

Parašyta ir redaguota anglų kalba. Išleista šešiomis kalbomis (EN, LT, FR, DE, PL, CS)

Vertė Jonė Ramunytė

Vertimas į prancūzų kalbą – Anna Major

Vertimas į vokiečių kalbą – Peter Seraphim

Vertimas į lenkų kalbą – Magdalena Brzezińska

Vertimas į čekų kalbą – Lucjan Sikora

Maketas ir viršelio dizainas: Krzysztof Tusiewicz

Korektūra

Lietuvių kalba – Agnė Iešmantaitė, Arūnė Taunytė

Anglų kalba – Carl Humphries

Prancūzų kalba – Nelly Chotin

Vokiečių kalba – Hanna Bloesser

Lenkų kalba – Małgorzata Słonka

Čekų kalba – Marta Ševčíková

Leidėjai

Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki

ul. S. Siempełowskiej 13, 43-300 Bielsko-Biała

biuro@teatrgrodzki.pl, www.teatrgrodzki.pl

Bielsko-Biała, 2009

Maketuotoja: Anna Maska

Spaudė: Zakład Intoligatorsko-Drukarski Stowarzyszenia Teatr Grodzki

Zakład Aktywności Zawodowej

Copyright Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki

Ši knyga parengta ir išleista įgyvendinant Europos Komisijos remiamą projektą „Kultūros įrankiai edukacijoje“. Leidinys atspindi tik jo autorių mintis, Komisija nėra atsakinga už jame pateiktos informacijos panaudojimą.

Knygos leidybą taip pat finansuoja Lenkijos švietimo ministerija.

Grundtvig

Education and Culture DG

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego.

ISBN 978-83-926612-1-4

Agnieszka Ginko-Humphries

Menas – erdvė mokymuisi

Vertė Jonė Ramunytė

Įvadas

Ar kas nors skaito įvadás? Na, gal kartais. Pažadú, šis bus trumpas!

Ši knyga yra tarpkultūrinio projekto „Menas — erdvė mokymuisi, įsiklausant į socialiai pažeidžiamų grupių poreikius (CVE - angl. Cultural Vehicles in Education — assisting the needs of vulnerable social groups), kuris vyko nuo 2007 m. spalio iki 2009 m. rugpjūčio, remiamas Europos Komisijos, Grundtvigo programos. Penkios organizacijos iš keturių šalių (Čekijos, Lietuvos, Vokietijos ir Lenkijos) bendromis jėgomis ieškojo naujų būdų, kaip paskatinti suaugusius žmones mokytis.

Tapusi CVE projekto bendraautore, aš pamačiau, kad siūlomos menais pagrįstos metodikos kelia man sykiu ir entuziazmą, ir skepsį. Tačiau mes visi, šio projekto vykdytojai, tvirtai tikėjome, kad mokytis niekada ne per vėlu, ir pasiklovėme magiška meno galia. Patyrėme didžiulį džiaugsmą matydami, kaip kultūra ir kūrybiškumas suteikia mūsų ugdytiniams drąsos ir pakeičia jų požiūrį į gyvenimą.

Tiesą pasakius, užuot rašiusi šiuos žodžius, turėčiau juos nutapyti, padainuoti arba suvaidinti scenoje, sekdamą mūsų CVE dirbtuvių dalyvių pavyzdžiu...

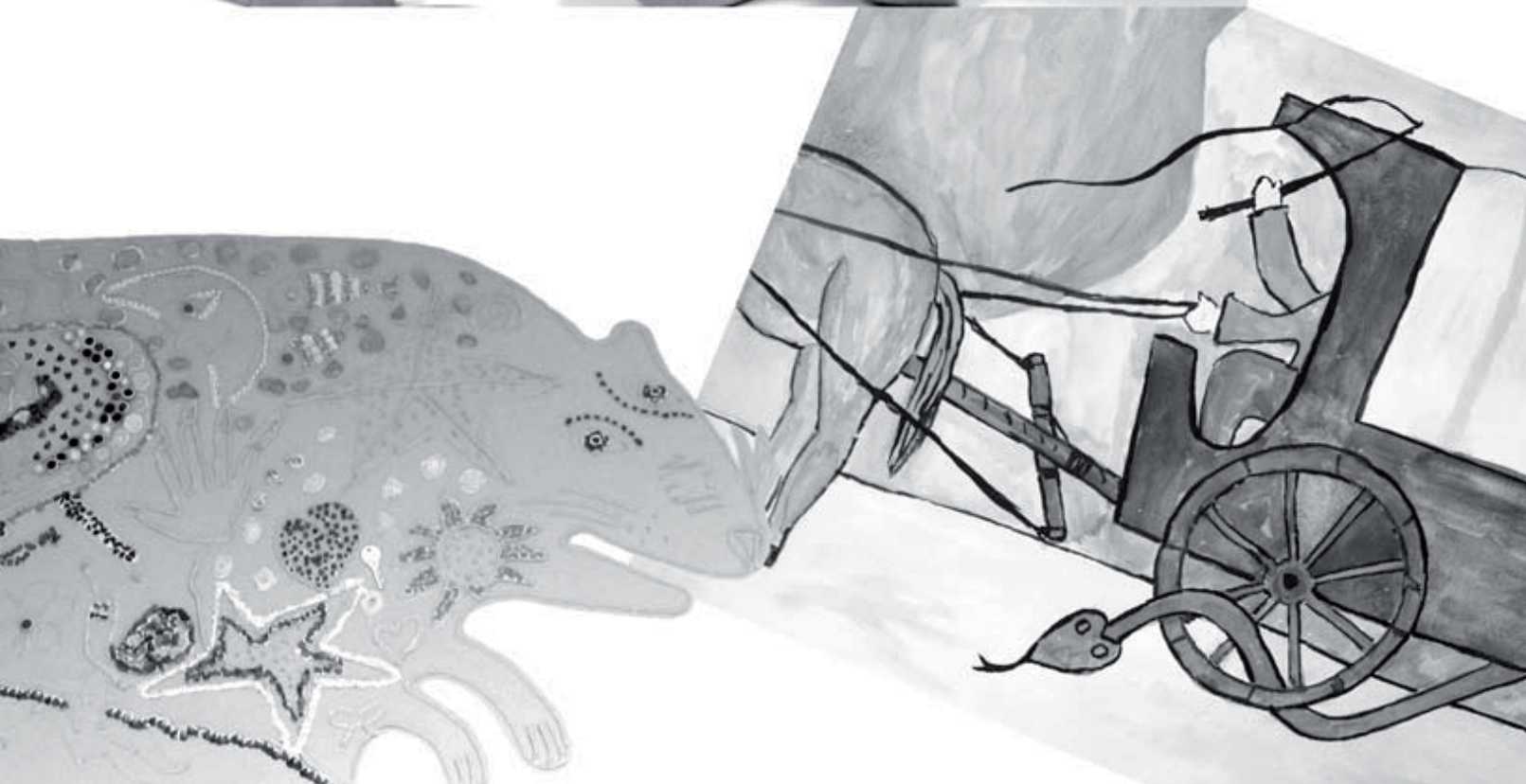
Kiekvienoje šalyje paramos reikėjo vis kitokioms suaugusiųjų grupėms. Užsiėmimuose dalyvavo jauni ir vyresni žmonės, sveiki ir turintys negalių, dirbantys ir bedarbiai, įvairių tautinių grupių atstovai, kalbantys gimtąja kalba. Knygą sudaro keturi skyriai, kurių kiekvienas skirtas vienai šaliai ir jame aprašomos edukacinės bei meninės konkrečios grupės dalyvių kelionės. Prisidėkite prie mūsų!

Čia rasite keletą CVE dirbtuvių pavyzdžių bei jų mokymo tikslų, metodų ir naudotų mokymo priemonių aprašymų: šias dirbtuves nesunku surengti ir suaugusiems žmonėms, ir jaunesniems, net paaugliams. Patikrinkite, kaip mūsų metodika tinka jums ir jūsų grupei, kuriuos metodus galima perkelti į jūsų edukacinę aplinką. Interviu su dirbtuvių vadovais ir dalyvių atsiliepimai dar geriau nušviečia menu pagrįstą ugdymą bei darbą su socialiai pažeidžiamų žmonių grupėmis. Jei turite dar klausimų, pažvelkite į specialiųjų kursų programas knygos pabaigoje arba apsilankykite projekto interneto svetainėje www.cve.com.pl (anglų kalba).

Išskleiskite sparnus ir sušokite lietuvišką paukščių šokį, drauge su čekais sudarykite savą patiekalų receptų knygą, su vokiečiais papasakokite savo gyvenimo istoriją arba kartu su lenkais tapkite jūreiviais, keliavusiais Didžiųjų Atradimų laikais. Sėkmės!

Agnieszka

Agnieszka Ginko—Humphries
Autorė/ redaktorė
CVE projekto vadovė stebėtoja

Kultūrinės priemonės edukacijoje (CVE). Metodikos įžanga

CVE (angl. Cultural Vehicles in Education) metodika pernai kaip tarptautinis projektas buvo įgyvendinama Grodzko teatre (Lenkija), Jaunimo centre Babilonas (Lietuva), Die ville gGmbH (Vokietija), Vzajemne Soužiti (Čekijos Respublika) ir Edukaciniame centre EST (Lenkija). Jūs — pirmieji žmonės mūsų planetoje, išgirdę apie šį projektą (išskyrus Europos Komisiją Briuselyje ir mūsų konferencijos Vilniuje 2008 m. lapkritį dalyvius).

Pirmiausia išsiaiškinkime žodį „metodika“. Ką jis reiškia? Žodynas nurodo, kad metodika yra pedagoginės praktikos studijavimas, atsižvelgiant į filosofinius jos pagrindus, t.y. tam tikrą teoriją. Norėdami plačiau aptarti metodikos teoriją, pabandykime atsakyti į klausimą:

Kaip mokyti?

Drauge su koordinatore Maria Schejbal kurdami CVE projektą Grodzko teatro draugijoje, nusprendėme priei prie edukacijos kūrybiškai, remdamiesi meninių savo programų taikymu socialiai pažeidžiamoms grupėms. Trumpai tariant, kultūrinės priemonės edukacijoje - tai meninių, kūrybinių veiksmų derinimas su žiniomis, kompetencijomis ir įgūdžiais. Sunku apibūdinti CVE raštu — tai turėtų būti vaidinama, dainuojama, šokama ar piešiama, tačiau pasistengsiu kuo suprantamiau tai padaryti.

CVE = MENAS + EDUKACIJA

Europos Komisijos Briuselyje patvirtintame projekte dėmesį sutelkėme į pagrindines Lisabonos kompetencijas: mokymąsi mokytis (Kompetencija Nr. 5), socialines ir pilietines kompetencijas (Kompetencija Nr. 6) bei kultūros suvokimą ir raišką (Kompetencija Nr. 8). Jeigu ieškote įkvėpimo, visų pagrindinių Lisabonos kompetencijų sąrašą rasite knygos gale. Savo CVE įvaldymo dirbtuvėse mes darbavomės ir prie daugelio kitų kompetencijų bei įgūdžių — tuo įsitikinsite, skaitydami atskirus dirbtuvių aprašymo skyrius. Šiaip ar taip, judėkime į priekį, nes nenoriu, kad kuris nors iš jūsų užmigtų!

Menas mūsų metodikoje

Pateikiame klausimą: kas yra kūrybiškumas? Koks jo vaidmuo?

1. Kūrybiškumas — vienas esminių žmogaus poreikių.

Mūsų motto Grodzko teatro draugijoje (Lenkija): kiekvienas turi teisę išreikšti save per meną. Kūrybiškumo poreikis — esminis žmogaus poreikis. Ir mes tvirtai tikime, kad kūrybiškumas padeda pralaužti užkardas ir paskatina žmones keisti savo gyvenimą — imtis naujų edukacinių ir profesinių išbandymų. Tikėjimas, kad grupinis dalyvavimas meninėje veikloje veda į jo dalyvių savęs tobulinimą, ir sudaro CVE metodikos pagrindą.

2. Grupinė meninė veikla veda į jos dalyvių savęs tobulinimą

Mūsų partneriai — Die Ville gGmbH ir Jaunimo centras Babilonas — pritaria mūsų požiūriui į terapinį bei transformacinį meno vaidmenį; savo projektuose jie pritaikė asmeninę patirtį. Vžajemne Soužiti (Čekijos Respublika), kuris specializuojasi dirbdamas su romais, meną laiko tikru sąjungininku, pritraukiančiu ugdytinius. Kadangi romai mėgsta šokį, muziką ir vaidybą, meniniai veiksniai netruko įtraukti juos į edukacinį procesą. CVE dirbtuvės Ostravoje įrodė, kad kūrybinė veikla suteikia mokymo procesui patrauklumo ir tampa klausytojams tikra varomąja jėga.

3. Kūrybinė meninė veikla tampa klausytojams varomąja jėga

Mūsų paskutinis, bet ne mažiau svarbus partneris — Edukacinis centras EST (Lenkija) — įnešė į mūsų projektą savo patirtį mokant suaugusiuosius. Jie dažnai mūsų klausdavo, ką mums reiškia tas mokymasis „visą gyvenimą“, ir kaip mums atrodo suaugę besimokantieji. Aptarkime šį klausimą.

Suaugusiųjų ugdymas CVE metodikoje

Esame tvirtai įsitikinę, kad suaugę klausytojai įgyja daugiau žinių, kai turi galimybę pasidalyti tarpusavyje tuo, ką jau žino. Bet kaip jie gali mokytis, jei jau viską žino? Reikia pradėti nuo kažko, kas dalyvius sudomintų, kas yra tiesiogiai susiję su jų gabumais ir poreikiais. Tik sukūrus pasitikėjimą keliančią, draugišką mokymo aplinką suaugusieji pajunta, kad gali priimti naujas žinias, įgūdžius ir požiūrius. Čia pasitelksiu čekų dirbtuvių patirtį. Pirmoji klausytojų romų grupė, kurią subūrė Vžajemne Soužiti, iširo. Jie liovėsi lankę CVE dirbtuves — jos atrodė jiems pernelyg abstrakčios. Dirbtuvių vadovas buvo aukštos kvalifikacijos menininkas — jis įtraukė

juos į teatrinę veiklą, tačiau ši neturėjo nieko bendra su jų gyvenimu. Su antrąja dalyvių grupe *Vzajemne Soužití* pastatė spektaklį su tradiciniais romų šokiais ir pasakojimu apie romų mažumų diskriminavimą — visa tai jie sutapatino su savimi ir patys išrutuliojo. Ši grupė sėkmingai darbavosi visus aštuonis planuotus dirbtuvių mėnesius.

2. Visuomeniška, integruojanti edukacija

Savo CVE dirbtuvėse mes dirbome su socialiai pažeistų grupių suaugusiais žmonėmis. Klausytojų parinkties kriterijus buvo platus — mes priimdavome žmones, kuriems reikėdavo paramos ir padrąsinimo dėl asmeninių, visuomeninių ar sveikatos problemų. Taigi sujungėme į grupes turtingus ir vargšus, jaunos ir senus, sveikus ir neįgalius. Kiekvienas dalyvis į dirbtuves atsinešė savo asmeninę patirtį, patyrimą ir įgūdžius. Mūsų nuomone, apmaudu, kad esama atskirų programų socialiai pažeistiems ir profesiniu požiūriu klestinčioms žmonėms — vadinasi, kiekviena grupė lieka savo „apvalkale“, atskirta nuo praturtinančių patirčių ir įvairaus požiūrio į gyvenimą. Mūsų suburtose grupėse žmonės iš skirtingos aplinkos dirbo drauge, vienoje komandoje. Pavyzdžiui, lenkų dirbtuves lankė fiziškai ir psichiškai neįgalūs žmonės ir pensininkai. Jauniausiajam buvo 23, vyriausiajam — 75 metai.

3. Kokybinis ir kiekybinis mokymas

Skamba labai neapibrėžtai ir nuobodžiai. Ir vis dėlto tai paprasta. Kurdami projektą, mąstėme taip: edukacija neturėtų būti savęs tobulinimas, vien klausantis Bethoveno ar vaidinant graikų mitus. Reikėtų kažkokio įrodymo, kad dalyviai įgijo tam tikrų žinių, o mūsų eksperimentinių dirbtuvių veikla buvo sėkminga. Pasiūlyme Briuseliui mes buvome numatę tam tikrus kiekybinius rezultatus tardami, kad kursą baigs 80% klausytojų; šis tikslas buvo sėkmingai pasiektas. Taip pat į projektą įtraukėme žinių testus, skirtingus atskiroms grupėms. Romams buvo pritaikyti testai, kurių klausimus ir pasirinktinus atsakymus perskaitydavo instruktorius. Klausytojams — kai kurie iš jų turėjo raštingumo problemų — tereikėjo pažymėti tinkamą atsakymą. Lenkų grupės teste stengėmės panaudoti daug paveikslėlių, kad padėtume dalyviams, turintiems mokymosi sunkumų. Lietuvių ir vokiečių grupės nuolat rengdavo grįžtamojo ryšio valandėles (angl. feedback rounds), kuriose grupės nariai dalindavosi žiniomis ir svarstydavo, ką norėtų patobulinti.

4. Europos paveldas ir tarpkultūrinis mokymasis

Kalbant apie kokybę ir apimtis to, ko mokėsi mūsų grupės, bendroji tema buvo Europos paveldas ir tarpkultūrinis mokymasis. Visose šalyse dėmesį sutelkėme į Europos meno istoriją. Papildomai Lenkijoje nagrinėjome geografijos, istorijos, mokslo ir religijos sritis. Vokietijoje: pedagogiką, psichologiją, religiją ir edukacijos teorijas. Lietuvoje: istoriją, filosofiją, sociologiją, ekologiją, mokymosi strategiją, Europos karnavalų ir Lietuvos persirengėlių tradicijas, Velykų papročius, namų puošybą ir ornitologiją. Čekijos Respublikoje: istoriją, geografiją, Europos tradicijas, ICT (informacinės ir komunikacinės technologijas) ir kalbas. Dirbtuvių dalyviai lavinosi rašyti čekų ir romų kalbomis, taip pat versti, kurdami pirmąją Europoje romų kulinarijos knygą.

5. Edukacija — procesas ir rezultatai

Pradėdami darbą suaugusiųjų dirbtuvėse tikėjome, kad mokymas — nenutrūkstamas vyksmas, bet galingą varomąją jo jėgą sudaro apčiuopiami pasiekimai. Geri testų rezultatai — jau laimėjimas, tačiau pasirodymas prieš šimtą žmonių savo gimtajame mieste — šis tas daugiau, tai gali tapti asmeninio pokyčio patirtimi! Drauge su viešaisiais meninės išraiškos pasirodymais mes sukūrėme regimus „produktus“, tai, kuo mūsų dirbtuvių dalyviai didžiavosi, su kuo save susiejo. Šioje knygoje galėsite susipažinti su kai kuriais meno darbais, sukurtais per CVE projektą. Dauguma jų po veiklos dirbtuvėse dingo — dalyviai taip jais didžiavosi, kad išsinešė į namus!

6. Individualus metodas ir komandinis darbas

Mūsų grupės buvo iš tiesų įvairios — įvairių gebėjimų, įgūdžių ir žinių žmonės; mes sutelkėme dėmesį į individualius poreikius, leisdami kiekvienam dalyviui atlikti skirtingus pratimus ir užduotis savaip. Suteikėme jiems laiko ir erdvės individualiam darbui ir atradimams. Pavyzdžiui, jei kas nors nenorėjo piešti Europos piliečio portreto, galėjo aprašyti jį žodžiu. Dažnai dirbdavome poromis, mažomis grupelėmis ar visos grupės komanda.

7. Neformalus ir aktyvus mokymasis: dirbtuvės kaip geriausia edukacinė aplinka

Taikydami naująją menu pagrįstą mokymo metodiką nusprendėme organizuoti ne kursus, o dirbtuves. Kadangi Teatr Grodzki draugija jau buvo dirbusi

su socialiai pažeidžiamomis grupėmis meno dirbtuvėse, atkreipėme dėmesį, kad aktyvus ir neformalus grupinis darbas iš tikrųjų atitinka mūsų klausytojų poreikius. Klasės su stalais, kėdėmis ir mokytoju priešais būtų jiems padariusios daugiau žalos, negu naudos. (Stalus ir kėdes naudodavome tik tada, kai to būtinai reikėdavo.) Žmonės įsitaisydavo ant grindų ar sofų, kartais burdavosi lauke ar kurio nors nario bute. Dirbtuvėse drauge gerdavome kavą, valgydavome pyragaičius ir sumuštinius. Rengdavome iškylas į istorines vietas, kepdavome mėsytę, drauge ruošdavome vaišes, lankydavome meno galerijas ir teatro renginius. Kad pajustumėte CVE dvasią, turėtumėte skaityti šią knygą, sėdėdami ant grindų ar galbūt sode!

Kaip aktyvų mokymąsi mes suprantame mokymąsi per veiklą, visų mūsų pojūčių aktyvumą, stengiantis geriau suvokti save, grupę ir temą, kurią drauge plėtojame. Kaip matyti iš pateiktų pasakojimų, šį dirbtuvių aspektą ypač pabrėžia Die Wille gGmbH. Dar tebeskaitote? Kas yra aktyvus mokymasis? Tiesiogiai įtraukdami dalyvius į visa tai, kas vyksta, labiau juos sudominame ir sutelkiame. Ir panaikiname ribas tarp „čia“ (edukatoriaus/pranešėjo) ir „ten“ — ugdytinių/klausytojų.

Taigi pereiname prie kito klausimo:

Kokį mes matome edukatorių?

Partnerių susitikime Berlyne 2008 m. birželį pabandėme apibūdinti šį asmenį. Apibrėžimas „edukatorius“ skamba labai abstrakčiai ir nenusako, kas įkvepia ir paskatina žmones mokytis. Kadangi mūsų dėmesys buvo sutelktas į dirbtuvių dalyvį, tai savo ruožtu negalėjo būti skirtas mokytojui kaip vieninteliam autoritetui. Taip edukatoriaus vaidmuo buvo „susaldytas“: atsirado

Instruktorius, suteikiantis tam tikrų žinių ir parodantis, kaip įgyjami įgūdžiai.

Pavyzdžiui, Janas, mūsų teatro dirbtuvės instruktorius, kuris mokė grupę fechtuotis.

Grupės vadovas (angl. *facilitator*), sukuriantis mokymosi aplinką, prižiūrintis darbą ir vadovaujantis užsiėmimo veiklai.

Asistentas — padedantis dalyviams, kai to prireikia.

Šį vaidmenį pamėgo Vzájemne Soužití (Čekijos Respublika) komanda, kuri dirbo su romais. Buvo aišku, kad joks instruktorius nenurodinės romams, ką jie turi daryti. Taigi edukatoriai užėmė asistentų poziciją, ir viskas kuo puikiau klostėsi.

Partneris, reikalui esant dalyvaujantis grupės veikloje.

Pavyzdžiui, persirenginėjimas drauge su grupe. Dirbtuvės vadovas turi būti viskam pasirengęs! Tikras partneris neatsisakys pasirodyti drauge su grupe, pavaduodamas tą, kuris yra pavargęs ar susirgo. Pavyzdžiui, Janą, Vzájemne Soužití instruktorę, grupė paprašė pasirodyti su jais vietoje dalyvės, kuri negalėjo šokti. Nors ir jausdama nesanti tikra atlikėja, ji jų neapvylė ir sušoko drauge su grupe.

Partneris drauge su grupe švenčia savo gimtadienį, taip darydavo dauguma instruktorių, – taip pat Kalėdas, Vėlykas ir kitas šventes.

Geriausi vadovai – kūrybingi ir lankstūs žmonės, sugebantys pritaikyti dirbtuvių veiklą dalyvių poreikiams, modifikuoti kurso programą, improvizuoti.

Baigdama norėčiau trumpai suminėti keletą CVE metodų ir technikų. Daugiau apie juos sužinosite, peržvelgę pateiktus užsiėmimų planus. O dar daugiau – išmėginę juos patys; tai reikštų, kad mūsų metodika iš tikrųjų veiksminga.

CVE metodai ir technikos

1. Nauji išbandymai – netikėtumo veiksnys

Grupė tolydžio skatinama: pavyzdžiui, Jaunimo centras Babilonas dirbtuvių vadovais samdė 18 įvairių sričių menininkų. Jų grupė buvo pasirengusi viskam – meno istorijai, breiko šokiui, namų puošybai, ekslibrisui, filosofijai, kaligrafijai – ir nekantriai laukė naujovių.

2. Viena tema ir įvairios meno formos: pavyzdžiui, studijuodama paukščius ir ekologiją lietuvių grupė pasitelkė piešimą, šokį ir skulptūrą.

3. Viena meno forma ir įvairios temos: pavyzdžiui, lenkų teatro dirbtuvėje grupė susipažino su lenkų, čekų, vokiečių ir lietuvių tradicijomis ir kultūra.

4. Klausytojai kaip žiūrovai ir atlikėjai: kartais grupė savaimingai pasidalydavo į aktorius ir žiūrovus, niekas nieko primygtinai neversdavo pasirodyti viešai. Stebėdami kitų grupės narių pasirodymą, dalyviai sukaupdavo drąsą pasekti jų pavyzdžiu.

5. Klausytojai kaip savanoriai: realizuojamas dalyvio poreikis pristatyti savo pomėgius grupei. Jie pasakoja, pavyzdžiui, apie Klimtą, Van Gogh`ą, XX a. muziką, taip pat apie kulinarijos tradicijas, sportą ir keliones.

Geriausias šios CVE metodikos įžangos apibendrinimas būtų parodyti jums filmą apie kai kuriuos pasirodymus ir dirbtuves – ieškodami pavyzdžių, iliustruojančių šiuos žodžius, žvilgtelėkite į www.cve.com.pl

Taip pat norėčiau suteikti erdvės jūsų pačių jausmams ir apmąstymams.

.....
Neskubėkite. Įkvėpkite ir iškvėpkite

.....
O galbūt jums atėjo į galvą koks nors eilėraštis ar pasakojimas?

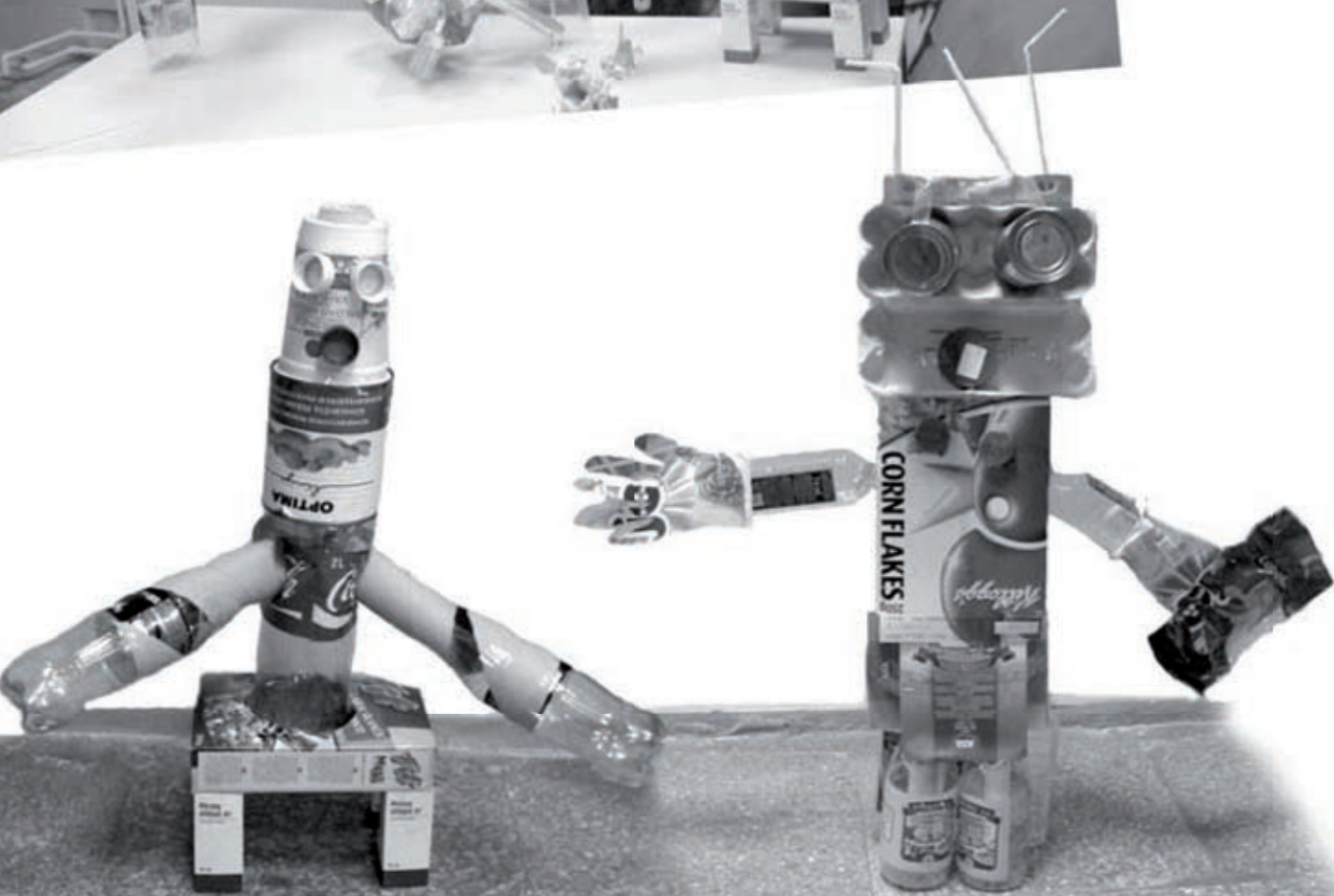
Agnieszka Ginko-Humphries
2008 m. lapkritis, Bielsko Biala

Lietuva

Kur: **Jaunimo centras Babilonas, Vilnius, Lietuva**

Kas: **CVE dirbtuvės, 2008 m. vasaris–rugsėjis**

Dalyviai: mišri socialiai pažeidžiamų žmonių grupė: daugiausia moterys, du vyrai. Tarp jų – bedarbiai, mažiau motyvuoti, prislėgti, tarsi „užstrigę“ klausytojai, tautinių grupių atstovai (rusai, lenkai, baltarusiai) ir vyresnio amžiaus piliečiai. Dalyvių skirtumai amžiaus (nuo 24 iki 62 metų), tautybės, lyties, profesinės kvalifikacijos ir tarnybinės padėties požiūriu įgalino pasidalyti įvairia patirtimi ir ją palyginti.

Lūkesčiai: dirbtuvių dalyviai norėjo įgyti žinių ir susirasti draugų, geriau pažinti save, atskleisti savo privalumus, susirasti naują darbą ar neprarasti turimo, bendradarbiauti su kitais grupės nariais, išmokti spręsti problemas ir patobulinti lietuvių kalbos žinias.

Dirbtuvių dalyvių įspūdžiai:

Atėjau čia daugiau gauti, bet atsitiko taip, kad atsivėriau ir pati...

Nauji žmonės, tokie malonūs. Laikas buvo kupinas pilnatvės, džiaugsmo; man patiko visi mokytojai. Nepraleidau nė vieno užsiėmimo. Čia tu jauti pasitikėjimą kitais ir savimi, visiškai atsipalaiduoji; žmonės pamiršta savo bėdas.

Džiaugiuosi, kad pradėjau lankyti dirbtuves. Tarytum priklausyčiau šiai grupei visą gyvenimą. Man iš tiesų stinga pasitikėjimo savimi, tačiau šiandien jaučiuosi kur kas tvirtesnė; čia pamiršti visą „kasdienybės prozą“, tik laikas bėgo per greitai. Jūsų kitoniškumas toks mielas...

Šis projektas man – šių metų dovana, vieta, kur aš įstengiau grįžti į save ir atgauti pusiausvyrą, visų pirma, padedama kitų žmonių – mes tapome draugais. Išmokau keletą namų puošybos technikų, tikiuosi, panaudosiu jas ateityje; kiekviena pamoka atsiliepia manyje aidu, net jei ir sunku tai įvardyti.

Arūnė Taunytė (Jaunimo centras Babilonas) pasakoja apie lietuvių CVE grupę

Iš pat pradžių pavyko sukurti atvirą ir draugišką atmosferą. Puošdavome patalpas grupės darbeliais: grafikos kūriniais, kaukėmis, verbomis, netgi dekoravome sienas! Bendros atsakomybės ir pagarbos kiekvieno dalyvio indėliui aplinkoje grupę gaubė širdingumo dvasia. Per užsiėmimus dalyviai dažnai kartojo, jog „jaučiasi kaip namie“. Kursą pradėjome nuo grupės formavimo – tai svarbi stadija, kai susiburia nepažįstamų žmonių grupė. Pradėjome nuo integruojamųjų (angl. ice-breaking) pratimų ir apšilimo (angl. warming up) žaidimų. Paskui įvyko keli teatro dirbtuvės užsiėmimai. Teatro technikų lankstumas ir profesionalus instruktoriaus vadovavimas tolydžio skatino žmones improvizuoti, įveikti drovumą ir susikaustymą.

Dalyviai CVE dirbtuves lankė stropiai. Jei kurie ir nepasirodydavo, tai tik dėl rimtų priežasčių, sveikatos ar transporto problemų. Viena moteris praleido tik du užsiėmimus! Vienas kitas klausytojas nustojo lankyti kursus, pavyzdžiui, dėl dirbtuvių lokalizacijos – jiems buvo sudėtinga jas pasiekti – ar dėl to, kad susirado darbą. Be jokių pastangų pritraukdavome naujų dalyvių – jie ateidavo patys, iš draugų išgirdę apie šį projektą!

Kursą baigė visi 23 sąrašo klausytojai! 12 iš jų lankė dirbtuves nuo pat pradžių – tokio dalyvių skaičiaus ir buvo tikėtasi eksperimentinėje programoje. Vadinas, užbaigėme su šimtaprocentine grupe, nurodyta projekto aprašuose. Dirbtuvėse turėjome dvi sutuoktinių poras, o tai mūsų bendruomenėje ganėtinai retas reiškinys. Jie, stebint visai grupei ir partneriui, išdrįso dalyvauti autorefleksijos ir saviraiškos procese. Tai didelis mūsų projekto laimėjimas. Pačios poros pabrėžė dirbtuvių įtaką tarpusavio santykiams – jie tapo lankstesni, pakantesni, atviresni ir šeimoje, ir žmonėse.

Ne kartą užsiėmimuose, kuriuose klausytojai dalydavosi apmąstymais, grupės nariai minėjo jaunų, sėkmės lydimų narių dalyvavimo svarbą: tai buvo padrąšinimas ir motyvacija tiems, kuriems, kaip jiems atrodė, stigo tos sėkmės, saviklivos, tiems, kurie jautėsi apleisti ir vieniši. Visi klausytojai palankiai vertino faktą, kad dirbtuvėse galėjo bendrauti su įvairių kartų atstovais.

Neseniai susitikau vieną mūsų dalyvę, pensininę. Pamačiusi mane ji sušuko: „Ačiū, kad paskatinote mus mokytis! Po CVE kurso penki mūsų šiečiai baigė

karpymo, du – vėlimo ir du – masažo kursus. Mes pradėjome mokytis ir jau nebegalime sustoti!“

2008 m. gruodis, Vilnius

Dirbtuvių dalyvių įspūdžiai:

Jau nebebijau būti kitokia.

Jaučiu padariusi didžiulę pažangą net kasdieninėse situacijose. Žingsnis po žingsnio vyksta kažkas svarbaus. Aš keičiuosi...

Mėgaujuosi savo jausmais. Pažinau savo tikrąjį aš.

Ateidama į šį projektą, pati nežinojau, kodėl tai darau, bet šiandien man patinka ir pats projektas, ir aš pati; grupė nuostabi; aš išmokau kalbėti žmonių ratelyje – anksčiau man tai buvo tikras siaubas; dabar jaučiuosi gerai; po kiekvieno užsiėmimo tiek teigiamų emocijų. Prieš eidama gulti nagrinėju savo patirtį.

Ką reiškia būti bilietų kontrolieriumi?

Labiausiai stebino tai, kad grupė buvo kūrybiška pačia teigiamiausia prasme. Niekada nešmėstelėjo nė menkiausias destruktijos šešėlis. Prastesnių įgūdžių ar motyvacijos narius įkvėpdavo ir paskatindavo kitų dalyvių entuziazmas. Viena moteris paprastai sulig kiekviena nauja užduotimi šūktodavo: „Negaliu, nesugebėsiu! Oi, išeinu!“ Bet mažumą padrasinta ji veiktavo itin kūrybiškai ir sėkmingai. Kita dalyvė, atsigaunanti po depresijos, sakė jau seniai taip nuoširdžiai nesijuokusi. Bemaž visi dalyviai pabrėžė, kad labai įdomu buvo kurti personažus teatro dirbtuvėje. Tai suteikė jiems progą pažvelgti į pasaulį kitomis akimis (vaiko, policininko, bilietų kontrolieriaus ir t.t.). Jų namų darbas buvo surinkti informacijos tam, kad galėtų suvaidinti paskirtą vaidmenį – taigi jie turėjo eiti į žmones, lankytis neįprastose vietose, pažvelgti į pasaulį plačiau aprėpiančiu žvilgsniu. Per grįžtamojo ryšio valandėles dalyviai padarė išvadą, kad CVE

kursas turėjo jiems didžiulį poveikį, pastūmėdamas tobulintis ir praturtindamas žiniomis apie meną ir visuomenę.

Dirbtuvių dalyvių įspūdžiai:

Aš suvokiau, kaip svarbu meno kūrinio suvokimui yra diskusija.

Aš stebėdavau meno kūrinį šiuo aspektu: „gražu arba ne“. Dabar viską suprantu kitaip.

Negaliu apsaityti, kokios naudingos buvo dirbtuvės. Labiausiai man patiko aktoriai, aš išmokau saviraiškos, daugiau sužinojau apie savo pačios gyvenimą. Praėję metai man buvo labai sunkūs, bet šis bendravimas ir atradimai labai padėjo.

Kas yra „pažeidžiamas“?

Grundtvigo programa, finansavusi šį projektą, skirta klausytojams, kuriems reikia paramos. Kas yra „pažeidžiamas“? Apibrėžti nebuvo lengva – kviečiant žmones į kursus, to nepagarsinsi atvirai. Ne ką lengviau klausytojams buvo išaiškinti dirbtuvių „stilių“ ir projekto tikslus. Juos šiek tiek baugino ilgalaikis įsipareigojimas, tačiau pokalbiai, diskusijos ir komandinis darbas klausytojus pamažu įtikino ir motyvavo. Ne ką mažiau sudėtinga buvo tarpusavyje susieti dirbtuves, kurioms vadovavo įvairūs menininkai ir švietėjai.

Be to, organizatoriams iškilo netikėta problema: Babilono jaunimo (nuolatinių lankytojų) ir naujos CVE projekto suaugusių grupės bendravimas. Jaunimui buvo tikra staigmena, kad centre jie jau ne vieni, kad teks dalytis erdve su savo tėvų karta! Ši situacija paskatino Babilono darbuotojus susimąstyti apie tolesnį kartų tarpusavio sąveikos ir bendro mokymosi skatinimo būtinumą. Jie norėtų burti ne tokias vienalytes grupes, o imti pavyzdžiu CVE grupę, kurioje skirtingų kartų bendradarbiavimas buvo tiesiog idealus.

Pokalbis su Rolanda Šliažiene, Jaunimo centro direktore ir CVE dirbtuvių vadove, ir Arūne Taunyte, eksperte stebėtoja ir dirbtuvių vadove (Jaunimo centras Babilonas)

Ar galėtumėte apibūdinti CVE grupę, kurią subūrėte Grundtvigo projektui?

Rolanda - Mūsų grupę sudarė įvairių kartų atstovai. Jauniausiam nariui buvo 24, o vyriausiam – 64 metai. Grupės branduolys – 12 klausytojų, dalyvaujančių nuo pat dirbtuvių pradžios. Daugelis prisijungė prie mūsų jau pradėjus darbą – dalyviai atsivesdavo savo giminaičių ir draugų! Kiekviename užsiėmime dalyvaudavo vidutiniškai 8-16 klausytojų. Kai kurie jų buvo dirbantys žmonės, kiti – bedarbiai. Turėjome keletą vyresnio amžiaus žmonių, kuriems mokymasis visą gyvenimą tapo tikru atradimu. Trys ar keturi sėkmės lydimi tarnautojai, kurie prisijungė prie mūsų norėdami tobulinti savo asmenybę, buvo tvirta atrama kitiems dalyviams. Jie pasijuto drąsinami ir motyvuojami, kad kažką pakeistų savo gyvenime. Dar vienas mūsų grupės privalumas – amžiaus bei visuomeninės padėties skirtumai. Jaučiame, kad pažeidžiamoms grupėms nepaprastai naudinga bendrauti su kitais socialiniais sluoksniais. Mūsų integralioje grupėje žmonės iš įvairios aplinkos dariniai dirbo vienoje komandoje.

Kursui pasamdėte 18 įvairių menininkų, taip išmėgindami plačią kultūrinių priemonių įvairovę. Kokią naudą patyrė dalyviai, bendraudami su šiais įdomiais žmonėmis?

Arūnė. Naudą patyrė ne tik grupė, bet ir menininkai! Iš pradžių buvo nelengva sudaryti tokią naujovišką programą, kurioje švietimas neatsiejamas nuo meno ir tarpkultūrinių klausimų. Kai perskaitėme lenkų dirbtuvių ataskaitą, pasidarė aiškiau, kaip viskas galėtų vykti. Mums pavyko suderinti žinias, įgūdžius ir meno terapiją. Grupės dinamikos požiūriu atlikome daug individualių užduočių, kai kiekvienas triūsavo prie savo meno darbėlio, paskui pasidalydavo kūrybos džiaugsmu su grupe. Dalyviams patiko tokie užsiėmimai: „Taip malonu būti savimi ir aplinkui jausti kitus“. Dirbtuvėse išbandėme tapybą, teatrą, šokį, muziką, kaligrafiją, Interjero puošybą ir ekslibrisą. Meninės priemonės ir instruktoriai tolydžio keitėsi, dalyviai tapo labai atviri įvairioms naujovėms ir visada nekantriai laukdavo kito susitikimo. Dažnai net nesakydavome jiems, ko tikėtis, kad tai būtų dar didesnė staigmena. Tai virto įdomiu mokymo metodu.

Be to, aptarėte platų temų diapazoną: moteris istorijoje, ekologija, jaunimo kultūra, Velykų tradicijos Europos šalyse, namų puošyba. Kaip sudarėte kursų programą?

Arūnė. Pirmiausia parinkdavome menininką, paskui pritaikydavome temą, susijusią su tam tikru meniniu metodu. Pažinojome įdomių, garsių Lietuvoje asmenybių, gerai žinomų Lietuvoje, jas pasikvietus ir programa radosi savaime.

Kokia dirbtuvė, jūsų nuomone, buvo sėkmingiausia?

Arūnė. Draži mintis buvo pasikviesti 22 metų breiko šokėją ir šių šokių mokytoją. Pažinojau jį asmeniškai ir pasiklioviau jo kaip edukatoriaus įgūdžiais. Pirmiausia jis prisistatė ir aptarė subkultūras, paskui mokė grupę graffiti meno. Tai sukėlė tokį susidomėjimą, kad užtrukome iki vienuoliktos valandos vakaro. Po šios dirbtuvės dalyviai pakeitė nuomonę apie jaunimo kultūrą ir netgi panoro šokti robotų šokius. Švietimo požiūriu jie ne tik atsikratė prietarų – dalyviams buvo nepaprastai įdomu palyginti graffiti ir breiko šokį ir atskleisti bendras jų taisykles. Jie sužinojo, kad gatvės menas turi savo filosofiją; susipažino su breiko šokio ir graffiti kultūros šaknimis ir istorija; pradėjo žvelgti į jaunimo gatvės kultūrą kaip į savo aplinkos dalį, stengdamiesi jos ne vengti, bet domėtis ja ir ją suprasti.

Po kiekvienos dirbtuvės rengdavome aptarimus, čia klausytojai pasidalydavo jausmais ir mintimis. Viena moteris prisipažino grupei niekada neįsivaizdavusi, kad per kūrybinį procesą galima taip pasikeisti ir kad ji mananti, jog dabar jau niekas jos nesustabdys. Kitos iš tiesų sėkmingos dirbtuvės buvo skirtos Lietuvos ir Europos Velykų tradicijoms; informacija buvo pateikta minties žemėlapiu (angl. mind-mapping) technika. Paskui dalyviai įgytas žinias panaudojo praktiškai, rišdami verbais ir aptarinėdami šio metų laiko reikšmę ir biblinę prasmę. Galiausiai, panaudojant bibliodramos metodą, buvo suvaidinta scena, kaip Kristus įjoja į Jeruzalę ant asiliuko; ši patirtis įkvėpė dalyviams naujų jėgų. Beje, atsitiko taip, kad Kristui jojant pro šalį išvirto verbos, lyg nuklodamos kelią – visiems tai tapo tiesiog magiška akimirka.

Kaip manote, kas paskatino žmones lankyti dirbtuves?

Rolanda. Meninė veikla įtraukia žmones emociškai, pažadina jų jausmus; tai labai svarbu. Reikėtų paminėti ir tai, kad turėjome charizmatiškus vadovus,

kurie patraukė klausytojus. Papildoma motyvacija buvo dirbtuvėse dalyvavusių jaunų, dailių, sėkmės lydimų verslininkų kitiems reiškiamą pagarbą ir pagyrimai.

Kokius tarpkultūrinio tarpusavio supratimo elementus įtraukėte į savo programą?

Rolanda. Pirmiausia su grupe aptarėme suvokimo skirtumus. Buvo išdalytos įvairių tautų žmonių nuotraukos; kiekvienas dalyvis turėjo užrašyti pirmąjį savo įspūdį, užlenkti lapą ir perduoti kitam. Paskui perskaitėme apibūdinimus ir pamatėme, kokie jie skirtingi. Dar viena veikla, kurios tikslas buvo atsiverti kitoms kultūroms – filmai išjungus garsą: vien iš kūno kalbos reikėjo pamėginti atspėti, kokią tautą atstovauja aktoriai. Studijavome ir lietuviškas tradicijas, pavyzdžiui, žiemos palydas, ieškodami atitikmens kitose kultūrose. Kadangi mes, lietuviai, vydami žiemą ir sveikindami pavasarį gaminame kaukes, tai nagrinėjome kaukių reikšmę įvairiose šalyse, aptarėme karnavalo tradicijas. Tarpkultūrinį veiksnių buvo svarbu įtraukti į didžiumą temų, norint suteikti joms platesnį kontekstą. Pavyzdžiui, kai ornitologas aptarinėjo Lietuvoje mažai žinomą paukščių stebėjimo tradiciją, nuo paukščių migracijos perėjome prie žmonių migracijos temos.

Keletas dirbtuvių veiklos pasiūlymų

Paukščiai ir ekologija

Ciklo tema	Paukščių stebėjimo tradicija, ekologija
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	V Mokymasis mokytis VI Socialinės ir pilietinės kompetencijos VIII Kultūrinis sąmoningumas ir raiška
Praktiniai įgūdžiai	V 2 Domėjimosi pasauliu ugdymas VI 1 Gebėjimas susitarti, sutarimo ieškojimas, demokratijos supratimas VI 2 Dalyvavimas įvairiose grupėse, atliekant jose įvairius vaidmenis VII 5 Kūrybiniai sugebėjimai - saviraiška (savo asmenybės ir gyvenimo patirties išreiškimas)
Pedagoginiai tikslai	Skatinti ir lavinti atvirą, kūrybišką elgesį. Pasisemti žinių apie ekologiją. Geriau suvokti save ir kūrybinį savo potencialą Išmokti bendrauti įvairiose grupėse
Metodai	Diskusija po filmo peržiūros. Vizualinio mąstymo strategijos. Šokio improvizacija, individualus ir grupinis darbas
Mokymo medžiaga	Filmas " Migruojantys paukščiai", meniniai paukščio atvaizdai, medžiagos piešimui, atliekos perdirbimui, tekstai apie Vakarų Europos ekologijos sampratą
Trukmė	4 val. (4x45 min.)

Užsiėmimų aprašymas

1. Susipažįstama su britų ir kitų šalių paukščių stebėjimo tradicija kaip hobiu ir aktyviu poilsiu. Filmo „Migruojantys paukščiai“ peržiūra ir aptarimas. Klausytojai supažindinami su paukščių pasauliu. Demonstruojamas ir aptariamas filmas „Migruojantys paukščiai“. Dirbtuvės vadovas pabrėžia begalinę paukščių įvairovę.

2. Vizualinio mąstymo strategijų kurse aptariamas paukštis ir simbolinės jo reikšmės įvairių epochų meno kūrinuose. Paskui klausytojai prašomi nupiešti įsivaizduojamą paukštį, kaip jų pačių asmenybės atspindį. Visi dalyviai, išskyrus piešinio autorių, apibūdina kiekvieną piešinį.

Metodas

TVizualinio mąstymo strategijos (angl. Visual Thinking Strategies – VTS) metodą sukūrė Abigailė Housen, Harvardo Graduate School of Education psychologė. VTS tikslas – ugdyti kūrybiškumą ir įgūdžius. Be to, tai labai veiksmingas metodas priversti dalyvį atsiverti, atskleisti savo asmenybę. Edukatorius demonstruoja meno kūrinio reprodukciją (projekciją ekrane) ir paprašo grupės narius minutę tylomis į ją žiūrėti ir mąstyti apie tai, ką mato. „Kas vyksta paveiksle?“ Po minutės užsiėmimo vadovas pradeda diskusiją. Kai kas nors pasiūna komentuoti paveikslą, jo paprašoma daugiau informacijos. „Sakei, kad paveikslas atrodo senas. Kodėl taip manai?“ Paskui vadovas prašo pasidalyti nuomonėmis ir jas pagrįsti. Diskusija vyksta tol, kol visi apie paveikslą pasako viską, ką galėjo.

3. Choreografijos valanda. Dalyviai vienas po kito kviečiami pavaizduoti medį ir paukštį. Paskui visi drauge kuria paukščio šokį, stengdamiesi pajusti vienas kito judesius ir improvizuoti sinchroniškai.

4. Kiekvienas prašomas pasakyti grupei, ko linki savo vidiniam paukščiui. Jei kas nors nenori tuo linkėjimu pasidalinti, gali linkėjimą užrašyti ir pasilikti sau atminčiai.

5. Po diskusijos ekologijos tema dalyviai suskirstomi į 3 grupes ir paprašomi sukurti kompozicijas iš įvairių atliekų. Grupėms siūloma veikti trimis skirtin-

gais komunikacijos būdais: autokratišku, demokratišku ir anarchiškiu. Jos išbando ir skirtingus komunikacijų būdus, ir kūrybos procesą.

6. Diskusija apie ekologijos supratimą Vakarų Europos kultūroje. Dalyviai suskirstomi į dvi grupes kaip Žaliųjų ir Vartotojų partijų atstovai. Jie prašomi improvizuoti rinkimų debatus televizijoje. Pasirengimui gauna spausdintinę medžiagą šia tema. Dalyviai mokosi apginti savo nuomonę ir pasidalinti žiniomis.

7. Dalijimasis apmąstymais. Užsiėmimo dalyviai kviečiami susėsti ratu ir pasidalyti savo jausmais bei patirtimi po šio kurso.

„Didieji sparnai“ Vilniuje

Labai įdomus atradimas lietuvių CVE grupėje buvo tai, kad pastabos apie kurio nors nario paukščio piešinį dažnai labai tiksliai atitikdavo jo autorių. Tai padėjo pažvelgti į kitus dalyvius kaip į asmenybes. Be to, tai buvo parankus būdas pasakyti komplimentą, o tai nedrausiams žmonėms dažnai nėra lengva: nei pasakyti pagiriamuosius žodžius kitiems, nei pačiam juos išgirsti.

Per kitus užsiėmimus grupė pripažino, kad kasdieniame gyvenime pradėjo matyti kur kas daugiau paukščių ir girdėti daugiau jų giesmių. Viena moteris papasakojo savo sode įstengusi įrašyti pelėdos ūbavimą ir labai norinti įrašyti daugiau paukščių balsų.

Per baigiamąją apmąstymų valandėlę buvo išreikšti tokie linkėjimai savo „vidiniam paukščiui“:

Nesijausti tarp kitų balta varna.

Laisvo skrydžio!

Nusimesti senas plunksnas, sutvirtėti.

Paremti kito skrydį.

Susirasti savąjį kelią.

Smagu buvo jaustis laisvam kaip paukščiui. Ilgą laiką aš varžydavausi užkalbinti nepažįstamą žmogų, net paklausti jo, kiek laiko. Tariau sau: „Gana. Privalau būti atviresnis ir lankstesnis“.

Meno kompozicijų kūrimas trijose skirtingos struktūros grupėse labai įkvėpė dalyvius. Autokratų grupė, vadovaujama vieno asmens, sėkmingai darbuodamasi sukūrė „Skraidantį laivą“. Demokratai sukonstravo „Automatinio atliekų perdirbimo robotą – Robošiukšlių“ ir patyrė pasitenkinimą, darniai dirbdama drauge. Kiekvienas anarchistų grupės narys pateikė atskirą kompoziciją: „Jungtvių puokštė“, „Vaiko sūpuoklės“, „Tulpė“, „Robotas – ateities žmogus“.

Velykų laikotarpis ir jo reikšmė seniau ir dabar

Ciklo tema	Veiksmingos mokymosi strategijos ir jų pritaikymas, kaupiant žinias apie Velykas
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	I Bendravimas gimtąja kalba V Mokymasis mokyti VI Socialinės ir pilietinės kompetencijos VIII Kultūrinė raiška
Praktiniai įgūdžiai	Geriau suprasti perskaitytą medžiagą, dalytis informacija sukaupia iš įvairių tekstų. Papasakoti apie asmeninę patirtį. Veiksmingiau mokyti, panaudojant vaizdo, garso ir kinestezinius kanalus informacijai priimti ir perduoti. Panaudoti raktažodžius minties žemėlapiams, pristatyti vieni kitiems minčių žemėlapius grupėje. Pritaikyti įvairią mąstyseną, nustatyti motyvacinius tikslus, mokyti atsakyti už savo elgesį ir apginti savo nuomonę. Aptarti Velykų tradicijas įvairiose kultūrose, religijose anksčiau ir dabar (žodine išraiška). Piešiniu perteikti Velykų tradiciją
Pedagoginiai tikslai	Įduoti itin veiksmingą įrankį, kad mokymasis taptų lengvesniu, malonesniu procesu. Skatinti meninę saviraišką

Metodai	Diskusija, komandinis darbas, kinestetiniai pratimai, spausdintinės medžiagos skaitymas, minčių žemėlapio piešimas
Mokymo medžiaga	Minčių žemėlapių pavyzdžiai, tekstai apie Velykas, flomasteriai, popierius A3
Trukmė	4 val. (4x45 min.)

Užsiėmimų aprašymas

1. Iš pradžių edukatorius ir dalyviai prisistato; kiekvienas papasakoja apie save kokią nors nepaprastą istoriją (edukatorius taip pat). Per užsiėmimą klausytojai mokosi, kaip įsiminti žmones ir jų vardus ir kaip pačiam tapti įsimintinu kitiems. Kiekvienas dalyvis papasakoja ką nors juokinga; sulig kiekviena istorija atmosfera darosi vis smagesnė. Teigiamoms emocijoms pasiekus apogėjų, užsiėmimo vadovas išdėsto mokymosi strategijų teoriją, sutelkdamas dėmesį į vieną konkretų metodą – vadinamąjį minties žemėlapi (angl. mind map), pabrėžia emocijų ir vizualizacijos svarbą mokymosi procese. Minties žemėlapis – tai diagrama, išreiškianti mintis, žodžius ar kitus dalykus, spinduliais išsidėsčiusius aplink centrinį raktažodį. Minties žemėlapiai skirti sukurti, vizualizuoti ir generuoti idėjas mokantis, sprendžiant problemas, priimant sprendimus ir kuriant raštu. Duoto minties žemėlapio atskirų dalių elementai išdėstomi intuityviai pagal sąvokų svarbą ir sugrupuojami pagal ryšius tarp atskirų informacijos dalių. Grafiškai išdėstydami idėjas kaip spindulius minties žemėlapiai skatina savaimingą kolektyvinį naujų idėjų apsvaistymą, galimybę generuoti idėjas, neatsižvelgiant į formalesnę organizavimo sistemą.

2. Grupelėmis po tris dalyviai aptaria kiekvieno jų atėjimo į CVE mokymus tikslą ir priežastį.

3. Grupelės išdėsto, kaip grindžia savo norą dalyvauti mokymosi visą gyvenimą užsiėmimuose pavyzdžiui: tai suteikia galimybę geriau pažinti save, praplėsti akiratį, išdrįsti elgtis ne tradiciniu būdu, priartėti prie nežinomų kultūros sričių, tobulinti bendravimo įgūdžius, pasisemti įkvėpimo, pagerinti gyvenimo kokybę, įgyti naujų žinių ir t.t. Edukatorius pabrėžia, kad mokymosi procesas sėkmingas tik tada, kai dalyvis suvokia mokymosi tikslus.

4. Suvokti vaizduotės, įtikinėjimo įgūdžių ir pasitikėjimo savimi svarbą. Pratimas 1: užmerkti akis ir prisiminti atvejį, kai savimi didžiavausi. Patirti visus pojūčius (garsus, kvapus, spalvas), juos sustiprinti.

Pratimas 2: poromis. Vienas dalyvis užsimerkia, ištiesia ranką ir įtikina save galvoti, kad a) jis labai stiprus; b) labai silpnas. Porininkas stengiasi nulenkti jo ranką. Dalyviai pasidalija patirtimi ir aptaria, kokia stipri gali būti vidinio įsitikinimo galia. Edukatorius skatina dalyvius sakant: „Negaliu padaryti to ar ano“, pridurti „dar“ arba „kol kas“. Paskui atkreipia grupės dėmesį, kaip svarbu palyginti save ir savo paties pažangą, užuot lyginusis su kokiu nors kitu žmogumi.

5. Dalijimasis asmenine patirtimi, susijusia su Velykų tradicijomis įvairiuose kraštuose ar kultūrose (jeigu grupės nariai atstovauja skirtingai etninei aplinkai).

6. Grupelėmis po tris dalyviai skaito ir aptaria spausdintinę medžiagą apie įvairių šalių kultūrų ir religijų Velykų tradicijas. Parinkusi raktažodžius, kiekviena grupė kuria minties žemėlapi. Raktažodžiai — tai taškai, iš kurių kaip gėlės žiedlapiai stiebiasi daug linijų (informacija), pavyzdžiui, „Velykos“ gali būti žemėlapio centre, o „verbos“, „margučiai“ ir „Biblijos pasakojimai“ išsidėstę aplinkui kaip esminiai punktai, iš kurių išplaukia tam tikri faktai apie minimas tradicijas.

7. Pasitelkus minties žemėlapius visai grupei pateikiama informacija apie Velykų tradicijas. Dalijamasi mintimis, atradimais ir išvalgomis apie šią šventę ir apie minties žemėlapio metodą, pavyzdžiui: „Niekada negalvojau, kad mokytis gali būti taip lengva“, „smagu meniškai kurti minties žemėlapi“, „pabandyčiau namuose“, „minties žemėlapis buvo gana sudėtingas, tačiau didžiavausi savimi, kad susidorojau“.

8. Baigiamoji visų dirbtuvių apmąstymų valandėlė.

Užsiėmimo dalyviai geriau suvokė vizijos, vaizduotės ir pasitikėjimo savimi mokymosi procese svarbą. Jie įgudo kurti minties žemėlapius ir naudotis jais kaip patraukliais mokymosi ir planavimo įrankiais, netgi sprendžiant kasdienes užduotis. Kai kurie dalyviai bematant sukūrė planą, kaip savo gyvenime pritaikyti minčių žemėlapi. Instruktoriui pavyko sukurti malonią aplinką ir parodyti, kad veiksmingam mokymuisi būtinas pozityvus nusiteikimas.

Jaunimo centras „Babilonas“ – įkurtas 1993 metais – vienas iš populiariausių Vilniuje veikiančių jaunimo neformalaus ugdymo centrų. Įvairiose jo programose jau dalyvavo per 7000 jaunuolių ne tik iš sostinės, bet ir kitų Lietuvos miestų.

Profesionalūs menininkai ir jaunimo darbuotojai „Babilone“ bendrauja su jaunimu, lydi, provokuoja – skatinama jauno žmogaus iniciatyva, saviraiška, savarankiškumas, sąmoningumas.

„Babilono“ veikla:

- „Meno savaitės labirintas“ – 5 dienų programa vyresnėms vidurinių mokyklų klasėms, kur kūrybinis darbas yra derinamas su specialiais jaunimo neformalaus ugdymo metodais, padedančiais išgyventi grupės dinamikos, mokymosi iš patirties procesus bei kurti klasės tarpusavio santykius, pagrįstus pagarba ir įsiklausymu;
- Savanorių klubas – įkurtas 2000m. ir veikiantis jaunų žmonių iniciatyva. Jie patys organizuoja įvairius renginius, susitikimus ar tradicines šventes sau ir bendraamžiams, rašo projektus;
- Meniniai projektai su asocialiais vaikais;
- Teatro ir šokio grupės: saviraiškos forma, kur svarbiausia - ne rezultatas, bet pats procesas ir pasitikėjimas savimi;
- Tradicinės šventės (mokslo metų pradžia ir pabaiga; Babilono gimtadienis; Halloween'as; Kalėdų vakaras; Meilės diena; Jaunų menininkų savaitė);
- Kūrybinės vasaros stovyklos vaikams ir jaunimui;
- Seminarai mokytojams bei jaunimo darbuotojams: dėmesys asmeniui tobulėjimui, bendravimui, tarpusavio santykių kokybei; alternatyvus požiūris į suaugusiųjų švietimą skleidimas ir metodų tobulinimas okymosi visą gyvenimą kontekste.

Europos projektai ir partnerystė:

- Tarpkultūriniai jaunimo mainai: du-tris kartus per metus su partneriais iš Vokietijos, Prancūzijos, Ispanijos, Lenkijos, Italijos, Olandijos, Suomijos, Estijos, Latvijos, Anglijos, Velso, Graikijos, Islandijos – apie 70 mainų nuo 1993m.
- 1995 – 2001m. „Babilonas“ – tarptautinės asociacijos kūrybiniam darbui su jaunimu Europoje EAST-WEST FORUM narys.
- „Creative co-operations“- nuo 1996m. partnerystė Europos organizacijų tinkle, vienijančiame kūrybinius projektus, įtraukiančius jaunus savanorius iš visos Europos;
- Dalyvavimas Europos savanorių tarnybos programoje: esame priimanči ir siunčianti organizacija.

- "City Colors Network" (CCN): 2001-2007m. bendradarbiavimas su organizacijomis iš Amsterdamo, Birmingemo, Briuselio, Frankfurto, Lilie, Palermo ir dalinimasis patirtimi: jauno žmogaus kūrybiškumo ugdymo per įvairias meno formas srityje;
- Partnerystė Phare Access 2000 programoje: bendras projektas Teatras ir mokymas su organizacija iš Lenkijos "Teatr Grodzki";
- Partnerystė tarptautiniame "Forum Theatre" projekte (2002-2006m.), finansuojamame Culture 2000 programos.
- Dalyvavimas projekte "Menas – erdvė mokymuisi, įsiklausant į jautrių visuomenės grupių poreikius" (finansuojamame Grundtvig 2007, daugiašalių projektų mokymosi visą gyvenimą programos). Tarptautinės konferencijos "Menas – erdvė mokymuisi" Vilniuje (2008m. lapkričio 10-12d.) organizavimas.

Jaunimo centro Babilonas vaidmuo CVE projekte:

- Alternatyvaus požiūrio į suaugusiųjų švietimą skleidimas ir metodų tobulinimas, pasiremiant asmenine kursų ir seminarų apie neformalųjį ugdymą mokytojams bei socialiniams darbuotojams patirtimi;
- Surengta tarptautinė CVE metodikos konferencija (Vilnius, 2008 m. lapkričio 10-12 d);
- Specialių ugdymo modulių kūrimas ir išbandymas;
- Dalijimasis ekspertų kompetencijomis, įgūdžiais ir darbo metodais;
- Aktyvus dalyvavimas visame organizaciniame procese.

Šaltiniai ir bendradarbiavimas

Daugelis aprašymų paimta iš eksperimentinių dirbtuvių dokumentacijos, parengtos Arūnės Taunytės, CVE ekspertės/stebėtojos ir edukatorės.

Dirbtuvių veiklos pasiūlymai pateikti iš ciklą: „Paukščiai ir ekologija“, vadovai dr. Algirdas Knystautas (ornitologija), Leda Turai (ekologija) ir Ieva Šimukauskienė (choreografija), ir „Velykų metas ir jo reikšmė seniau ir dabar“, vadovės Arūnė Tornau (puošyba), Leda Turai (minties žemėlapiai) ir Arūnė Taunytė (bibliodrama ir verbos).

Čekija

Kur: „**Gyvenimas drauge**“ (Vzájemné soužití), Čekija

Kas: **CVE dirbtuvės, 2008 m. gruodis – 2009 m. kovas; 2009 m. balandis – rugsėjis.**

Dalyviai: Romai iš Ostravos miesto

Pirma grupė: moterys, sužalotos prievartinės sterilizacijos, ir socialinės atskirties grupei priklausantys tėvai, kurių vaikus atėmė valdžios institucijos, nes jiems nebuvo sudarytos tinkamos gyvenimo sąlygos. Romų moterys buvo sterilizuotos prieš jų valią arba komunistų valdymo laikais, įgyvendinant sistemingą komunistų metodiką, kurios tikslas buvo sumažinti socialiai atstumtųjų asmenų (daugiausia romų) gimstamumą, arba jau po komunizmo žlugimo, laikantis ydingos medicinos praktikos. Dalyviai sutinka, kad savo kūryboje jie norėtų apmąstyti savo jausmus – vaikų ilgesį ir visuomenės diskriminaciją. Deja, kad ir kokios įdomios bei jaudinančios buvo šios dirbtuvės, lankomumas pasirodė itin menkas ir galiausiai grupė iširo. Gali būti, kad tai lėmė pati grupės prigimtis – kai kurie jos dalyviai buvo prislėgti depresijos, be to, beveik visi jie nebuvo pratę reguliariai užsiimti kokia nors veikla ar hobiu. Be to, šiems dalyviams pati užsiėmimų struktūra ir meninė veikla galėjo pasirodyti pernelyg abstrakti. Peršasi išvada, jog jie mieliau imtųsi konkrečių vaidybos veiksmų ir norėtų patys prisidėti prie siužeto plėtojimo. Atlikus darbą su pirmą grupe, dirbtuvių veikla šiek tiek pakoreguota, siekiant geriau ją pritaikyti romų tautybės dalyvių poreikiams.

Antra grupė: 18 – 60 metų amžiaus romai, gyvenantys Ostravos rajone Mariánské Hory Železná gatvėje; daugiausia moterų, bet keli ir vyrai. Bendri grupės narių bruožai – ją sudarė daugiausia moterys, turinčios motinystės atostogas, ir bedarbiai, patiriantys socialines problemas, patyrę diskriminaciją bei socialinę atskirtį. Dėl menko išsilavinimo ir galimybių visą gyvenimą mokytis trūkumo jie patiria sunkumų darbo rinkoje. Jie niekada anksčiau nebuvo lankę jokių švietimo kursų ar dirbtuvių. Šiai grupei reikėjo susirinkti draugiškoje aplinkoje, pasijusti saugiai ir jaukiai, suvokti, kad kiti gerbia juos ir tiki jų gebėjimais. Sukūrus tinkamas mokymosi sąlygas, grupė entuziastiškai įsitraukė į projektą ir labai aktyviai jame dalyvavo, dažnai

pasikviesdama į užsiėmimus savo draugų bei šeimos narių. Jie sėkmingai baigė visą 256 valandų trukmės kursų programą.

Kas žais su vaikais?

Apskritai paėmus, dirbtuvių veikla truko truputį per ilgai, turint galvoje, kad daugelis jų dalyvių nebuvo pratę reguliariai lankyti kokius nors užsiėmimus arba eiti į darbą. Pavyko surasti gerą sprendimą – kartais darbas vykdavo ne tokioje formalioje aplinkoje, būdavo organizuojamos ekskursijos bei įvairūs renginiai. Dalyviai išpuošė gėlėmis Šv. Andriejaus bažnyčią Petřvald mieste, kuriame vyko šventė. Buvo surengta kelionė į Lenkiją, į Bielsko Bialos miestą, grupės nariai pasirodė drauge su Lenkijos CVE grupe Beskidų festivalyje „Maži ir dideli“ – šį kultūros renginį kasmet organizuoja Teatr Grodzki draugija.

Kitą problemą kėlė tai, kad dalyviai nereguliariai lankė užsiėmimus. Viena vertus, kiekvienas užsiėmimą praleidęs dalyvis kitą kartą būtinai atsiprašydavo ir pasiaiškindavo, dėl kokių priežasčių tai įvyko – tai liudija dalyvių atsakomybės jausmą. Dažniausiai dalyviai negalėdavo lankyti užsiėmimų dėl to, kad nerasdavo, kas tuo metu prižiūrėtų jų vaikus. Todėl buvo nutarta arba paskirti vieną atsakingą asmenį, kuris per dirbtuvių užsiėmimus prižiūrėtų visų dalyvių vaikus, arba tais atvejais, kai darbai nereikėjo specialių mokymo priemonių ar įrankių, rengti užsiėmimus dalyvių gyvenamosiose vietose.

Važiukime į Lenkiją

Labai sėkmingai vyko pjesės apie čigonaitę ir baltąjį berniuką pastatymas. Visi dalyviai aktyviai įsitraukė, kurdami šios istorijos dalis. Jie pagerino savo bendravimo įgūdžius ir parodė kūrybiškumą. Daugelis pateikė racionalių ir originalių pjesėje sprendžiamų problemų sprendimų. Jie įrodė, kad, sulaukę trupučio nukreipiančios pagalbos, patys galėtų lengvai pateikti naujų idėjų. Dalyviai iš tikrųjų aptarinėjo realias situacijas bei visuomenės nuostatas, su kuriomis buvo susidūrę patys, ir turėjo sugalvoti, kokio pobūdžio informacijos reikės bendruomenei, kad ši pakeistų savo požiūrį. Dauguma pateiktų pasiūlymų buvo tikrai naudingi ir gali būti pritaikyti gyvenime. Kurdami dekoracijas ir rekvizitą spektakliui, dalyviai lengviau įveikė trukdančią nuostatą „aš nemoku nei piešti, nei tapyti“; dalyviai patys pamatė, kad piešimas ir tapyimas gali teikti pasitenkinimą bei džiaugsmą.

Sprendimas suvaidinti spektaklio ištraukas Bielsko Bialoje, Lenkijoje, kur grupę pakvietė Teatr Grodzki, tapo grupės darbo lūžio tašku. Kelionės dieną, anksti rytą, projekto darbuotojai aplankė dalyvius jų gyvenamojoje vietoje ir informavo apie dienos veiklą. Dalyviai labai jaudinosi, tačiau sugebėjo išlikti linksmi. Nenorėdami viešai apsigėdyti, paprašė galimybės surepetuoti dainas autobuse, pakeliui į Lenkiją. Deja, spektaklio pradžioje kilo akompanimento problemų, nes gitara pasirodė nesuderinta. Vis dėlto dainininkas puikiai išsisuko iš padėties ir padainavo dvi dainas be jokio pritarimo. Paskui buvo sušoktas šokis, jį dalyviai atliko jau be klaidų. Spektaklis taip gerai pavyko, kad grupė buvo paprašyta jį suvaidinti dar kartą. Žiūrovams buvo labai smagu, jie pradėjo judėti šokio ritmu. Po spektaklio grupės dalyviai stebėjo kitų grupių vaidinimus, vėliau pasivaikščiojo po miestą.

Kelionė į Lenkiją tikrai labai gerai pavyko, tai buvo didžiulis žingsnis grupės dalyvių raidos procese. Nusisekęs spektaklis pakėlė jų savivertę ir sulaužė vidines užtvaras. Dalyviams labai patiko vaidinti, jie tikrai karštai užsiėmė saviraiška ir sulaukė pozityvaus grįžtamojo ryšio. Praktiškai neįmanoma nustatyti, ar šį renginį derėtų laikyti meniniu ar edukaciniu, nes abu šie aspektai reikšėsi lygiagrečiai. Dalyviai pademonstravo išmokus meninius įgūdžius (tradicinių šokių bei dainų atlikimas), o podraug patys labai daug ko išmoko. Svarbiausi – tai pasirodymas viešoje erdvėje, jaudulio ir suvaržymų įveikimas. Grupės dalyviai taip pat įgijo naują, tarpkultūrinę požiūrį, atrado skirtumų ir panašumų tarp vietos tradicijų kaimyninėse šalyse. Visiems grupės dalyviams šis renginys labai patiko, net praėjus kelioms savaitėms po kelionės jie vis prisimindavo įvairių smulkmenų apie Bielsko Bialą ir apie gyvenimo Lenkijoje ypatumus.

Dar viena labai pavykusi idėja buvo parašyti romų kulinarinę knygą – tam buvo atkurti ir užrašyti seni tradicinių valgių receptai. Darbas prie šios knygos suteikė grupės dalyviams galimybę įsitikinti, kad romai – tai ne tik tautinė mažuma, bet grupė, turinti savitą kilmę, turtingą istoriją ir labai įvairių tradicijų. Be to, šis darbas leido išstobulinti labai svarbius skaitymo bei rašymo gebėjimus.

Kultūrų bendravimo tema, kuri minima pjesėje, buvo perkelta ir į kai kuriuos šokių užsiėmimus, dalyviai išmoko tradicinių vokiškų ir lietuviškų šokių. Po užsiėmimų grupės dalyviai šiuos šokius net šoko namuose!

CVE dirbtuvių vadovės Jana Zetková, Lenka Čermáková ir Elena Gorolová apmąsto savo darbą

Po to, kai mums pavyko sėkmingai surinkti antrą mokytiis pasirengusių romų grupę, skyrėme dėmesį tam tikriems konkrečioms dalykams, kurių nebuvo jokiose kitose CVE partnerystės grupėse. Pirmiausia mums reikėjo sugalvoti, kaip išsiversti su kuo mažesne spausdintine medžiaga, nes daugeliui romų skaitymas ir rašymas kelia sunkumų. Patyrėme, kad efektyviausias metodas yra dažni išmoktos informacijos patikrinimai, o ne įvairios informacijos užsirašymas. Be to, dirbant su romų grupe, labai svarbu nepamiršti jų gyvenamosios aplinkos ir interesų. Daugelis romų nebuvo dalyvavę jokiose edukacinėse programose nuo tų laikų, kai mokėsi pradinėje mokykloje. Todėl jie labai nepasitiki viskuo, kas susiję su švietimu ir ugdymu, ir vengia dalyvauti tokioje veikloje. Be to, romai labai jautrūs, jiems sunku ilgai sutelkti dėmesį, todėl edukacinė veikla turi būti patraukli ir įdomi.

Instruktoriui, dirbančiam su tokia grupe, privalu būti susipažinusiame su romų gyvenimu; be to, jis turėtų gerai apgalvoti savo elgesį šioje grupėje. Jokiu būdu negalima leisti, kad romai galvotų: „Šis žmogus nori mus priversti elgtis taip, kaip jam patinka – tai dar vienas daugumos atstovas, kuris stengiasi mus ko nors išmokyti, priversti asimiliuotis“. Mūsų atveju tai reiškia, kad instruktorius, pasirengęs dirbti su romų grupe ir naudotis CVE metodikomis, privalo į švietimo sritį įvesti jų tradicijoms ir jų kultūrai būdingų elementų. Be to, pravartu pasinaudoti romų tradiciniais gebėjimais, daugiausia susijusiais su muzika – dainavimu, šokimu, grojimu įvairiais instrumentais.

Dainavimo ir šokių įtraukimas į grupės darbą leidžia dalyviams pakelti savivertę ir skatina dalyvauti grupės veikloje. Daugelis užkardų, skiriančių romus nuo edukacinės veiklos, atsiranda dėl jų prasto savęs vertinimo ir netikėjimo, kad pavyks pasiekti sėkmę. Romų kultūros elementai padeda juos labiau sudominti edukacine veikla, nes romai ima labiau pasitikėti kitais grupės nariais bei – o tai dar svarbiau – savo instruktoriais. Jie pamato, kad dirbtuvių vadovams nuoširdžiai rūpi jų kultūra bei tradicijos, kad jie tikrai jomis domisi. Tai romams labai svarbu – kaip įrodymas, kad niekas neketina jų keisti, o tik siekia išmokyti naujų gebėjimų, išugdyti prigimtinius mokėjimus ir įgūdžius.

Meninius romų kultūros elementus labai svarbu panaudoti dar ir todėl, kad jie padeda išlaikyti grupės dalyvių dėmesį. Romams, kaip bet kuriai kitai vangiai besimokančiųjų grupei, sunku ilgesnį laiką išlikti dėmesingiems. Iš pradžių mūsų grupės užsiėmimai beveik visi būdavo skirti muzikai, vaidybai

ir dailei, siekiant neprarasti grupės dalyvių labiausiai pažeidžiamu etapu. Vėliau pamažėliais į dirbtuvių darbotvarkę pavyko įvesti vis daugiau edukacinių elementų.

Visa tai lėmė, kad nustatyti edukacinę dirbtuvių darbotvarkės struktūrą buvo labai sunku, praktiškai neįmanoma net mums, daugelį metų dirbusiems su romų bendruomene. Didžiausią įtaką darė tai, kad ne kartą mes klaidingai pasirinkome užsiėmimo temą: paaiškėdavo, kad šios temos neįmanoma nagrinėti su grupės dalyviais arba dėl nepakankamo jų susidomėjimo, arba dėl to, kad jiems reikėdavo per didelės dėmesio koncentracijos, o kartais tiesiog dėl to, kad grupę apėmusi nuotaika neatitiko konkrečios temos. Grupės nuotaika šiuo atveju yra nepaprastai svarbi. Mūsų grupė buvo iš tiesų vieninga – dalyviai suprato vieni kitus ir labai vieni kitais rūpinosi. Tai išryškėdavo tais atvejais, kai kurie nors grupės nariai prastai jausdavosi arba turėdavo įvairių problemų. Visi kiti dalyviai visada stengdavosi kuo nors padėti arba juos pralinksminėti, užuot užsiėmę tuo, kas buvo numatyta dirbtuvėse. Tokiais atvejais mes niekaip negalėjome dirbti to, kas buvo suplanuota: tekdavo pirmiausia užsiimti „psichologiniu konsultavimu“ ir bent truputį pakeisti grupėje tvyrančią atmosferą.

Galiausiai supratome, kad romų grupė iš esmės negali dirbti pagal griežtą darbotvarkę. Darbotvarkė privalo būti lanksti, reikia būti pasirėngus neįvykiams, o kartais ir esminiams pokyčiams, kuriuos lems grupės situacija ir atmosfera užsiėmimo dieną. Nepavykus priderinti prie šių veiksnių mūsų darbo plano, grupės dalyviai dažniausiai prarasdavo susidomėjimą užsiėmimu, o kartais ir išvis liaudavosi domėjęsi grupės veikla. Tai suvokę mes radome praktinį sprendimą. Kiekvieno užsiėmimo pabaigoje kelias minutes skirdavome grupės pokalbiui apie tai, kas bus veikama kitą kartą. Pateikdavome grupei keletą pasiūlymų ir leisdavome išsirinkti labiausiai patinkantį. Kito užsiėmimo programos planą kurdavome atsižvelgdami į jų pastabas, tačiau ir tuo atveju būdavome pasirėngę tuojau pat ką nors pakeisti. Taip grupės nariai aktyviau dalyvavo mokymosi procese, jie jautėsi esą vertinami ir gerbiami, ir todėl per užsiėmimus būdavo aktyvesni bei labiau susikaupę. Šio metodo esmė – tiesiog pašalinti silpnąsias besimokančiųjų vietas, kurios labiausiai skatina juos menkai save vertinti ir mažina jų susidomėjimą. Stengėmės kuo dažniau remtis romų gabumais ir privalumais – meniniais polinkiais, muzikine klausa, jautrumu, užuojauta kitiems ir prigimtinio smalsumu.

Interviu su Jana Zetková ir Lenka Čermáková, dirbtuvių vadovėmis

Kokia buvo jūsų grupė CVE dirbtuvių pradžioje ir jų pabaigoje?

Jana. Viskas labai ryškiai keitėsi – pradžioje dalyviai buvo labai entuziasiški, paskui pradėjo nerimauti, bet dar po kurio laiko atsirado motyvacija mokytis. Pravertė tai, kad turėjome konkrečių tikslų – pavyzdžiui, mums reikėjo pasirengti konferencijai, kuri vyko Vilniuje. Vietos gyventojai buvo girdėję apie šią kelionę, ir tai juos paskatino labiau domėtis darbu. Beveik visi norėjo dalyvauti dirbtuvėse ir paskui pasirodyti Lietuvoje! Tie, kurie reguliariai lankė užsiėmimus, žinojo, kad pabaigę kursą važiuos į ekskursiją, už kurią bus dėkingi tik savo pastangoms. Jie labai džiaugėsi, kad sugebėjo užbaigti kursą. Aš tikrai prisidėjau prie jų savivertės sustiprinimo.

Kokį poveikį užsiėmimai padarė konkrečioms jūsų dalyviams?

Jana. Projektui tik prasidėjus, viena moteris buvo labai tyli, o dabar ji jau gali atsistoti prieš nepažįstamų žmonių auditoriją ir dainuoti. Kitas dalyvis buvo labai drovus, jis per visus užsiėmimus nė karto neišreiškė savo reakcijos, mes nė nežinojome, ar jam iš jų buvo kokios nors naudos. Tačiau per baigiamąjį testą jis teisingai atsakė į 100 % klausimų, ir tada mes pamatėme, kiek jis daug išmoko, kaip ši veikla papildė jo gyvenimą. Kiti dirbtuvių dalyviai, kurie nebuvo pratę, kad šis žmogus reikštų savo nuomonę, tiesiog apstulbo pamatę, kaip gerai jis atliko testą.

Kaip jums pavyko atlikti šį testą su romais, juk kai kuriems iš jų nėra lengva skaityti ir rašyti?

Jana. – Teste buvo po du klausimus iš kiekvienos temos, kurias mes nagrinėjome dirbtuvėse, ir keli atsakymų variantai. Instruktorius garsiai skaitė klausimus ir atsakymus, o grupės dalyviams reikėjo apibraukti teisingą atsakymą. Testas, kur į kiekvieną klausimą buvo parengti trys atsakymo variantai, buvo sudarytas taip, kad skatintų žmogų atsakyti į visus klausimus, užbaigti iki galo. Klausimai, pavyzdžiui, buvo tokie: „Kas yra Vokietijos sostinė?“, „Kuo čekų valgiai skiriasi nuo lenkų?“. „Kuo vardu buvo pagrindinis jūsų spektaklio herojus?“. Daugiau kaip 90 % atsakymų buvo teisingi. *Kokių žinių ir įgūdžių pririnktų asmeniui, norinčiam vadovauti romų grupei, koks turėtų būti šio asmens vaidmuo mokymosi procese?*

Lenka. Pravartu būtų turėti tam tikrą andragoginį išsilavinimą bei socialinio darbo patirties. Reikia susikurti programą, tačiau sykiu ir pasirengti pokyčiams, jei romai nenorės ko nors daryti, jei neturės tam nuotaikos. Pavyzdžiui, mes per vieną užsiėmimą norėjome pasitelkti šoki, bet sužinojome, kad netoliese gyvenantis vaikas pateko į nelaimingą atsitikimą; tai labai paveikė visą grupę ir mums teko pakeisti planus. Labai svarbu su romais elgtis kaip su sau lygiais. Kartais skurdžios jų gyvenimo sąlygos gąsdina, bet nereikėtų rodyti baimės, nerimo ar to, kad nesmagiai jaučiatės jų draugijoje. Jei jus kuo nors vaišins, būtinai reikia paragauti, net jei nesate išalkę, nes kitaip jie gali pamanyti, kad juos niekinate, ir įsižeisti. Pravartu taip pat išmokti keletą svarbiausių romų kalbos žodžių, kad parodytumėte domėjimąsi jų kultūra. Negalima tiesiog ateiti kaip niekur nieko ir pamėginti pakeisti jų gyvenimą arba nurodyti, ką jiems reikia daryti. Iš pradžių svarbu pasikalbėti apie jų kasdienybę, sušildyti atmosferą ir tik tada palengva pereiti prie tos dienos temos. Instruktorius turėtų būti jų draugas. Aš buvau labai sujaudinta, kai grupė pati savo iniciatyva atšventė mano gimtadienį.

Jana. Per vieną užsiėmimą mes paklausėme jų, kaip pasakyti žodį romų kalba, o jie nežinojo. Visi tuo labai susidomėjo, netrukus į kambarį atsivedė kaimynystėje gyvenančią senutę, kuri turėjo atsakymą. Senutė sunkiai vaikščiojo, bet buvo labai patenkinta, kad galėjo mums padėti!

Ar naujoji CVE metodika jums buvo naudinga? Kaip meno elementai padėjo edukacijos procesui?

Jana. Meno elementai sukūrė romams motyvaciją pradėti lankyti kursą ir tęsti mokymąsi. Be jų to nebūtų įvykę! Kai mūsų dirbtuvių dalyviai susipažino su lietuviškais šokiais, jie labai susidomėjo šios šalies kultūra ir pradėjo ieškoti informacijos internete. Taip jie sužinojo daugiau, be to, išmoko dirbti su kompiuteriais. Jei instruktorius būtų atėjęs į kambarį ir paskaitęs jiems paskaitą apie Lietuvą, jiems būtų buvę labai nuobodu.

Kaip jums pavyko išlaikyti dirbtuvių dalyvių motyvaciją, kad jie nemestų šios veiklos?

Jana. Mes nieko jėga nevertėme ateiti pas mus ir mokytis. Tiesiog sukūrėme erdvę, kurioje jie galėjo šnekučiuotis, gerti kavą ir drauge ką nors veikti. Mielai priėmėme į savo tarpą ir kitus žmones, pavyzdžiui, romę valytoją, kuri ateidavo tvarkyti kambario ir sykiu klausydavosi, ką mes veikiame. Jai taip

patiko tai, kuo mes užsiimame, kad nutarė pati pradėti lankyti užsiėmimus. Dirbtuvės buvo atviros ir dalyvių ūeimų nariams, ir vaikams – kai kuriems tai buvo pats stipriausias motyvas. Romams ūeima yra svarbiausia, kas gali būti gyvenime. Kai kuriuose užsiėmimuose su kompiuteriais dalyvavo vaikų, kurie nuoširdžiai domėjosi informacinėmis technologijomis; jie paragino ir savo motinas pamėginti. Be to, sugalvojome užsiėmimų ir vaikams, kad jų tėvai galėtų ūio to išmokti ir truputį pailsėti.

Kokias grupės permainas pastebėjote ūiose dirbtuvėse?

Lenka. Pradžioje ūmonės buvo veikiau stebėtojai, o ne aktyvūs dalyviai. Tačiau laikui bėgant jie pradėjo aktyviau dalyvauti mūsų veikloje ir kartais ne juokais mus nustebindavo. Pavyzdžiui, kartą grupė nusprendė suvaidinti spektaklį parodoje, kurią rengė mūsų organizacija. Jos dalyviai patys įtikino administraciją, kad nori dalyvauti ūiame renginyje, patys susirado transportą – o juk važiuoti reikėjo į kitą miestą! Dabar, kai kursas baigtas, mes visi jaučiame jam didelę nostalgiją.

2008 m. lapkritis

Keletas dirbtuvių veiklos pasiūlymų

Šis edukacinis blokas sudarytas, remiantis įvairių dirbtuvių, kuriose kelis mėnesius dalyvavo romų grupė, veikla. Sėkmingiausi pavyzdžiai čia pateikti kaip 6 dienų trukmės dirbtuvių planas, kurį galima keisti, atsiūvelgiant į dalyvių poreikius. Kadangi romų kulinarinio paveldo tradicijos perduodamos iš kartos į kartą tik ūodiškai, čia stengiamasi sužadinti romų susidomėjimą pristatyti platesnei auditorijai tradicinius ir netradicinius savo virtuvės valgius knygos pavidalu.

Romų kulinarijos knygos sudarymas

Ciklo tema	Atkurti tradicinius romų valgių receptus ir juos užrašyti, sudarant kulinarijos knygą
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	<p>I Bendravimas gimtąja kalba</p> <p>IV Skaitmeniniai įgūdžiai</p> <p>V Mokymasis mokytis</p> <p>VI Socialinės ir pilietinės kompetencijos</p> <p>VIII Kultūros pažinimas ir raiška</p>
Praktiniai įgūdžiai	<p>Skaitymo ir rašymo įgūdžių tobulinimas. Gebėjimas naudotis kompiuteriu (bazine informacija).</p> <p>Pasitikėjimo savimi ir savęs vertinimo ugdymas, dalyvaujant įvairiose grupėse. Sugebėjimas pastebėti Europos šalių kultūrų įtaką viena kitai</p>
Pedagoginiai tikslai	<p>Išmokti konstruktyviai naudotis laisvalaikiu, tobulinant gebėjimą efektyviai išreikšti save gimtąja kalba – ir sakytine, ir rašytine forma; išmokti naudotis kompiuteriu, savo tautinio paveldo tyrinėjimas ir pasididžiavimas juo, jo pateikimas platesnei auditorijai</p>
Metodai	<p>Diskusijos, grupinis naujų idėjų svarstymas, rašymas, tekstų vertimas iš čekų kalbos į romų kalbą, šokis ir dainavimas (kaip apšilimas), individualios darbo užduotys, romų patiekalų ragavimas, fotografavimas, tekstų spausdinimas programa <i>Microsoft Word</i>, tapyba arba piešimas, grįžtamojo ryšio valandėlės</p>

Mokymo medžiaga	Europos patiekalų knyga – pavyzdžiui, čekiška „Mūsų kaimo valgių knyga“, rašiklis ir popierius, storas įvairių spalvų popierius, klizai arba klizų pieštukas, lipni juosta, dažai, teptukai, spalvoti pieštukai, lenta, fotoaparatas, romų patiekalai, kompiuteriai su <i>Word</i> programa (2 dienas)
Trukmė	6 dienos, po 3–4 val. per dieną

Užsiėmimų aprašymas

1 diena

1. Įžanga — pokalbis apie grupės narių poreikius, susijusius su tema, įsiklausymas į dalyvių pasiūlymus.
2. Diskusija — romų valgių palyginimas su šalies, kurioje jie gyvena, tradiciniais valgiais (pavyzdžiui, čekų virtuvės patiekalais).
Receptai cituojami iš knygos, kurios sudarymo principais bus remiamasi sudarant savąją valgių knygą.
3. „Minčių lietus“ (angl. Brainstorming) . Grupės nariai siūlo įvairius tradicinių bei menkiau žinomų romų valgių receptus. Instruktorius skatina minėti įvairias tradicijas, net jei kiti nariai apie jas nieko nėra girdėję.
4. Instruktorius siūlo pirmiausia apibūdinti, kokie yra tradiciniai romų valgiai. Grupė pasirenka pirmą valgio receptą, nuo kurio norėtų pradėti, pavyzdžiui, marikle.
5. Grupės dalyviai susiskirsto mažesnėmis grupelėmis arba poromis ir aptaria, kaip gaminti marikle. Tada, jau visi drauge, nusako gaminimo būdą žingsnis po žingsnio, aptardami ir suderindami visas smulkmenas.
6. Instruktorius pasiūlo visa tai užrašyti čekų ir romų kalbomis. Receptas užrašomas ant didelio popieriaus lapo. Grupės dalyviai sutaria, kad pamėgins pasitelkti kompiuterius ir surašyti šį receptą, kad paskui būtų galima išspausdinti taip, kaip tai daroma valgių knygoje. Tačiau pirmiausia reikia surinkti visus valgių receptus, juos užrašyti čekų kalba ir išversti į romų kalbą.
7. Grįžtamojo ryšio valandėlė — kas dalyviams labiausiai patiko ir t.t. Kokio valgio receptą jie pasirenka kitam užsiėmimui?
8. Paskiriama kito užsiėmimo vieta ir laikas.

2 diena

1. Apšilimo pratimas — sukuriama erdvė, kurioje būtų galima laisvai judėti. Grupė repetuoja vieną romų šokį (apie 20 minučių).
2. Renkami kiti valgių receptai romų valgių knygai. Kambario viduryje sustatomi stalai bei kėdės, grupės dalyviai susėda ant jų su popieriaus lapais ir rašikliais rankose. Instruktorius klausia grupės narių, ką dar jie norėtų įtraukti į knygą, ir jų pasiūlymus užrašo ant lentos.
3. Grupės nariams padalijamos užduotys. Kiekvienas narys užrašo vieną valgio receptą kalba tos šalies, kurioje gyvena — pavyzdžiui, čekų. Mokomasi gramatikos, rašybos, skyrybos. Instruktorius vaikšto po kambarį, teikdamas pagalbą dalyviams.
4. Visi valgių gaminimo aprašymai aptariami grupėje. Kiti dalyviai siūlo kitokius papildomus patiekalų gaminimo būdus. Aprašomi keli to paties patiekalo gaminimo variantai. Besimokantieji gauna progą sužinoti apie skirtingus valgius ir skirtingus jų gaminimo principus, būdingus tai vietai, iš kurios kilęs kiekvienas konkretus narys. Grupės nariai daugiau sužino apie įvairias romų valgių gaminimo tradicijas ir įsitikina, kad jos dažniausiai labai priklauso nuo romų gyvenamosios vietovės.
5. Visi valgių gaminimo receptai išverčiami į romų kalbą. Mokomasi romų gramatikos ir rašybos. Čia gali prireikti pagalbos žmogaus, kuris gerai moka rašytinę romų kalbą — galima pasiūlyti grupės dalyviams pasikviesti žmogų, kurį jie patys gerai pažįsta ir kuriuo pasitiki.
6. Instruktorius siūlo grupės nariams į kitą užsiėmimą atsinešti valgių, apie kuriuos jie norėtų pakalbėti, kad ir kiti galėtų jų paragauti. Svarbu suteikti dalyviams galimybę užrašyti tikrų, pagamintų patiekalų receptus, o ne tik kalbėti apie valgius be jokių praktinių pavyzdžių.

3 diena

1. Apšilimo pratimas — dalyviai ragauja įvairius patiekalus, kuriuos atsinešė, ir aptaria, kaip jie buvo pagaminti.
2. Darbas su fotoaparatu — kiekvienas gauna progą nufotografuoti atneštus patiekalus ir susirinkusius žmones. Fotografijas bus galima panaudoti kaip rengiamos receptų knygos iliustracijas arba pateikti kaip dirbtuvių veiklos dokumentus.
3. Į romų valgių knygą įtraukiama dar daugiau tradicinių patiekalų receptų. Šį kartą grupės nariai po vieną eina prie lentos ir patys užrašo savo papildymą.

4. Visi pasidalija užduotis. Kiekvienas grupės narys užrašo vieno patiekalo receptą kalba tos šalies, kurioje gyvena. Mokomasi gramatikos, rašybos ir skyrybos. Pagalbininkas vaikšto po kambarį ir teikia pagalbą konkrečioms grupės nariams.
5. Visi patiekalų gaminimo aprašymai aptariami grupėje. Kiti dalyviai siūlo kitokius tam tikrų patiekalų gaminimo būdus arba siūlo pridėti kitokių sudedamųjų dalių. Aprašomi keli to paties patiekalo gaminimo variantai.
6. Visi valgių receptai išverčiami į romų kalbą. Mokomasi romų kalbos gramatikos ir rašybos.
7. Grįžtamojo ryšio valandėlė. Instruktorius pasiūlo per kitą užsiėmimą surinkti visų receptų tekstus kompiuteriu, sukuriant Word dokumentus.

4 diena

1. Apšilimo pratimas — dainuojama dalyvių pasirinkta romų daina. Daina kartojama kelis kartus, kol visi gerai išmoksta.
2. Instruktorius praneša grupės nariams, kad jie turės surinkti tekstus kompiuteriu. Kiekvienas dalyvis pasirenka vieną tekstą, už kurį jis atsakingas.
3. Visi grupės nariai susėda prie kompiuterių. Instruktorius vaikšto nuo vieno nario prie kito ir jiems padeda. Tie grupės nariai, kurie bent kiek išmano apie programą Word, pradžioje padeda kitiems pradėti darbą ir parodo, kaip naudotis klaviatūra.
4. Tekstai surenkami ir romų, ir čekų kalbomis.
5. Darbas bus tęsiamas kitame užsiėmime.
6. Grįžtamojo ryšio valandėlė Kas buvo sunku, kas — lengva?

5 diena

1. Instruktorius atneša į užsiėmimą nuotraukas ir spalvoto popieriaus (geriausiai storo) lakštų. Fotografijų turėtų būti tiek, kad jų pakaktų kiekvieno dalyvio knygai. Grupė apžiūrinėja nuotraukas ir aptaria meninę bei dokumentinę jų vertę.
2. Kiekvienas grupės narys pasirenka po vieną nuotrauką savo knygai ir paverčia ją iliustracija (klizais arba lipnia juosta užklizuoja ant spalvoto popieriaus).
3. Aptariama, kaip atrodys valgių knygos viršelis. Koks bus knygos pavadinimas? Kas jos autoriai? Ką dar reikėtų užrašyti ant viršelio?

4. Tęsimas darbas, pradėtas ankstesniame užsiėmime.
5. Tas grupės narys, kuris pirmas baigia darbą, surenka kompiuteriu knygos viršelio duomenis ir išspausdina po vieną egzempliorių kiekvienam nariui.
6. Kai visi baigia darbą, jie išspausdina savo receptų egzempliorius, kad kiekvienas grupės narys turėtų visų receptų egzempliorius.
7. Instruktorius surenka visus išspausdintus receptus ir pasako, kad knygos bus gaminamos per kitą užsiėmimą; tada taip pat bus piešiamos arba tapomos jai reikalingos iliustracijos.

6 diena

1. Grįžtamojo ryšio valandėlė apie penkias dirbtuvės veiklos dienas. Kaip viskas vyko? Kas buvo sunkiausia? Kas labiausiai patiko? (15 minučių)
2. Instruktorius sudeda visus išspausdintus tekstus ant didelio stalo — po vieną receptą krūvelėje. Kiekvienas grupės narys sudaro savą kulinarijos knygą — pasirenka, kurio valgio receptas bus pirmas, kurio antras ir taip toliau. Knygos bus įrištos vėliau, kai dalyviai pridės iliustracijų.
3. Kuriamos knygos iliustracijos — dalyviai jas gali pasirinktinai piešti pieštuku arba dažais.
4. Visos knygos įrišamos.
5. Visos knygos eksponuojamos ant didelio stalo, kad kiekvienas galėtų jas apžiūrėti.
6. Neformalus pokalbis apie kitus grupės narių interesus ir poreikius.

Aš galiu!

Čekų CVE dirbtuvėse pirmą kartą buvo surinkti ir išversti romų valgių receptai, svarbi kultūrinio jų paveldo dalis. Sukurtos knygos prisidėjo prie romų kultūros puoselėjimo ir pakėlė ne tik dirbtuvėse dalyvavusių žmonių, bet ir jų šeimos narių, draugų bei visų, mačiusių tekstus, savivertę. Šis darbas tikrai visiems patiko. Dalyviai entuziastiškai rinko informaciją apie naujus ir tradicinius patiekalus, apie įvairius jų gaminimo būdus. Baigę darbą jie labai didžiavosi ir džiaugėsi tuo, kas jie yra, savo kilme. Visi grupės nariai dalyvavo diskusijose, visi aiškino kitiems savo pasiūlymus, kokių valgių receptus reikia įtraukti į ketinamą sudaryti kulinarijos knygą.

Šiame užsiėmimų cikle atskirti meninę ir edukacinę dalį praktiškai neįmanoma, nes jos abi labai glaudžiai susijusios. Daugelis užsiėmimų dalyvių ne tik

užrašė receptus ir jais naudojosi, bet dar atnešė patiekalus, kuriuos pagamino namie. Knygos iliustravimas ir fotografavimas leido dalyviams sulaužyti užkardą, išreiškiamą žodžiais „Man nepavyks“.

Pradėjus dirbti kompiuteriais ir rinkti tekstus, dalyviams kilo nemažai sunkumų. Daugelis iš jų beveik nebuvo naudojęsi kompiuteriais, o darbas su programa Microsoft Word pareikalavo labai daug pasiryžimo bei kantrybės. Vis dėlto po keleto minučių grupės nariai apsirato su klaviatūra ir net pramoko naudotis Word programa. Pasibaigus pirmam užsiėmimui, apie 50 % tekstų buvo surinkta kompiuteriu ir jame išsaugota. Kadangi visi užsiėmimų dalyviai rodė pasiryžimą savarankiškai sudaryti valgių knygą, jie įstengė nepaisyti suvaržymų bei būgštavimų, kurie kitu atveju būtų neišvengiami pradėjus naudotis kompiuteriu. Grupės nariai jautėsi atsipalaidavę, jiems patiko rinkti tekstus ir buvo akivaizdu, kad truputį pasimokius, kompiuteriu gali naudotis kiekvienas.

Vokiški šokiai

Ciklo tema	Tradiciniai vokiečių/ europiečių šokiai
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	VI Socialinės ir pilietinės kompetencijos VIII Kultūros pažinimas ir raiška
Praktiniai įgūdžiai	Mokymasis naudotis praktiniais informacijos šaltiniais – knygomis ir internetu
Pedagoginiai tikslai	Paskatinti grupės narių domėjimąsi kitomis tautomis, daugiau sužinoti apie kitas Europos kultūras
Metodai	Motyvacijos skatinimas ir parama
Mokymo medžiaga	Lenta, knygos, kompiuteriai su internetu, magnetofonas ir vokiečių/ Europos liaudies muzikos įrašai, informacija apie tautinių šokių judesius
Trukmė	3 val.

Užsiėmimų aprašymas

1. Neformalus pokalbiai. Bendravimas su kitais tos pačios kilmės ir kultūros asmenimis.
2. Grupės domėjimosi kitų Europos šalių tautomis ir kultūromis skatinimas. Ant lentos surašoma tai, ką grupės nariai žino apie Vokietiją/ kitą Europos naciją arba kas sieja su ja.
3. Informacijos apie vokiečių šokius ieškoma internete ir pateiktose knygoje, darbas individualus. Instruktorius eina nuo vieno žmogaus prie kito ir padeda jiems ieškoti.
4. Informacijos dalijimasis su grupės draugais — kiekvienas grupės narys pristato, ką sužinojęs.
5. Klausomasi vokiškos muzikos ir mėginama atspėti, kokie turėtų būti šokio judesiai.
6. Visa grupė mokosi vokišką/ europietišką šokį.
7. Šokis atliekamas drauge su instruktoriumi.

Žingsnis po žingsnio

Šios grupės lankytojai patobulino anksčiau įgytus darbo kompiuteriais įgūdžius, išmoko ieškoti informacijos internete ir knygoje. Atitinkamai šis užsiėmimas padėjo jiems pakelti raštingumo lygį. Nors kai kurios užduotys pasirodė sunkios (grupėje būta narių, kurie anksčiau niekada nebuvo naudojęsi internetu), ši veikla sukėlė didelį entuziazmą. Klausytojai norėjo daugiau sužinoti apie vokiečių šokius, kad galėtų namuose patys pamėginti juos šokti! Anksčiau nematytų šokių judesių, būdingų kitai kultūrai, mokymasis suteikė jiems labai daug džiaugsmo. Jie pasiūlė per kitą užsiėmimą paieškoti informacijos apie lietuvių liaudies šokius!

Vzájemné soužití (Gyvenimas kartu)

Vzájemné soužití yra nevyriausybinių organizacijų, išaugusių iš savanorių pastangų įveikti sunkius 1997 m. potvynio padarinius, neigiamai paveikusius visuomeninius Ostravos mieste gyvenančių čekų ir romų santykius. Vzájemné soužití yra čekų ir romų organizacija, kurioje dirba 53 žmonės, pusė iš jų yra romai, pusė — čekai. Vzájemné soužití įgyvendina keletą vietos bendruomenės (grass-roots) projektų mieste, romų gyvenamame rajone: tai socialinis darbas, konsultacijų centro veikla, (tėvai mokomi padėti mokyklas lankantiems vaikams), parama suaugusiems romams (įgyti

vidurinę išsilavinimą ir rasti darbą), romų bendruomenės centrai (laisvalaikio veikla vaikams, paaugliams ir suaugusiesiems), pasitikėjimo tvirtinimo projektai (siekiantys sumažinti romų nepasitikėjimą policija, skatinantys pareigūnus vienodai elgtis su visomis nusikaltimų aukomis, neatsižvelgiant į jų tautybę, ir pagerinti sąlygas kalėjimuose), žmogaus teisių gynimas (panaikinti segreguotą romų vaikų mokymą, išgauti atsiprašymą ir kompensacijas romų moterims, tapusioms prievartinės sterilizacijos aukomis, baigti nemotyvuotą vaikų atiminėjimą iš tėvų ir perkėlimą į globos institucijas vien tik dėl tėvų skurdo, stabdyti savivaldybės vykdomus romų šeimų perkėlimo į kitas vietas projektus). Organizacija *Vzájemné soužití* yra sukaupusi ganėtinai patirties dalyvauti ES paramą gaunančiose iniciatyvose, tarp jų ir tarptautinėse — per pastaruosius penkerius metus ji įgyvendino šešis ES finansuojamus projektus.

Organizacijos *Vzájemné soužití* vaidmuo CVE projekte

- Sudaryti romų tautybės klausytojų grupę ir pritaikyti CVE metodikas jų poreikiams,
- Organizuoti tarptautinius Grundtvigo kursus ir juose pristatyti naujas metodikas,
- Prisidėti sprendžiant kitas užduotis, ypač tobulinant CVE koncepciją ir panaudojant rezultatus.

Šaltiniai ir dalyviai

Dauguma aprašymų paimta iš bandomųjų dirbtuvių dokumentacijos, kurią parengė Elena Gorolová, CVE monitoringo ekspertė Jana Zetková ir Lenka Čermáková, grupių vadovės, dirbančios organizacijoje Gyvenimas drauge. Į anglų kalbą šiuos tekstus man išvertė Lucie Foldynová

Vokietija

Kur: **Die Wille gGmbH, Berlynas, Vokietija**

Kas vyksta: **CVE dirbtuvės, 2007 gruodis–2008 rugsėjis**

Dalyviai: asmenys, ilgą laiką neturintys darbo, asmenys, turintys fizinių negalių, ir vyresnio amžiaus asmenys. Trečdalis grupės narių yra kilę iš imigrantų aplinkos.

Kontekstas

Keturiolikos Grundtvigo dirbtuvių, kurios vyko Die Wille gGmbH, Berlyne, dalyviai buvo labai įvairaus amžiaus, išsilavinimo ir visuomeninės padėties, taip pat įvairių religijų ir tautybių. Dalyvių įvairovė buvo vienas iš Grundtvigo koncepcijos aspektų.

Daugelis mūsų dirbtuvių dalyvių jau seniai neturėjo darbo ir šiuo metu dalyvavo įvairiose darbo vietų sukūrimo programose, kurias įgyvendina Vokietijos Įdarbinimo agentūra, siekdama integruoti (arba reintegruoti) juos į darbo rinką. Greta įdarbinimo programos užsiėmimų, jie dar pradėjo lankyti Grundtvigo kursą. Per Grundtvigo dirbtuvių užsiėmimus jie dažniausiai dirbdavo asistentais vaikų darželiuose ir dienos centruose Berlyno rajonuose, pavyzdžiui, Neukoellne ir Kreuzberge, kur didelę gyventojų dalį sudaro iš imigrantų aplinkos, daugiausia turkų ir arabų, kilę gyventojai ir kur nemažai gyventojų priklauso socialiai pažeidžiamoms grupėms. Visi užsiėmimai Grundtvigo dirbtuvėse rėmėsi dalyvių darbu su vaikais, tačiau gerokai peržengė šios konkrečios srities ribas, nes juose buvo akcentuojami patiems dirbtuvių lankytojams gyvybiškai svarbūs klausimai bei nagrinėjami jų samprotavimai apie individualią, kultūrinę ir tautinę jų istoriją.

Tikslinė grupė

Daugelis dalyvių, daugiausia 23–60 metų moterys, turėjo vaikų; didžiuma jų buvo vienišos motinos. Keletas jaunesnių dalyvių, turėjusių profesinį pasirėngimą, buvo nesusiradę darbo. Apytikriai trečdalis grupės narių buvo kilę iš imigrantų aplinkos. Akademinis ir profesinis grupės dalyvių išsilavinimas buvo labai nevienodas, pasitaikė ir tokių, kurie jo išvis neturėjo. Keletas

grupės narių buvo patyrę smurtą šeimoje ar kitur, daug kam teko išgyventi kitokių traumų bei krizių. Beveik pusė dalyvių turėjo fizinę negalią arba sirgo lėtine liga.

Sunkumai

Dirbtuvių koncepcija skatina derinti kultūrinę, meninę ir mokymosi veiklą. Daugeliui dalyvių tai buvo visiškai nauja patirtis. Vykstant užsiėmimams ne kartą išryškėjo problema: daug dalyvių „mokymąsi“ tapatino tik su tais metodais, kuriuos mokykloje patyrė jie patys arba jų vaikai. Dėl šios priežasties pasirodė nelengva ryžtis priimti naują patirtį, žadamą neįprastų mokymosi metodų. Iš pradžių dalyviai tam priešinosi – ypač neįprastiems apšilimo pratimams, kuriuose taikoma „kūno kalba“, ir beveik visų rūšių žaidimams. Tačiau žengę pirmą žingsnį jie galiausiai įstengė pasinaudoti siūlomomis naujovėmis, ir jų motyvacija nuolat stiprėjo.

Edukacijos procese kiekvienam asmeniui mes stengėmės teikti individualią pagalbą. Mūsų tikslas buvo padėti dirbtuvių lankytojams išryškinti teigiamus asmeninius išgyvenimus bei pozityvias žinias, taip pat:

- įvertinti savo pačių sąmoningumą
- išvelgti, kaip emocijos veikia mūsų elgesį
- perprasti kitų žmonių elgesio priežastis
- išmokti valdyti savo elgesį, norint sėkmingai bendrauti.

Mes stengėmės grupėje sukurti pasitikėjimo atmosferą, padėdami jos nariams kūrybiškai bendrauti. Darnią pusiausvyrą padėjo sukurti taisyklės, reguliuojančios grupės ir individų poreikių sąveiką. Šios taisyklės pagrįstos Ruthos Cohn sukurta „Į temą orientuota sąveika“ (angl. Theme-Centred Interaction).

Domėjomės įvairiomis temomis, pavyzdžiui, vaikų darželiuose esančių vaikų mokymosi procesu, namuose vaikus auginančių motinų vaidmeniu ir paties žmogaus – vaiko ir suaugusiojo – mokymosi procesu.

Mūsų manymu, Maria'os Montessori teoriją apie savarankišką ir savireguliuojamą vaikų veiklą galima pritaikyti ir suaugusiems žmonėms. Todėl mes stengėmės skatinti užsiėmimų dalyvių iniciatyvą ir saviorganizacijos įgūdžius, užuot aktyviai kišęsi į edukacijos procesą.

Sėkmė

Teigiami jausmai ir grupėje sukurta saugumo atmosfera, kurią dažnai pabrėždavo grupės nariai per grįžtamojo ryšio valandėles, leido jiems įgyti daugiau pasitikėjimo savimi bei savigarbos, dažniau ir laisviau reikšti nuomonę apie grupės veiklą. Kalbėta ne tik apie problemas ir sunkumus, kylančius darbe bei namie, bet ir apie išgyvenimus, susijusius su grupės narių kūrybiškumu, apie jų gebėjimą spręsti problemas ir naudotis turimais ištekliais, atrandant kūrybines savo galimybes ir susikoncentruojant į jas. Kultūra ir menu pagrįsta mokymosi veikla, susijusi su vaikų ugdymu, padėjo užsiėmimų dalyviams iširti ir išreikšti savo kūrybiškumą, ypač tiems iš jų, kurie neturėjo akademinių, teorinių diskusijų patirties. Kai kurie iš dalyvių, kurso pradžioje atsisakydavę atlikti bet kokius vaidmenis, galiausiai pajuto didelį malonumą vaidindami ir pasakodami istorijas. Ne tik (tačiau ypač) per istorijų pasakojimo užsiėmimą ir vėliau, per du teatrinės veiklos užsiėmimus, labai didelį įspūdį padarė šių dalyvių pasiekta pažanga.

Pavyzdžiui, per istorijų pasakojimo užsiėmimą grupės nariai žingsnis po žingsnio aptarinėjo savo kultūrai ir kitoms kultūroms būdingus papročius bei įprastą veiklą, ypač sakytinę tradiciją, taip pat būdus, kaip asmeniškiau papasakoti savo vaikams tradicines istorijas.

Teatro užsiėmimuose visa grupė, dirbdama kaip komanda, iš naujo atrado ir/arba sukūrė šias istorijas; jos sustiprino dalyvių norą paversti idėjas teatro vaidmais, nors ir būta rizikos įkūnijant šiuos vaidmus scenoje. Be kita ko, dirbtuvėje dalyviai sužinojo, kad kartais pravartu viešai išsakyti savo baimes („Aš jaučiu įtampą/labai jaudinuosi“), ir kad tai anaipol nėra „nesmagu“. Jie vaidino nepaprastai entuziastiškai, parodė tikrų gabumų ir gebėjimą suprasti bei užjausti kitą. Konkrečių temų nagrinėjimas komandomis daug kam buvo visiškai nauja patirtis, padėjusi dalyvių mokymosi procesui įgauti struktūrą. Ypač veiksmingi pasirodė vaidinimai darželio vaikų grupėms, suvaidinti po savaitę trukusių teatro užsiėmimų, nes jie suteikė besimokantiesiems motyvacijos neventi naujovių šeimoje ir darbe, pasitikėti savo jėgomis ir planuoti ateitį.

Neformalus mokymasis

Kaip jau buvo minėta anksčiau, CVE dirbtuvių dalyviai, daugelis kurių yra kilę iš imigrantų aplinkos, pasižymėjo įvairaus lygio rašymo ir skaitymo, taip pat sakininės išraiškos, įgūdžiais. Atsižvelgiant į tai buvo nuspręsta, kad baigiamasis testas, kuriame jie turėtų perteikti įgytas žinias rašytiniu pavidalu,

būtų nenaudinga ir sumažintų motyvaciją (ypač prisiminus, kad šie dalyviai jautė itin stiprų pasipriešinimą bet kokių dokumentų pildymui). Todėl buvo pasitelktas „savęs įvertinimo“ metodas, naudotas grįžtamojo ryšio valandėlėse po kiekvienos dienos užsiėmimų. Kiekvienas dalyvis papasakodavo grupei apie savo pažangą ir apie tai, ką jis galėtų panaudoti profesiniame ir asmeniniame gyvenime. Be to, dalyviai dar gaudavo aplankus, į kuriuos galėdavo susidėti informacinius įvairių užsiėmimų lapelius, susijusius su igydomis žiniomis, t.y., pedagogika, psichologija, filosofija, religija, ugdymo teorijomis, menais, literatūra, muzika ir t.t. Šitaip kiekvienas dirbtuvių dalyvis kūrė asmeninę savo enciklopediją.

Grįžtamasis ryšys po antrosios teatro dirbtuvės

Nadine: Aš nė neįsivaizdavau, ką mes veiksime šioje dirbtuvėje. Kai išgirdau, kad ketinama vaidinti įvairias scenas, labai išsigandau ir panorau tą pačią minutę pabėgti. Tačiau pasilikau ir buvau tiesiog apstulbinta. Su džiaugsmu įsitraukiau į dirbtuvės veiklą. Mano baimė virto smagumu!

Ali: Mes puikiai vaidinome. Visa auditorija (visi vaikai) buvo labai patenkinti.

Linnea: Aš išmokau naujų vaidmenų ir atradau naujų savo asmenybės bruožų.

Yasemin: Mes labai daug juokėmės, atmosfera visą savaitę buvo labai gera. Man labai patiko repeticijos, o labiausiai – vaidinimas. Visi labai palaikėme vienas kitą.

Chalid: Išgyventi viską, ką darė kiti grupės nariai, ir su jais bendrauti man buvo didžiulis džiaugsmas.

Rosi: Aš dalyvausiu ir kitose teatro dirbtuvėse. Anksčiau tikrai to nenorėjau. Net atsisakiau.

Harry: Kai kuriuos žaidimus ir pratimus, pavyzdžiui, „Sip, Sap, Bop“ panaudosiu profesinėje savo veikloje. Vaidinti įvairius vaidmenis buvo didžiulis malonumas.

Claudia: Gavau daugiau žinių ir geriau supratau, kaip atrodau vaikams, stovėdama priešais juos. Tai man labai pravers.

Kinga: Iš šios dirbtuvės tikrai yra ko pasimokyti, perkelti į asmeninį, šeimos gyvenimą.

Interviu su Barbara Kuhn, dirbtuvių vadovė, ir Hanna Bloesser, ekspertė stebėtoja iš Die Wille gGmbH

Gal galėtumėte truputį papasakoti apie CVE dirbtuvių pradžią Berlyne?

Barbara. Iš pradžių grupėje buvo beveik vienos moterys, nuo 15 iki 60 metų, dauguma jų motinos. Jos dirbo asistentėmis vaikų darželiuose ir dienos centruose. Pradžioje mokymasi jos suvokė kaip tai, kas vyksta mokykloje: suolai, priešais stovi mokytojas, kuris visiems nurodo, ką daryti, o jos viską užsirašo. Jos labai skeptiškai vertino dirbtuves ir mieliau norėjo dirbti savo dienos centruose, o ne „mokytis“. Kai aš tai pastebėjau, truputį pabūgau: mane išgąsdino toks stiprus pasipriešinimas. 2007 m. gruodį, kai pradėjau dirbti, grupės dalyviai net nenorėjo susėsti ratu. Na gerai, pasakiau aš, ir paprašiau atsistoti. Tada pasiėmėme kamuolį ir pradėjome mėtyti jį, sustoję ratu. Dalyvis, pagavęs kamuolį, turėdavo pasakyti savo vardą ir ką nors apie tai, ką mėgsta daryti ir ko nemėgsta. Taigi neilgai trukus atmosfera pagerėjo, paskui dar labiau, mes net pradėjome juoktis iš įvairių juokingų prisistatymų, pavyzdžiui, tokio: „Mano vardas Marija, aš nemėgstu gaminti valgio. Labiausiai nemėgstu virti troškinių.“ Rezultatas – visi įsiminė Marijos vardą ir atsipalaidavo.

Manau, jiems buvo labai svarbu išgirsti mane sakant, kad mes visi esame suaugę žmonės, daug patyrę gyvenime. Pasiūliau grupėje surengti kūrybiškumo mainus, pagrįstus mūsų patirtimi. Dar pasakiau, kad galime pasikalbėti apie tai, kokiais įvairiais būdais galima panaudoti šią patirtį, dirbant su vaikais darželiuose. Iš pradžių aš vengiau minėti menų, teatrą ir panašius dalykus... Pirmiausia norėjau paskatinti grupės narius – ir save pačią – geriau suvokti visų poreikius. Užmezgiau dialogą su grupe, dalyviai atskleidė įvairių savo darbo su vaikais aspektų. Taip ir prasidėjo visas procesas. Aš užsirašinėčiau jų pasiūlymus, susijusius su individualiais poreikiais, ir įtraukiau juos į bendrą koncepciją, kurią galima pritaikyti visoms dirbtuvėms, prasidedančioms 2008 m. vasario mėnesį. Tiesa, iš anksto apie šiuos planus neprasitariau.

Su kokiais sunkumais susidūrėte pirmosiose dirbtuvėse?

Barbara. Daugelis dalyvių drovėjosi, skeptiškai vertino šią veiklą ir nenorėjo kalbėti priešais visą grupę. Maža to, jie nesuprato, kam to reikia, jei jiems nesinori. Tai man pasirodė labai suprantama, todėl paaiškinau, kad niekas neprivalo daryti ar pasakoti to, ko nenori. Vienintelis dalykas, kurio prašiau – jei taip atsitiks, atvirai pasakyti.

Pirmajam užsiėmimui aš parengiau lapą su klausimynu, skirtu išsiaiškinti, ką dalyviai mėgsta – kokia jų mėgstamiausia spalva, kokios knygos jiems labiausiai patiko, koks jų asmeninis motto, kokios būdo ypatybės jiems padeda spręsti problemas ir t.t. Šio pratimo tikslas buvo paskatinti žmones pristatyti vienas kitą visai grupei. Pirmiausia kiekvienas narys – įskaitant ir mane – turėjo susirasti šiam pratimui partnerį. Tada atlikome partnerių apklausą. Pamažėliais dalyviai pradėjo kalbėti apie savo patirtis darbe, bendraujant su vaikais, dar kitur. Nė vienas nebesijautė izoliuotas, dalyviai ėmė vis labiau pasitikėti savimi... Po apklausos kiekviena pora pristatė vienas kitą kitiems grupės nariams.

Kai kuriems iš jų tai buvo tikrai sunku. Aš ne kartą turėjau juos drąsinti: „Nebūtina būti tobuliems! Jūs puikūs tokie, kokie dabar esate. Jei jaudinatės, nieko baisaus neatsitiks, jei tai prisipažinsite“.

Galiausiai grupės nariai labai gerai įvertino šį pratimą. Tai vienas iš daugelio pozityvaus ir aktyvaus mokymosi pavyzdžių! Bet dalyviai tebebuvo įsitikinę, kad yra reikalingesni savo darbo vietose ir kad daugiau gautų, būdami jose. Žmonės pradėjo atsisakinėti dalyvauti apšilimo pratimuose ir žaidimuose. Aš sutikau su tokiu jų pasirinkimu ir atitinkamai pakeičiau savo koncepciją. Užuoat siūliusi naujų pratimų, paraginau skaityti tekstus, dalomąją medžiagą, kurią buvau parengusi ir kurioje buvo nagrinėjamas klausimas, ko iš tiesų reikia vaikams, kad jie augdami jaustųsi saugūs.

Ar po to jums buvo lengviau dirbti su grupe?

Barbara. Prasidėjo kitas etapas, dalyviai pradėjo mane kritikuoti ir skųstis, jog nieko iš manęs neišmoksta. Prisimenu, mane tai iš tiesų apstulbino ir iš pradžių su tuo net nebuvo lengva susitaikyti. Juk pirmi keturi užsiėmimai (kartą per savaitę po šešias valandas) praėjo sėkmingai, kiekvienos dienos pabaigoje grįžtamasis ryšys buvo geras. Taigi prireikė laiko suprasti, kad grupės nariams kritikuoti mane buvo labai svarbus žingsnis į priekį, nes jie kritikavo stiprų asmenį, kurį manyje matė. Kolegė man padėjo tai suvokti. Dar vienas aspektas: dalyviai nesuprato, kad apšilimo ir kiti pratimai bei

diskusijos su tema susijusiais klausimais yra svarbi „mokymosi iš bendramatžių“ patirtis, kuria jie ne tik įgyja socialinių įgūdžių, bet ir labai daug sužino apie kasdienį gyvenimą, o šios žinios labai padeda. Tad mes ir toliau kalbėjome apie jų poreikius, apie sudėtingus mokymosi būdus, kai žmogus naudojami visais pojūčiais. Tą pačią dieną jie pradėjo labai laisvai kalbėti apie neigiamus išgyvenimus, kuriuos patyrė dienos centruose, kur buvo diskriminuojami, nes neturėjo diplomų.

Tačiau po šios „masinės kritikos“ pradėjau mažiau dėmesio skirti asmeniškams samprotavimams apie mūsų santykius su vaikais ir daugiau domėtis tradiciniais metodais, taikomais suaugusiųjų švietime, pradėjau dar dažniau naudotis dalomąja medžiaga. Pavyzdžiui, padalijau ištraukas iš garsių pedagogų, psichologų, poetų ir rašytojų tekstų. Šiuo pratimu pirmiausia siekiu, kad būtų supras tas tekstas. Paskui dalyviams pasiūliau susiburti į mažesnes grupes, aptarti teksto turinį, suformuluoti savo nuomonę ir rezultatus pateikti visai grupei. Netyčia pastebėjau, kad jei duodavau grupės nariams per daug informacijos, nesusijusios su jų pačių patirtimi, jie darydavosi nesusikaupe ir greitai pavargdavo. Todėl kai per keturių dienų ciklą pasiūliau grupės nariams naują temą – istorijų pasakojimą, jie apsidžiaugė, nes ši tema buvo susijusi su jų pačių šeimų tradicijomis. Istorijų pasakojimo dirbtuvėje pavyko panaudoti ir kaip reikšmingą šaltinį atskleisti įvairius kultūrinius istorijų pasakojimo šeimoje aspektus.

Ar jūs turėjote susikūre konkretų vaizdą, kaip reikia dirbti su šia grupe?

Barbara. Ir taip, ir ne. Aš esu linkusi labai aktyviai naudotis įvairiomis kūrybiškumo technikomis, nes jos yra padėjusios gyvenime ir man pačiai! Svarbiausia – skatinti ir ugdyti kūrybiškumą. Šiame projekte turėjau galimybių panaudoti praktines ir teorines žinias apie meną, pedagogiką, psichologiją, filosofiją, ir pasidalyti jomis su kitais. Kartais, kaip jau buvo minėta, tekdavo pakeisti koncepciją, reaguojant į grupėje vykstančius procesus, be to, aš pradėjau iš grupės narių reikalauti vis daugiau atsakomybės ir pozityvaus indėlio į veiklą!

Pavyzdžiui, kartą grupė atsisakė dalyvauti užsiėmime, skirtame videoveiklai. Aš sutikau su šiuo sprendimu, tačiau kai reikėjo spręsti dėl teatro dirbtuvių, nenusileidau ir kelis kartus siūliau ją. Mes įtraukėme keletą naujų narių, kurie karštai norėjo vaidinti, ir kai jie pas mus atėjo, keletas grupės senbuvų irgi išdrįso pamėginti. Mano, kaip pagalbininkės, tikslai buvo surengti istorijų pasakojimo ir teatro dirbtuves, nes buvau įsitikinusi, kad jos puikiausiai

pavyks! Didžiuojuosi, kad galiausiai mums tai pasisekė – surengėme net dvi teatro dirbtuves. Bet sykiu vis turiu sau priminti, kad pernelyg neskubinčiau, „nespausčiau“ proceso.

Hanna. Mes gyvename kultūroje, kurioje svarbiausi yra rezultatai, bet jei jie pasiekiami per greitai, ir įgytos žinios greitai dingsta. Labai svarbu skirti ganėtinai laiko asmenybės tobulinimui, kuris lemia gilesnius dalyvių pokyčius. Mes nuolat galvojame apie mūsų grupių dalyvių kasdienybę, apie tai, kaip jie galėtų įgytus įgūdžius panaudoti gyvenime, ir apie tai, kad pasiekti rezultatai išliktų kuo ilgiau.

Kokių konkrečių žinių jūsų grupė įgijo šiose dirbtuvėse?

Barbara. Man sunku atskirti asmenybės raidą nuo atsivėrimo anksčiau nepatirtiems metodams ir naujam turiniui. Tai reiškia tyrinėti save grupės kontekste, būti imliam naujoms galimybėms, kurias mes pamirštame, bet kurios egzistuoja kaip mūsų gebėjimai ir potencialas. Šią idėją galima rasti pamatiniuose humanistinės psichologijos ir pedagogikos autorių tekstuose. Viena iš svarbiausių mano dirbtuvės temų – kaip dirbti su vaikais, konkrečiai – kaip suvaldyti konfliktus, dirbant su „sunkiais“ vaikais. Tai labai sudėtinga tema, ir žmonės, dirbantys dienos centruose bei vaikų darželiuose, turi labai atidžiai įvertinti savo pačių elgesį. Šią problemą mes nagrinėjome daugelyje pratimų, labai įvairiais požiūriais. Prisimenu kartą pradžioje užvirusią labai karštą diskusiją dėl vieno indų poeto žodžių, kuriuos pacitavau: „Jei vaikas iš tiesų mylimas, jam nereikia jokio ugdymo.“ Po diskusijos mes pradėjome grupinį idėjų aptarimą – kas tai yra MEILĖ – ir dar daug kartų tęsėme gyvą šio klausimo aptarimą. Moterys, turinčios vaikų, pripažino, kad dažnai būna tolerantiškesnės vaikams, su kuriais dirba, negu savo pačių atžaloms! Teatro dirbtuvėje grupė kūrė scenas, vaizduojančias kasdieniame gyvenime vykstančius konfliktus. Grupės nariai išmoko išreikšti save, vaidindami skirtingus vaidmenis, dirbti komandoje, be to – tai labai svarbu – išmoko analizuoti situaciją ir ieškoti tinkamų sprendimų.

Jūs vadovavote keturių dienų trukmės istorijų pasakojimui. Kokį poveikį jis padarė dalyviams?

Barbara. Prieš pradėdami pasakoti istorijas, daug dirbome ties kalbine išraiška ir komunikacija. Tačiau tai dar ne viskas. Istorijų pasakojimas buvo pasiūlytas kaip galimybė atgaivinti mūsų pačių vaikystę, prisiminti tėvų arba

senelių pasakojimus, paveldėtus iš savo tėvų ir senelių. Aš manau, kad sakytinis pasakojimas yra labai svarbi pasaulio kultūrų tradicija. Šios dirbtuvės veikla buvo sumanyta kaip kelionė, lydima didžiulio senų stebuklinių pasakų įtaigumo. Aš parengiau trumpas istorijas iš Ezopo ir kitų žymių tekstų. Kiekvienas grupės narys pasirinko tekstą, garsiai perskaitė jį grupei, mes aptarėme, kaip tą pačią istoriją galima suprasti keleriopai. Be to, ir patys sugalvojome savų istorijų. Vėliau pasakojome istorijas, išgirstas iš tėvų arba senelių, kalbėjomės apie kultūrinę savo aplinką. Gimę Lenkijoje, Turkijoje arba Serbijoje dalyviai pasakojo istorijas vokiškai, o paskui mes jų prašėme papasakoti tą patį gimtąją kalba. Staiga pasakotojo kūno kalba visiškai pasikeisdavo. Galiausiai kiekvienas pasirinko po pasaką, istorijos epizodą arba kokį nors nutikimą iš savo pačių biografijos, kuris jiems pasirodė svarbus, ir jį visai grupei. Žinau, kad jie ir toliau pasakojo istorijas, ne tik vaikų darželiuose, bet ir savo vaikams, savo šeimų nariams. Pusė grupės narių atsisakė būti filmuojami vaizdo kamera, todėl filme įamžinome tik dalį dirbtuvių.

Hanna. Į istorijų pasakojimo dirbtuvę aš atėjau kaip dalyvė ir kaip stebėtoja. Grupėje buvo keturi ar penki drašūs žmonės, jie sustiprino ir kitų motyvaciją. Vienas dalykas mane tikrai sujaudino. Jauna moteris, kurios dėdė neseniai mirė, turėjo sakyti bažnyčioje kalbą per jo laidotuves, ir ji paklausė, ar negalėtų šioje dirbtuvėje surepetuoti savo kalbos. Tai rodė jos pasitikėjimą ir gerą atmosferą grupėje. Moteris pasakė kalbą, Barbara paprašė ją išklausių grupės narių pasakyti, ką reikėtų pakeisti arba patobulinti – taip buvo patikrintas grįžtamasis ryšys. Moters atvirumas visiems padarė didžiulį įspūdį, ji sulaukė labai daug palaikymo.

Ar dirbtuvėje buvo koks nors lūžio momentas, kurį atsimenate itin ryškiai?

Barbara. Taip, tai buvo tas momentas, kai baigėme vaidinti vaikams. Prieš vaidinimą visi dalyviai labai jaudinosi, daug kas sakė, kad norėtų verčiau pabėgti. Po pasirodymo, kai susirinkome ratu, visus apgaubė tokia maloni, jauki atmosfera! Kitas momentas buvo tada, kai jauna mama iš kitos šalies pasakė grupei, jog lankydama šį kursą ji pradėjo daug dažniau žaisti su savo vaikais. Ji sakė, kad iškilus sudėtingoms situacijoms ji su dviem savo sūnumis net naudoja „vaidmenų žaidimą“. Be to, ji pradėjo daugiau pasakoti vaikams apie savo gyvenimą, kuris per karą buvo labai nelengvas. Jai pasirodė svarbu papasakoti plačiau savo biografiją. Mums visiems tai padarė didelį įspūdį.

Kokie buvo veiksmingiausi motyvacijos skatinimo mechanizmai, raginę grupės narius būti aktyvius ir mokytis?

Barbara. Na, man atrodo, padėjo nuostata per daug nereikalauti, nedaryti skubotų sprendimų, kviesti žmones prisidėti prie bendros veiklos, užuot vertus juos tai daryti. Dar labai svarbu susitaikyti su tuo, kad kiekvienas žmogus yra laisvas nuspręsti, nori jis ar nenori įsitraukti į šią veiklą. Man labai padėjo Ruthos Cohn taisyklės! Buvo nepaprastai svarbu susikaupti, įvertinti kiekvieno asmens individualumą. Pajutau, kaip grupės nariams palengvėjo, kai sutarėme dėl pamatinių sąveikos taisyklių (darbinis susitarimas). Atsimenu vieną dalyvį, kuris aiškiai turėjo rimtų psichologinių problemų, kartais trukdžiusių jam konstruktyviai dalyvauti grupės diskusijose. Grupės nariai dažnai nesuprasdavo to, ką jis pasakydavo. Buvo malonu stebėti, kaip grupė stengiasi jį integruoti, o ne atstumti, nors aš to pradžioje baiminausi. Kai kuriems grupės nariams tai buvo labai sunku – jiems teko peržiūrėti įprastines savo nuostatas. Pamačiau, jog mes visi žengėme didelį žingsnį į priekį. Kiekvienas žmogus turi savo ribas ir savo užkardas, o tą sykį daug žmonių įstengė jas peržengti! Kitas veiksmingas motyvacijos skatinimo mechanizmas – kai edukatorius bendrauja su grupės nariais tame pačiame lygmenyje. Viena vertus, jiems būtina parodyti, kad ir tu esi pažeidžiamas. Kita vertus, būtina nepamiršti, jog tu, kaip pagalbininkas, visada esi atsakingas už grupės pažangą. Reikia surasti pusiausvyrą tarp visiškos tolerancijos ir pasiekimų.

Kaip jums atrodo, kurios dirbtuvės buvo įdomiausios ar geriausiai pavyko?

Barbara. Man labai patiko istorijų pasakojimo dirbtuvė. Grupėje dėjos nuostabiau dalykai! Pavyzdžiui, labai įspūdinga buvo diena, kai mes kalbėjomės apie įvairias religijas ir apie tai, kaip elgtis su skirtingų kultūrų vaikais. Dvi teatro dirbtuvės taip pat buvo nepaprastai sėkmingos, ypač antroji. Tačiau sėkmę sunku išmatuoti. Vaidinimus vaikams mes patys galėjome matyti, girdėti ir pajusti, bet kas galėtų pasakyti, kokius vidinius išgyvenimus patyrė grupės nariai – šios emocijos ir potyriai galbūt buvo lygiai tokie pat svarbūs ir daug lemiantys, nors ir subtilesni!

Hanna. Baigiantis teatro dirbtuvėms, grupė suvaidino kelias scenas kitų dirbtuvių dalyviams. Paklausti, ar pjesės tekstą jiems davė fasilitatorė, jie atsakė: „Ne, ne ji, mes jį parašėme patys. Mes patys viską sugalvojome.“ Jie labai tuo didžiavosi, didžiavosi savimi.

Dirbtuvėse jūs naudojote daug įvairių „kultūros įrankių“ – rašėte pjeses, vaidinote spektaklius, skaitėte prozą bei poeziją, ėjote į parodą. Kaip jūs paskatinote žmones domėtis menu ir imtis kūrybinės veiklos?

Barbara. Apie tai jau kalbėjau anksčiau: buvome labai atsargios, kartais pasitelkdavome itin paprastus pratimus. Pavyzdžiui, kai pradėjome diskutuoti „konfliktų valdymo“ temą, išdalijau grupės nariams lapelius su garsių poetų ir filosofų mintimis apie pyktį. Kiekvienam reikėjo išsirinkti labiausiai patikusią citatą. Paskui paprašėme pakomentuoti, kodėl ją išsirinko. Šis pratimas visiems labai patiko ir suteikė įkvėpimo. Kadangi poetai ir filosofai kalba kitaip, nei žmonės yra įpratę kasdienybėje, grupės dalyviai turėjo progą susipažinti su įvairiais rašymo stiliais ir pamąstyti apie tokį įprastą, banalų dalyką – pyktį. Istorijų pasakojimo dirbtuvėje paprasčiau dalyvių parašyti pasaką, kurioje būtų panaudoti penki žodžiai: „miškas“, „paimti“, „skara“, „auksinis“ ir „beviltiškai“. Iš pradžių dalyviai reagavo skeptiškai, nes neminė, kad įstengs sugalvoti gerą pasakojimą. Tačiau pasakos, kurias jie parašė ir vėliau perskaitė garsiai, buvo labai gražios. Mudvi su Hanna tiesiog apstulbome pamačiusios, kiek daug literatūros žanrų buvo panaudota – romantiškieji pasakojimai, biografinės apybraižos, pasakėčios, ir visa sukurta spontaniškai. Visiems tai padarė didžiulį įspūdį. Kaip sakė Josephas Beuysas, garsus vokiečių menininkas: „Kiekvienas žmogus yra menininkas.“ Manau, mums reikėtų nepamiršti šito ir stengtis lavinti kiekviename iš mūsų glūdinį menininką. Kūrybinei saviraiškai reikia tikrai savų idėjų ir keletą technikų, naudojamų skirtinguose menų žanruose. Be abejo, vien tik kūrybiškumas nepadaro žmogaus menininku, tačiau kita vertus – techninis atlikimas be meilės ir atsidavimo taip pat nieko vertas.

Kaip kultūros įrankiai padėjo grupės dalyviams mokytis?

Barbara. Kaip jau sakiau, jie suvaidino labai svarbų vaidmenį skatinant pasitikėjimą savimi, padėjo aiškiau suvokti save ir grupės narius. Žmonės, kurie netiki esą ko nors verti, negali didinti savo galimybių. Šūkis „Mes galime kurti!“ yra lemiamas mokymosi veiksnys, skatinantis gyventi kūrybišką gyvenimą. Jei žmonės yra užvaldžiusi baimė, mums reikia pasiūlyti strategijas, padedančias jiems tą baimę įveikti arba ieškotis pagalbos. Kiekvienas žmogus turi apsispręsti, kada jam ateina metas veikti. Savęs tobulinimas ir savikliova yra labai svarbios visą gyvenimą trunkančio mokymosi prielaidos.

Hanna. Istorijų pasakojimo dirbtuvėje viena iš dalyvių suvaidino sceną, paremtą Biblijos pasakojimu apie Salomėją, kurią jai visai kitaip negu Biblijoje buvo pasakojęs senelis. Kita dalyvė sukritikavo jos pasakojimą ir pareiškė, kad negalima keisti tam tikrų istorijos faktų, kurie yra susiję su religiniu tikėjimu. Kilo karšta diskusija. Joje grupės nariai labai daug išmoko. Tai geras pavyzdys, kaip menas gali sužadinti emocijas, paskatinti naujas įžvalgas ir taip tapti ugdymo įrankiu.

Kokių patarimų galėtumėte duoti žmonėms, dirbantiems su panašiomis grupėmis – kurių nariai yra ilgalaikiai bedarbiai?

Barbara. Dažniausiai grupės nariams trūksta saviklivos. Pirmiausia labai svarbu sukurti pasitikėjimo atmosferą. Svarbios yra Ruthos Cohn taisyklės, apibrėžiančios pamatinį bet kurios suaugusių žmonių grupės veiklos modelį. Ypač svarbu yra pasikliauti grupės kūrybiškumu! Nuolat sau tai kartoju, kad nepamirščiau. Tolydžio tobulinu savo pačios nuostata, stengiuosi per daug nereikalauti ir per daug nekalbėti! Mano manymu, skatinti „į save nukreiptą veiklą“ – tai palaikyti kitų žmonių asmenines iniciatyvas bei įgūdžius. Dar nepaprastai svarbu suprasti, kad šios grupės dalyviams gyvybiškai aktualu išmokti pasakyti „ne“, rimtai žiūrėti į save, pajusti ir išreikšti savo poreikius bei savo galimybių ribas. Už visas šias įžvalgas iš tiesų turėtume padėkoti mūsų grupių dalyviams. Visa, kas teigiama, pasiekėme drauge su jais. Labai daug iš jų išmokau ir esu už tai nuoširdžiai dėkinga!

Dalimosios medžiagos pavyzdžiai:

Dirbtuvėms siūlomos taisyklės

- Šiame kurse stenkitės duoti kitiems tai, ką norėtumėte gauti iš jų, ir atvirksčiai. Ši prielaida yra visų kitų siūlymų pagrindas.
- Savarankiškai ir atsakingai nuspręskite, kada norėtumėte įnešti indėlį į grupės veiklą ir kada verčiau nieko nesakysite.
- Vienu metu gali kalbėti tik vienas žmogus. Jei tuo pačiu metu nori pasakyti keli žmonės, tokią situaciją turi išspręsti patys grupės nariai.
- Jei tik pajuntate, kad negalite nuoširdžiai dalyvauti grupės veikloje (pavyzdžiui, esate suirzęs ar išsiblaškęs), nebijokite tuojau pat to pasakyti. Savo išsiblaškimu (kuris kartais prilygsta nedalyvavimui) jūs atimate iš kitų grupės narių sąveikos galimybes. Be to, atimate iš grupės potencialų savo indėlį. Kai tik situacija išaiškėja, grupė vėl gali grįžti prie

- ankstesnės sąveikos arba pajudėti kiek kita kryptimi.
- Nesakykite „jis“ arba „kas nors“: dažniausiai tai tik būdas išvengti asmeninės atsakomybės dėl to, ką pasakėte. Visada sakykite „aš“. Niekas negali kalbėti už kitus, kiekvienas kalba tikrai už save.
 - Kai imatės kritikuoti, nevartokite bendrų frazių. Pasistenkite aiškiai pasakyti, kad reiškiate savo nuomonę. Taip jūs suteiksite kitiems žmonės galimybę sutikti su tuo, ką sakote, arba jums prieštarauti. Visi grupės nariai galės pasinaudoti jūsų indėliu ir nemany, kad vertinate juos iš aukšto arba pamokslaujate.
 - Aiškiai suvokite ne tik tai, kas grupėje kalbama, bet ir kūno kalbos ženklus, kuriuos vartojate jūs ir jūsų kolegos. Tai labai svarbu, norint suprasti giliausias jūsų pačių bei kitų grupės narių emocijas ir motyvus.

Šis metodas grindžiamas įžvalga, kad nors besimokantieji gali suvokti faktus bei kontekstą vien tik savo pažintiniais gebėjimais, vis dėlto efektyviausias išmokstama, jei taip galima pasakyti, dalyvaujant kūnui ir sielai. Aukščiau išvardytos taisyklės gali padėti suvokti žmones kaip visumą, bendraujant atsižvelgti į jų mintis ir jausmus, į jų dabartį, praeitį ir ateitį.

Pagal psichologę Ruthą Cohn

Keletas dirbtuvių veiklos pasiūlymų

Sakytinė istorija ir istorijų pasakojimas: nuo pasakų iki repo

Ciklo tema	Istorijų pasakojimo menas. Apžvalga, kurioje pateikiami pavyzdžiai iš klasikinių mitų, pasakėčių, pasakų, tradicinių pasakojimų archajiškose kultūrose ir modernių istorijų
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	Kultūrinis sąmoningumas ir raiška, socialinės ir pilietinės kompetencijos, bendravimas gimtąja kalba arba užsienio kalba
Praktiniai įgūdžiai	Gebėjimas vaidinti trumpas sceneles, pagrįstas literatūra, pasakomis arba pasakėčiomis, analizuoti jų prasmę. Savo paties išgalvotų arba tikrų istorijų sukūrimas, jų pateikimas, naudojantis savo balsu įvairioms nuotaikoms perteikti, artikuliacijos ir tarties tobulinimas
Pedagoginiai tikslai	Įvairūs eilėraščiai ir istorijos pasitelkiami kaip pavyzdžiai ir paties dalyvio kūrybinių jėgų katalizatoriai. Jie žaisdami išmoksta išreikšti save, pasinaudoti kultūros turtais savo gyvenime, taip pat perduoti juos vaikams
Metodai	Komandinis darbas ir darbas su partneriu, daug pratimų, skirtų laisvų asociacijų ugdymui, įvairūs pratimai susikaupimui, gebėjimui dalyvauti diskusijose, bendrauti grįžtamuju ryšiu
Mokymo medžiaga	Didelis bloknatas su popieriaus lapais, pieštukai, aplankas kiekvienam grupės nariui. Įvairios dalomosios medžiagos su eilėrašciais arba trumpomis istorijomis, dviejų rūšių dalomoji medžiaga apie istorijų pasakojimą, rekvizitas, popierinės kaukės, vaizdo kamera, lėlės, drapiruotės
Trukmė	4 dienos nuo 9 val. ryto iki 3 val. popiet

Istorijų pasakojimo dirbtuvių aprašymas

1 diena

1. Ko aš tikiuosi iš šios dirbtuvės? Kiekvienas iš dalyvių įvertina savo nuotaiką skalėje nuo -5 iki +5 (tas pats pakartojama dienos pabaigoje).
2. Kiekvienas dalyvis ištraukia iš krepšelio citatą, kuri bus jo ateinančių dienų motto, ir garsiai ją perskaito visiems kitiems.
3. Dalyviai supažindinami su dirbtuvės programa (kuri truks 4 dienas) ir jos tikslais. Edukatorius primena grupės dalyviams darbinį susitarimą (Ruthos Cohn sukurtas bendravimo grupėje taisyklės), priimtą CVE kurso pradžioje.
4. Bendros istorijos kūrimas: dalyviai susėda ratu ir kiekvienas iš jų pradeda pasakoti istoriją. Jam pasakius vieną ar du sakinius, grupės vadovas suploja rankomis, ir toliau istoriją tęsia pasakojusiojo kaimynas; ir taip toliau.
5. Sukurti istoriją, pavartojant penkis žodžius: „miškas“, „paimti“, „skara“, „auksinis“ ir „beviltiškai“. Kiekvienas grupės narys ją užrašo.
6. Istorijos pristatomos visai grupei.
7. Grupinis naujų idėjų aptarimas (angl. brainstorming): kokia yra istorijų ir pasakų paskirtis? Idėjos užrašomos ant didelio popieriaus lapo ir aptariamos:
8. Edukatorius trumpai apžvelgia pasakojimų kilmę ir vaidmenį žmonijos istorijoje. Padalijama medžiaga šiuo klausimu.
9. Apie klausymąsi: individualus suvokimas ir atrankos kriterijai (dalomoji medžiaga ir diskusija apie tai, kaip vaikai klausosi pasakojimų).
10. Pratimas su kamuoliu „Multiball“: komandinis žaidimas, kurio tikslas - pajudėti ir pasilinksminti.
11. Grįžtamojo ryšio valandėlė: kaip aš šiandien jaučiausi? Kas buvo gerai, kas nepavyko?
12. Užduotis kitai dienai: pasirinkti mėgstamiausią eilėraščių, pasakojimą arba citatą.

2 diena

1. Kaip aš jaučiausi šiandien, šią akimirką?
2. Apšilimo pratimas: „keitimasis vietomis“. Pratimo paskirtis – pajudėti, išmokti aiškiai artikuliuoti ir smagiai praleisti laiką grupėje. Dalyviai sėdi ratu, vienam iš jų trūksta kėdės. Vienas iš dalyvių stovi rato viduryje

ir sako, pavyzdžiui, tokius žodžius: „Visi, kurie vilki bent vieną juodą drabužį...“, arba: „Visi, kuriems patinka atostogauti kalnuose...“, arba: „Visi, kurie turi brolių... pasikeičia vietomis!“ Kai kiti atsistoja nuo kėdžių, viduryje stovintis asmuo stengiasi pats atsistoti ant kieno nors kėdės, ir taip toliau.

3. Ezopo pasakėčios. Pasirenkama viena pasakėčia ir pasirengiama ją suvaidinti. Pažymimi svarbiausi žodžiai. Paskui pasakėčia suvaidinama.
4. Vadovas išdalija dalyviams korteles su užrašais „liūdnas“, „laimingas“, „stresuotas“, „įsimylėjęs“ ir pan. Dalyviams siūloma perskaityti istoriją, išreiškiant šias skirtingas nuotaikas.
5. Dalyviai sėdi ratu. Kiekvienam iš jų leidžiama pasakyti tik vieną žodį, tada artimiausias kaimynas pasako kitą. Pratimo tikslas – kad visa grupė papasakotų istoriją ir nesibaimintų, leistų jai baigtis nors ir absurdiškai.
6. Sugalvojama ir užrašoma nauja istorija. (Daugelis grupės dalyvių jau yra patyrę, kad tai sunkiau, negu pasakoti jau esamą istoriją).
7. Dalyviai susiskirsto poromis ir sukuria savą istoriją, paskui ją suvaidina grupei, naudodamiesi „gyvaisiais paveikslais“ arba kaukėmis, kostiumais, arba tiesiog garsiai ją perskaito.
8. Dalyviai pasakoja savo vaikystės išgyvenimus, susijusius su sakytine tradicija, įvairiais pasakojimais ir t.t.
9. Grįžtamojo ryšio valandėlė: dalyviai apibūdina savo savijautą šios dienos užsiėmime. Kas galėjo būti daroma kitaip arba geriau?

3 diena

1. Kaip aš jaučiuosi šiandien, šią akimirką?
2. Ritmo pratimas: plojimas užmerktomis akimis. Grupės dalyviai sėdi ratu, visi užsimerkia. Kai grupės vadovas praneša, kad reikia pradėti, jie ima ploti rankomis, po kurio laiko prisijungia būgnininkas. Tada dalyviams pasiūloma atsistoti, atsimerkti ir pajudėti, pašokti.
3. „Gyvųjų paveikslų“ kūrimas. Žiūrovai turi atspėti, ką jie reiškia.
4. Susiskirstoma poromis ir suvaidinama trumpa scena be žodžių.
5. Grupė drauge suvaidina trumpą tekstą – mėgstamiausią istoriją, eilėraščių, arba seną pasaką, pasinaudodama kaukėmis, lėlėmis arba audiniais, iš kurių sukuriami kostiumai. Tekstai vaidinami vokiečių kalba ir grupės dalyvių gimtosiomis kalbomis. Palyginami abu vaidinimai. Vaidinimų dalis nufilmuota vaizdo kamera, sutikus dalyviams.
6. Dalyviai pasakoja savo vaikystės išgyvenimus, susijusius su sakytine

- tradicija, įvairiais pasakojimais ir pan. (2 dienos 8 punkto tęsinys).
7. Grįžtamojo ryšio valandėlė: kaip aš jaučiausi dabar? Kas buvo gerai, kas nepavyko? Ką buvo galima padaryti geriau? Vadovas grupei primena kitos dienos užduotį – reikės suvaidinti istoriją (vienam arba su komanda) taip, tarsi jos žiūrovai būtų vaikai arba suaugusieji, kurie nemoka mūsų kalbos.

4 diena

1. Kaip jaučiuosi šiandien, šią akimirką?
2. Apšilimo pratimas: „Multiball“.
3. Pasirengimas vaidinti istoriją visa komanda.
4. Istorijos vaidinimas (savarankiškai arba su komanda) taip, tarsi jos žiūrovai būtų vaikai arba suaugusieji, kurie nemoka mūsų kalbos. Ir vėl aktoriai patys nusprendžia, ar jiems naudoti rekvizitą, kostiumus, kaukes, lėles, ar ne; jie patys pasirenka vaidybos metodus – pantomimą, „gyvuosius paveikslus“. Jų kūrybiškumas neribojamas! (Ir šį kartą dalis vaidinimų filmuojama videokamera, jei tik gaunamas dalyvių sutikimas).
5. Po kiekvieno vaidinimo, jei tik dalyviai pageidauja, užmezgamas grįžtamasis ryšys su žiūrovais. Kas pavyko gerai, ką būtų galima tobulinti?
6. Grįžtamojo ryšio valandėlė, apimanti visą dirbtuvių veiklą.

.....

Dalyvių komentarai, pateikti per grįžtamojo ryšio valandėles:

Mane patį nustebino mano potencialas. Labai laikiu kitų dirbtuvių.

Buvo geriau, negu aš tikėjausi.

Tiek daug pavyko patirti, mano gyvenimas labai praturtės.

Aš praradau drovumą. Gavome gerų pratimų, padedančių pateikti medžiagą auditorijai ir skaityti paskaitas.

Šiaip aš kalbėdamas užsikertu, tačiau šioje grupėje dėl to neturėjau vargo, nes vyravo pasitikėjimo atmosfera.

Suvokiau, kad man sudėtinga išreikšti jausmus, ypač pyktį. Teks to išmokti. Kasdieniame gyvenime aš esu daug labiau įsitempusi ir rimtesnė, bet čia man pavyko elgtis laisviau, pavyzdžiui, kai vaidinau Ikaro skrydį.

Grupės atmosfera buvo labai nuoširdi; galėjome kalbėti tai, ką galvojame, ir priėmėme vieni kitus tokius, kokie esame.

Man labai patiko, nors ir esu gana pasyvus žmogus. Labai daug išmokau.

*Nežinojau, ko tikėtis, bet man buvo smagu, ir didžiumą šios patirties perkel-
siu į gyvenimą. Pavyzdžiui, aš išdrįsau rizikuoti ir vaidinti grupės akivaizdo-
je. Prieš tai nė neįsivaizdavau, kad galėčiau tai padaryti.*

Teatro dirbtuvė – 5 dienos

Ciklo tema	Trumpų scenų sukūrimas, bendros repeticijos, įvairių vaidmenų kūrimas, vaidinimas dviems žiūrovų auditorijoms
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	Kultūrinis sąmoningumas ir raiška (žinios apie teatrą), socialinės ir pilietinės kompetencijos, komunikacijos įgūdžiai, iniciatyvumas ir veiklumas, bendravimas gimtąja arba užsienio kalba
Praktiniai įgūdžiai	Draminių scenų sukūrimas komandiniu darbu, charakterių atskleidimas mokymasis vaidinti. Skirtingų vaidybos metodų pristatymas: balso naudojimas įvairioms nuotaikoms išreikšti, artikuliacija ir tartis, kūno kalba bei veido išraiška
Pedagoginiai tikslai	Kūrybiškumo ir atvirumo skatinimas, kitų žmonių charakterių individualumo bei unikalių bruožų suvokimas ir įvertinimas, pasitikėjimo savimi ir savo gebėjimu pristatyti informaciją augimas. Žinios apie teatro darbo metodus
Metodai	Darbas komandoje ir su partneriais, grupinis naujų idėjų aptarimas, apšilimo pratimai, susikaupimo ir atsipalaidavimo pratimai, muzika ir ritmas, diskusijos, pristatymai ir grįžtamojo ryšio valandėlės, drama ir forumo teatras, spektaklio aprašymas

Mokymo medžiaga	Didelis popieriaus bloknotas, popieriaus lapai, pieštukai, kiekvienam dalyviui po aplanką, kelių rūšių dalomoji medžiaga (žaidimai, pratimai, dainų tekstai), kamuoliai, drapiruotės, rekvizitas, popierinės kaukės, aksesuarai, vaizdo kamera, monitorius, CD grotuvas, skaitmeninis fotoaparatas, būgnai
Trukmė	5 dienos nuo 9 val. ryto iki 3 val. popiet

Dirbtuvės tikslas ir koncepcija – interaktyvus vaidinimas dienos centrą lankantiems vaikams, kurių amžius 4–8 metai. Siekiama, kad dalyviai prisiimtų kuo daugiau atsakomybės ir parodytų iniciatyvumą. Jų motyvaciją ir pasiryžimą vaidinti skatina apšilimo pratimai, „gyvųjų paveikslų“ metodikos bei kiti iš teatro (ypač Augusto Boalo Forum Theatre) paimti pratimai, susiję su kūno kalba ir veido išraiška. Pradedant trečiąja diena, dalyviai dirba dviem komandomis, patys tobulina temas, scenas ir veikėjų charakterius. Edukatoriaus užduotis yra jiems padėti ir padrašinti.

Teatro dirbtuvės užsiėmimų aprašymas

1 diena

1. Dirbtuvės programos pristatymas (darbas truks 5 dienas). Dvi edukatorės paaiškina numatyto vaidinimo dienos centro vaikams tikslą.
2. Ko aš tikiuosi iš šios dirbtuvės? Dideliame popieriaus lape pateikiama skalė nuo -5 iki +5, kurioje dalyviai prašomi įvertinti savo nuotaiką šią akimirką. (Tai pakartojama dienos pabaigoje.)
3. Žaidimas, kurio tikslas – geriau susipažinti tarpusavyje (į grupę atėjo naujų narių), pasitelkus meninius atvirukus su įvairių formų meniniais motyvais. Kiekvienas grupės narys pasirenka atviruką, kuris jam labiausiai patinka. Kiekvienas pasisako grupei savo vardą ir paaiškina, kodėl pasirinko būtent šį atviruką.
4. Edukatorė pasiūlo grupės nariams nusistatyti bendravimo grupėje taisykles, sutariama ir jos surašomos.
5. Apšilimo pratimas: „keitimasis vietomis“. Pratimo paskirtis – pajudėti, išmokti aiškiai artikuliuoti ir smagiai praleisti laiką grupėje. Dalyviai sėdi

ratu, vienam iš jų trūksta kėdės. Vienas iš dalyvių stovi rato viduryje ir sako, pavyzdžiui, tokius žodžius: „Visi, kurie vilki bent vieną juodą drabužį...“, arba: „Visi, kuriems patinka atostogauti kalnuose...“, arba: „Visi, kurie turi brolių... pasikeičia vietomis!“ Kai kiti atsistoja nuo kėdžių, viduryje stovintis asmuo stengiasi pats atsisėsti ant kieno nors kėdės, ir taip toliau.

6. „Gyvieji paveikslai“: edukatorė paaiškina pratimo esmę ir paprašo dalyvių siūlyti paveikslų temas. Užduotis dviejų ar trijų asmenų komandai: sukurti „gyvuosius paveikslus“, išreiškiančius įvairius konfliktus. Žiūrovai turi atspėti, ką jie reiškia (tai veikla, padedanti pasirengti vaidinimui).
7. „Asmens erdvės ribos 1“: sudėtingas pratimas, kurio paskirtis – ištirti savo ir kitų asmenų erdvės ribas. Dalyviai įsivaizduoja esą metro traukinio keleiviai: senas vyras, jauna moteris, bet kurios lyties linkęs padėti asmuo arba nuobodyla. Vyras gali vaidinti moterų vaidmenį, moteris – vyrų. Po kiekvienos improvizuotos scenos dalyviai aptaria, kaip elgėsi jos veikėjai – ar jie gerbė vienas kito erdvės ribas, ar ne? Kaip elgėsi veikėjai, kai jų ribos nebuvo gerbiamos? Ar tokiu atveju jie galėjo geriau susidoroti?
8. „Asmens erdvės ribos 2“: dalyviai sustoja dviem eilėmis. Kiekvienas susiranda partnerį ir kalbasi su juo. Užduotis – surasti atstumą tarp partnerių, kuris atrodo tinkamas, t.y., abu jaučiasi patogiai. Edukatorė klausia: „Kaip jūs jaučiatės, jei jūsų partneris žengia žingsnį atgal... žingsnį arčiau jūsų... du žingsnius atgal?“
9. Greitakalbės: skirtingai rimuotos, sunkiai perskaitomos. Užduotis: pasirinkti vieną rimuotą greitakalbę, perskaityti ją ir pakartoti grupės aki-vaizdoje, išreiškiant įvairias emocijas, dėl kurių iš anksto buvo susitarta su edukatore.
10. Pratimas: gesto perdavimas. Dalyviai stovi ratu. Vienas dalyvis pradeda – sugalvoja ir perduoda juokingą gestą asmeniui, stovinčiam arčiausiai jo, šis turi pamėgdžioti gestą ir perduoti toliau. Tai atlikti reikia kiek įmanoma sklandžiau. Žaidžiant ilgiau, galima papildyti pratimą variacijomis, kaitaliojant balsą ar tartį.
11. Pratimas su 10 žodžių. Dalyviai labai greitai turi užpildyti tuščias vietas išdalytuose lapeliuose žodžiais, susijusiais su tema „tarpkultūriniai konfliktai“.
12. Grįžtamojo ryšio valandėlė (vertinimas skalėje nuo -5 iki +5). Kas buvo gerai, kas nepavyko? Dalyvių įvertinimai lyginami su jų įvertinimais, duotais dienos pradžioje.

2 diena

1. Qi gong ir kiti fiziniai pratimai.
2. Ko aš tikiuosi iš šios dirbtuvės? Dideliame popieriaus lape pateikiama skalė nuo -5 iki +5, joje dalyviai prašomi įvertinti savo nuotaiką šią akimirką.
3. Apskritojo stalo diskusija „Tarpkultūriniai konfliktai ir vaikai“; pirmosios asociacijos, susijusios su šiuo sudėtingu klausimu.
4. Improvizacijos pratimai: grupės nariai paeiliui kartoja trumpą prozos tekstą, kartais tik vieno sakinio ilgio, pavyzdžiui: „Būt ar nebūt, štai klausimas koksai“, išreikšdami skirtingas emocijas, dėl kurių iš anksto susitarė su adukator.
5. Pratimas be žodžių: grupės dalyviai vaikštinėja ir gestais bei veido išraiška stengiasi išreikšti emocijas, kurias jiems siūlo grupės vadovas.
6. Dalyviai pasiskirsto į nedideles komandas ir improvizuoja sceną kepykloje, kirpykloje, virtuvėje ar kavinėje. Pratimo tikslas – suvaidinti konfliktą, vartojant kuo mažiau žodžių.
7. Anksčiau apibūdintoji scena suvaidinama stebint kitiems grupės nariams. Aktoriai paaiškina žiūrovams, ką jie stengėsi perteikti. Grįžtamasis ryšys – žiūrovai pasako, kaip jie suprato šią sceną.
8. Grįžtamojo ryšio valandėlė. Dalyviai apibūdina savo savijautą šios dienos užsiėmime. Ką buvo galima padaryti kitaip arba geriau?

3 diena

1. Qi gong ir kiti fiziniai pratimai.
2. Ko aš tikiuosi iš šios dirbtuvės? Dideliame popieriaus lape pateikiama skalė nuo -5 iki +5, kurioje dalyviai prašomi įvertinti savo nuotaiką šią akimirką.
3. Ritmo pratimas: plojimas užmerktomis akimis. Grupės dalyviai sėdi ratu, visi užsimerkia. Kai vadovė praneša, kad reikia pradėti, jie ima ploti rankomis, po kurio laiko prisijungia būgnininkas. Tada dalyviams pasiūloma atsistoti, atsimerkti ir pajudėti, pašokti.
4. Dalyviai pasiskirsto į dvi grupes, kad sukurtų vaidinimą, kurį vėliau atliks. Pirmiausia jie renka idėjas (grupinis naujų idėjų aptarimas) apie tarpkultūrinius konfliktus, kurie vyksta kasdieniame gyvenime. Sutarę dėl scenų, pasirenka scenografiją, aptaria veikėjų vardus, amžių bei kitus jų asmenybės aspektus, sutaria, kas atliks kokį vaidmenį. Tada pradeda repeticijas.

Edukatorẽs „u̇zduotis“ – pasikliauti dalyviu̇ kũrybĩškumu ir nesikĩšti. Kai kurioms grupẽms patogiau pirmiausia aptarti darbotvarkẽ ir tik tada pradẽti repeticijas. Tokiu atveju edukatorẽ gali u̇zsiminti, kad gal geriau bũtũ ne tiek daug kalbẽti, o greĩčiau pradẽti repeticijas, nes joms prasidẽjus neĩšvengiamai atsiras permainũ. Kitoms grupẽms gali tekti tobulinti scenas jau vaidinant, tyrinẽti veikẽju charakterius sãveikoje su kitais veikẽjais, reikalui esant dar ir dar kartã keisti Ńiã sãveikã. Tokiu atveju vadovẽ gali pagelbẽti jiems supaprastinti pjesẽ, pasiũlyti suteikti pagrindiniũ veikẽju charakteriams ir neĩšvengiamam konfliktui gelmẽs bei Ńtikinamumo.

Visos Ńios technikos labai priklauso nuo grupẽs dalyviu̇ tarpusavio sãveikos ir vidinẽs ju̇ dinamikos.

5. Pratimai visai grupei: ritmo pratimo kartojimas ir mokymasis dainuoti (daina ĩš Ganos, vadinama Ajelevi, atliekama pritariant bũgnais).
6. Grĩžtamojo ryŃio valandẽlẽ (vertinimas skalẽje nuo -5 iki +5). Atsakymai palyginami su pradiniais Ńvertinimais. Dalyviai vertina darbã grupẽje. Kã buvo galima padaryti kitaip arba geriau?

4 diena

1. Qi gong ir kiti fiziniai pratimai.
2. Ko ãŃ tikiuosi ĩŃ Ńios dirbtuvẽs? Dideliame popieriaus lape pateikiama skalẽ nuo -5 iki +5, kurioje dalyviai praŃomi Ńvertinti savo nuotaikã Ńiã akimirkã.
3. Ant didelio popieriaus lapo u̇zraŃomas siũlomas vaidinimo dienos tvarkaraŃtis, jame pãzymima, kuri scena bus rodoma pirma, kuri antra, trẽčia... kada bus rodomi „gyvieji paveikslai“, kokias emocijas reikia ĩŃreikŃti, kuris dalyvis dirbs kaip Ńiũrovũ ir aktoriũ sãveikos vedantysis.
4. Skaĩciavimas iki 10: apŃilimo pratimas, skatinantis grupẽs sãmoningumã ir susikaupimã. Dalyviai stovi ratu, vienas ĩŃ ju̇ sako: „vienas“. Bet kuris rate stovintis dalyvis garsiai ĩŃtaria kitã skaĩciũ, kol visa grupẽ suskaĩčiuoja iki deŃimties. Sunkiausia yra tai, kad jei du Ńmonẽs vienu metu ĩŃtaria tã patĩ skaĩciũ, skaĩciavimã reikia vẽl pradẽti nuo vieno. Tikslas – suskaĩčiuoti iki deŃimties be pakartojimũ, aiŃkiai ĩŃtariant kiekvienã skaitmenĩ.
5. Pasidalijus Ń dvi grupes: repeticijos.
6. Generalinẽ repeticija su scenografija, rekvizitu ir visais priedais. U̇ŃsiraŃyti, kokio rekvizito aktoriams reikia kokioje scenoje. SãraŃã reikia pasiimti Ń vaidinimã. Jei pakanka laiko, pakartoti repeticijã dar kartã.

7. Dalyviai susitaria, ką kiekvienas iš jų atneš į suneštinę vakarienę, kuri įvyks pasibaigus dirbtuvėms.
Grįžtamojo ryšio valandėlė (vertinimas skalėje nuo -5 iki +5) Atsakymai palyginami su pradiniais įvertinimais. Dalyviai pasidalija mintimis apie darbą grupėse. Ką buvo galima padaryti kitaip arba geriau?

5 diena

1. Qi gong ir kiti fiziniai pratimai.
2. Ko aš tikiuosi iš šios dirbtuvės? Dideliame popieriaus lape pateikiama skalė nuo -5 iki +5, kurioje dalyviai prašomi įvertinti savo nuotaiką šią akimirką.
3. Pasirengimas vaidinimui. Ką reikės pasiimti į vaidinimo vietą (sąrašus, rekvizitą, kostiumus ir t.t.)?
4. Jei reikia, grupės savarankiškai repetuoja pjesę.
5. Susikaupimo pratimai, skaičiavimas nuo 1 iki 20.
6. Einama į spektaklio vietą, pasirengiama vaidinimui.
7. Vaidinimas.
8. Grįžtama į dirbtuvių patalpas.
9. Ruošiama šaltų patiekalų vakarienė, paskui drauge vaišinamasi.
10. Dalyviai sustoja ratu. Vaidinimas ir visą savaitę trukusios dirbtuvės įvertinami skalėje nuo -5 iki +5. Kokia buvo pati gražiausia savaitės akimirka? Kas kėlė daugiausiai įtampas?
11. Išdalijami dalyvių pažymėjimai.

Reziumė

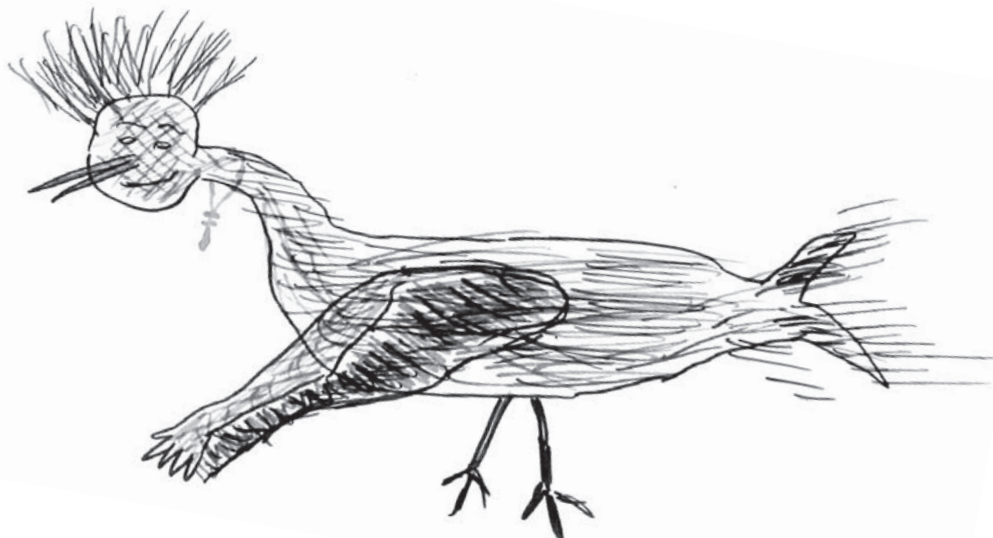
Kai abi grupės apsisprendė, kokią temą ketina plėtoti, viena grupė (tema – „Futbolas su draugais“) prieš pradėdama veiklą tiksliai susirašė scenarijų, o kita grupė (tema – „Mejerhofų šeima namie“) pirmiausia aptarė veikėjus ir pagrindinį konfliktą. Scenos atsirado improvizuojant, analizuojant ir tobulinant. Abiejų grupių vaidinimus labai palankiai priėmė draugiškai nusiteikusi publika, kurią nuo pat pradžių sudomino įvairūs žaidimai ir klausimai–atsakymai bei apšilimo pratimai. Tai paskatino itin nuoširdų aktorių ir žiūrovų bendravimą.

Daugeliui dalyvių tokio tipo veikla ir vaidinimas buvo naujas dalykas, jie niekada nemanė, kad pajėgs patys tai padaryti. Grupės nariai įgijo naujų bendravimo įgūdžių ir praktinių žinių apie fizinį aktorių parengimą, apšilimo

pratimus ir vaidybos metodus. Be to, grupės dalyviai ėmė labiau pasitikėti savo galimybėmis ir labai didžiavosi bendrai nuveiktu darbu. Drovieji pasidarė drąsesni ir atrado savyje neišmėgintų gebėjimų bei talentų. Šie dalyviai minėjo pasitikėjimą keliančią atmosferą, kurios dėka jiems buvo lengviau išmėginti naujus dalykus ir atviriau bendrauti.

Vaidinimo tvarka

1. Vedantysis paaiškina vaikams, kas mes esame, kas netrukus vyks.
2. Parodomi keturi „gyvieji paveikslai“, vaikai siūlo savo interpretacijas.
3. Keletas dirbtuvių dalyvių parodo vaikams trumpą apšilimo pratimą, o kiti ruošia sceną.
4. Atliekamas pirmas vaidinimas – „Mejerhofų šeima namie“.
5. Vedantysis skatina vaikus aptarti ką tik parodytą konfliktą ir siūlyti galimus jo sprendimo būdus.
6. Aktoriai pristatomi, pasakant jų vardus.
7. Atliekamas antras vaidinimas, „Futbolas su draugais“.
8. Vedantysis skatina vaikus aptarti ką tik parodytą konfliktą ir siūlyti galimus jo sprendimo būdus.
9. Aktoriai pristatomi, pasakant jų vardus.

Die Wille gGmbH teatro dirbtuvių scenarijus Nr. 1, sukurtas dirbtuvių dalyvių

Mejerhofų šeima namie

Veikėjai:

Mejerhofai, vokiečių šeima:

Hanelorė, motina, 40 metų

Manfredas, tėvas, 43 metų, dirba mokesčių inspekcijoje

dvyniai – Marija, duktė, ir Martinas, sūnus, po 15 metų

Hasanas, jaunas turkas, Marijos vaikinai ir Martino mokyklos draugas

Ponia Berg, Mejerhofų kaimynė, 60 metų

Vedantysis, kuris praneša scenas ir kalbasi su žiūrovais

Rekvizitas: 5 kėdės, staliukas, parduotuvės maišeliai, buteliai, laikraštis, audeklas dekoracijoms

Pasakojimas

1 paveikslas

Hasanas užėjo pas dvynius, Mariją ir Martiną, namo. Jie sėdi dvynių kambaryje. Martinas rodo, kaip jis šoka breiką. Jis nori dalyvauti konkurse „Nauja Vokietijos superžvaigždė“. Jaunieji įsimylėliai, Marija ir Hasanas, nelabai žavisi jo meistryste. Martinas pavaišina seserį ir jos draugą alumi bei cigaretėmis: abu labai patenkinti.

2 paveikslas

Visi trys išgirsta, kaip buto duryse pasisuka raktas. Skubiai paslepia cigaretes ir alų. Tėvai, apsikrovę parduotuvės maišeliais, įeina į butą ir nuneša produktus į virtuvę. Paskui ateina į vaikų kambarį, ima uostyti orą ir klausinėti, kas čia rūkė. Vaikai viską neigia, Martinas pristato Hasaną, savo bičiulį ir klasės draugą, kuris, pasak jo, atėjo padėti jam ruošti namų darbus.

3 paveikslas

Tėvai nelabai juo tiki. Jie eina į virtuvę. Tėvas atsisėda ir pradeda skaityti laikraštį, motina išpakuoja maišelius ir kelis kartus prašo vyro, kad parneštų iš automobilio butelius vandens, alaus bei sulčių. Tėvas, susierzinęs, kad jam trukdo, liepia tai atlikti sūnui. Martinas supyksta, nes pamano, kad jis visada turi dirbti visus darbus, ir atsako, kad tai gali padaryti ir sesė. Galiausiai Marija su Hasanu eina atnešti butelių. Motina priekaištauja vyrui, kad šis nuolat bara vaikus ir yra jiems per griežtas.

4 paveikslas

Marija su Hasanu grįžta ir paslepia du butelius alaus. Vėliau motina pastebi, kad jų trūksta. Ji eina į vaikų kambarį ir tai pasako. Vaikai neigia paėmę butelius. Suskamba durų skambutis. Motina atidaro duris, ponja Berg, kaimynė, klausia, ar galėtų su ja pasikalbėti. Moterys susėda ant sofos. Ponia Berg skundžiasi, kad dvyniai dažnai labai garsiai klausosi muzikos. Motina jai pažada, kad daugiau to nebus. Išėdama ponja Berg dar praneša neseniai mačiusi, kad Marija laiptinėje glėbesčiavosi ir bučiavosi su vaikinumu turku. Kaimynė išeina, motina lieka suirzusi ir sutrikusi.

5 paveikslas

Motina tuojau pat išpasakoja tėvui, ką sužinojusi. Tėvai pasipiktinę eina į vaikų kambarį pasikalbėti su Marija. Tarp tėvų, Marijos ir Hasano kyla aršus kivirčas. Nuskamba ksenofobiško turinio frazės: „Mano duktė su turku! Negaliu patikėti! Grįžk iš kur atvykęs!“ ir pan. Dvyniai užsistoja Hasaną, bet šis įpykęs išeina iš kambario, keikdamasis ir užgauliodamas. Marija išeina jam iš paskos: „Aš einu su tavimi, nebegaliu ilgiau čia pasilikti!“ Tėvai stengiasi ją sulaukyti. Martinas pasilieka, sakydamas: „Štai aš ir vėl vienas, likau nei šioks, nei toks!“

6 paveikslas

Vedantysis pradeda dialogą su jaunaisiais žiūrovais.

Jis klausia, ką, jų manymų, jautė suvaidintos konfliktinės situacijos herojai; dar teiraujasi, ar jie turi kokių nors pasiūlymų, kaip būtų buvę galima efektyviau išspręsti šį konfliktą. Dažniausiai nuo to pereinama prie temos: „Ar galima nuobaudomis išspręsti konfliktą, ar yra geresnių būdų?“

Die Wille gGmbH teatro dirbtuvių scenarijus Nr. 2, sukurtas dirbtuvių dalyvių

„Futbolas su draugais“

Veikėjai:

Vokiečių šeima:

Elvira, motina

Nina, duktė

Jochenas, sūnus

Mehmetas, jaunas turkas, geriausias Jocheno draugas

Vedantysis , kuris skelbia scenas ir palaiko dialogą su žiūrovais

Sporto komentatorius ir pokalbių laidos vedėjas

Rekvizitas:

3 kėdės, staliukas, televizoriaus ekranas, mobilusis telefonas, Vokietijos ir Turkijos vėliavos, beisbolo kepuraitės vaikinams, futbolo komandų šalikai, nuotolinio valdymo pultelis

Vaidinimas

1 paveikslas

Suskamba durų skambutis. Mehmetas ateina pas Jocheną namo. Abu eina į svetainę, kur Nina kalba mobiliuoju telefonu.

2 paveikslas

Motina, Elvira, ateina į svetainę, atneša maisto ir gėrimų ir skundžiasi futbolu.

3 paveikslas

Mehmetas, Jochenas ir Nina kivrčijasi dėl televizoriaus programos: vaikinai priešinasi Ninai. Ji eina pas motiną į virtuvę ir jais skundžiasi. Motina vėl grįžta į svetainę ir dar labiau skundžiasi futbolu.

4 paveikslas

Atmosfera svetainėje įkaitusi: Mehmetas ir Jochenas per televizorių žiūri Vokietijos ir Turkijos futbolo rungtynes. Jie labai įsijaudinę. Pirmą įvartį įmuša Turkijos komanda. Nina įeina į kambarį ir pamano, kad įvartį įmušė vokiečiai. Mehmetas labai džiaugiasi. Jochenas nusivylęs.

5 paveikslas

Sporto komentatorius (aktorius laiko televizoriaus ekrano rėmą sau priešais veidą, vaizduodamas televizoriaus ekraną) vis labiau jaudindamasis komentuoja žaidimo eigą: „Rezultatas 1:1, 2:1, 2:2 aštuoniasdešimtą varžybų minutę! Devyniasdešimtą žaidimo minutę Vokietija laimi 3:2!“

6 paveikslas

Nina ir Jochenas džiaugiasi, kad varžybas laimėjo „jų“ komanda. Jie apsikabina, šoka, džiūgauja. Mehmetas pyksta, kad pralaimėjo jo komanda. Jis negali džiaugtis kartu su draugais. Mehmetas atsisako siūlomo maisto, bulvių salotų, tipiško vokiško patiekalo: „Negaliu pakęsti bulvių salotų“. Jochenas nesupranta, kodėl draugas nesidžiaugia kartu su juo. Galiausiai jis taip pat supyksta ir atrėžia: „Scheiss Döner“ („Doner kebabai taip pat mėšlas“).

Mehmetas išeina iš buto, trenkdamas durimis.

Komentatorius: „Vokietijos komandai visada sekasi!“

7 paveikslas

Pokalbių laidos studija

Pokalbių laidos vedėjas ir jo svečiai, Mehmetas ir Jochenas. Jis mėgina sutaisyti draugus, kurie tapo priešais, pažiūrėję futbolo rungtynes. Mehmetas ir Jochenas galiausiai susitaiko, paspaudžia vienas kitam rankas ir apsikabina.

Die Wille gGmbH, Berlynas

Die Wille gGmbH iš Berlyno yra nacionaliniu mastu pripažinta organizacija, dirbanti su vaikais, paaugliais ir suaugusiais žmonėmis; ji jau 30 metų aktyviai dirba ugdymo, profesinio mokymo, kultūros ir įdarbinimo srityse. Svarbiausi organizacijos tikslai – padėti jaunuoliams ir suaugusiems žmonėms pagerinti individualias jų įdarbinimo galimybes ir gyvenimo pers-

pektyvas. Šiam tikslui yra parengta ir įgyvendinama labai daug programų, susijusių su pasirengimu darbui bei profesiniam mokymui. Negana to, Die Wille gGmbH vykdo tarpkultūrinius ir įvairių religijų bendravimo projektus, bendradarbiauja su krikščionių, judėjų ir musulmonų religinėmis institucijomis bei pavieniais atstovais. Die Wille gGmbH – tai organizacija, sukaupusi didelę socialiai pažeidžiamų jaunuolių ir suaugusių žmonių mokymo, taip pat mokymų, skirtų patiems mokytojams, rengimo patirtį. Die Wille gGmbH tobulina profesinį besimokančiųjų lygį, naudodama kūrybiškumo ir meno įrankius. Die Wille gGmbH bendradarbiauja su daugeliu institucijų nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu, turi gausią įvairių ugdymo ir mokymo sričių tarptautinių projektų rengimo bei įgyvendinimo patirtį.

Die Wille gGmbH vaidmuo CVE projekte

- sukurti CVE bandomąsias dirbtuves, prisidėti savo patirtimi prie kūrybiškų mokymo ir mokymosi metodų integravimo į socialiai pažeidžiamų asmenų parengimą darbinei veiklai ir jų profesinį mokymą;
- organizuoti tarptautinius Grundtvigo kursus, kuriuose būtų pateikta nauja metodika, pagrįsta edukacinių dirbtuvių rengimo patirtimi bei puikiais atsiliepimais apie daugybę tarptautinio masto ugdymo iniciatyvų;
- prisidėti prie tarptautinės konferencijos rengimo, pasinaudojant geriausių darbuotojų akademiniais įgūdžiais;
- aktyviai įsitraukti į kitas užduotis, ypač į sklaidos kampaniją, pasinaudojant plačiais vietiniais ir tarptautiniais ryšiais bei kontaktais, užmegztais per 30 metų.

Šaltiniai ir autoriai

Dauguma pavyzdžių paimta iš bandomųjų dirbtuvių aprašymo kurio autorės Hanna Bloesser, CVE ekspertė stebėtoja, ir Barbara Kuhn, CVE dirbtuvių vadovė iš Die Wille gGmbH.

Tekstą pataisė ir praplėtė Barbara Kuhn ir Hanna Bloesser.

Lenkija

W. MORUN
2008

Kur: **Teatr Grodzki draugija, Bielsko Biala, Lenkija**

Kas: **CVE dirbtuvės, 2007 m. lapkritis – 2008 m. gruodis**

Dalyviai: bendra fiziškai ar psichiškai neįgalių klausytojų ir vyresnio amžiaus žmonių grupė, sudaryta iš vyrų ir moterų lygia proporcija. Jauniausias dalyvis buvo 23, o vyriausias – 75 metų! Kai kurie dalyviai dirbo specialios priežiūros įmonėje (Profesinės reabilitacijos skyriuje), kiti buvo bedarbiai ar pensininkai. Dauguma jų gyvenime neturėjo galimybės studijuoti ar lankyti ugdymo kursus. Daugelis atsinešė į grupę savo žinias ir patirtį, šiuo pavyzdžiu paskatindami kitus dalyvius.

Lūkesčiai: grupė norėjo įdomiai praleisti laisvalaikį, išmokti naudingų gyvenime dalykų, įgyti žinių ir susirasti draugų.

Dirbtuvės dalyvių įspūdžiai:

Nors ir palaikau ryšius su neįgaliųjų bendruomene, čia stebėdama ir klausydama daug ką supratau. Buvau labai sujaudinta. Žmonėms dirbtuvės daug ką davė. Ir kalbu čia ne tik apie įgytas žinias, bet ir apie buvimą drauge ir kūrybą.
Celina

Fiziškai neįgalių žmonių klube sužinojau, kad esama tokių dirbtuvių. Čia man atsivėrė nauji horizontai. Mėgstu veiklą, kai daug kas vyksta. Buvo labai įdomu. Suvokiau, kiek daug dar nežinau. Namuose dažnai pasiimu dirbtuvių medžiagą; vartau, gilinuosi į ją ir iš jos sužinau net daugiau, negu per užsiėmimus. Džiaugiuosi, kad kažkas manimi rūpinasi ir kad senatvėje galiu lankyti Teatr Grodzki.
Eugeniuszas

Švenčiame Šv. Andriejų

IPirmąjį dirbtuvių veiklos mėnesį lankomumas buvo gana menkas: į kai kuriuos užsiėmimus ateidavo vos keturi penki dalyviai. Šią problemą išsprendėme, rengdami grupines šventes (Šv. Andriejaus ir Kalėdų). Jos sukūrė

magišką atmosferą ir „sulydė“ grupę. Per vieną mūsų ekspertės stebėtojos Renatos užsiėmimą dalyviai leido per rankas mandariną sakydami, ko norėtų Naujiesiems metams. Vyriausias grupės narys prisipažino: „Man 75 metai, bet niekada anksčiau nieko panašaus nesu patyręs...“ Lankomumas išaugo, ir nuo sausio kiekvienoje dirbtuvėje būdavo nuo 9 iki 12 dalyvių.

Grupės nariai žinių ir įgūdžių pagrindu skirstomi atsižvelgiant į kiekvienos asmenybės ypatumus. Jei kas nors nenorėdavo ar negalėdavo atlikti kokios nors piešimo užduoties, tai galėdavo aprašyti ją žodžiu ar išreikšti koku kitu būdu. Labai dažnai mokomuosiuose užsiėmimuose iliustruodami kokią nors informaciją naudojomes projekcijomis ekrane, paveikslėliais ir nuotraukomis. Į teatro dirbtuves įtraukėme fizinius pratimus – žaidimus, fechtavimąsi, žygiavimą ir t.t. Jie skatino dalyvių aktyvumą ir pasitikėjimą savimi.

Po pusės įtempto darbo metų (rinkdavomės du sykius per savaitę) grupė truputį pavargo. Kai kurie dalyviai, gavę užduotis, aimanuodavo („Oi, ne! Ir vėl rašyti!), tačiau liovėsi kartoję, kad negali ar nesugeba to padaryti. Kursui baigiantis grupė pradėjo nerimauti dėl pirmojo viešo savo pasirodymo, tačiau keletas integravimo pratimų (pavyzdžiui, lenkų žygio dainos ar humoristinės scenelės iš Brolių Grimų pasakos „Brėmeno muzikantai“, kuriose sėkmingai pasirodė gyvuliai – dainininkai mėgėjai) padėjo jiems atsipalaiduoti. Ne mažiau naudinga buvo stebėti kitos Teatr Grodzki vadovaujamos grupės pasirodymą.

Didžiausia problema kursui baigiantis buvo grupės troškimas toliau tęsti veiklą – gavus naują finansavimą, tai sėkmingai tebevyksta iki šiol!

Dirbtuvių dalyvių išpūdžiai:

Mokykloje mes nedaug teišmokome; kažką lyg ir girdėjome, bet nenuodugniai. Čia viską sužinome daug smulčiau. Visi aktyviai dalyvauja užsiėmimuose.
Basia

Teatro paslapčių visai neišmaniau; čia sužinojau, kaip teatras atrodo iš vidaus: jo scena, liukai joje... Dabar tikrai esu drąsesnė: teatro dirbtuvėse turėjau įrodyti, ko esu verta. Nebebijau kalbėti žmonėms ar ką nors jiems išdėstyti. Drąsa ir žinios.
Urszula

Legenda, kuri nesibaigia

Kada tik aplankydavau mūsų grupę kaip stebėtoja, visuomet sujaudindavo nuoširdi ir draugiška atmosfera edukacinėse ir teatro dirbtuvėse. Mane visada sutikdavo kaip draugę, grupės narę, ir aš pati tapdavau klausytoja – tyrinėjau Europos žemėlapi, sužinojau, kaip romai per Aziją keliavo į Lenkiją, skaičiau vokiečių pasakas ir mokiausi, kaip iš šaliko padaryti lėlytę... Įkvėpta plačios studijuojamų žinių skalės – ištisi klodai žinių! – net sukūriau eilėraščių, apibendrinantį mūsų kursą; jis buvo panaudotas kartojant medžiagą. Grupė nesitvėrė džiaugsmu, kad aš išleisiu knygą apie jų dirbtuves. Jie sutiko, kad juos apklaustų koordinatorė Maria Schejbal ir aš, papasakojo mums, kokią naudą patyrė iš projekto. Be to, dalyvavome įvairiose šventėse, spontaniškai surengtose dalyvių ir mūsų komandos – Kalėdų vakarėlyje, Šv. Valentino šventėje ir grilio vakarėlyje...

Malonu buvo stebėti, kaip grupė žmonių, suvaržytų amžiaus ar ligos, tampa tokia kūrybinga ir atvira įvairioms meno formoms. Tai išryškėdavo per dalyvių sukurtus pasakojimus, scenarijus, eilėraščius, piešinius ir muziką. Vienas vyriškis, pradžioje tvirtinęs, kad nesugeba vaidinti, meno instruktoriaus buvo įkalbėtas išbandyti jėgas su lėlėmis. Didžiai jo paties nuostabai, jam pavyko sukurti etiudą ir šis labai patiko grupei. Pagyvenęs vyras, nemėgstantis meninės išraiškos veiklos ir niekada anksčiau nemėginęs piešti, pradėjo tai daryti ir tvirtino, jog tai padeda jam geriau jaustis. Trys vyresnio amžiaus dalyviai taip įsitraukė į pratimą, kai reikėjo sugalvoti papildomų epizodų legendai apie Vilniaus įkūrimą, kad po užsiėmimo drauge patraukė į namus ir visą kelią plėtojo, kūrė tą istoriją!

Diskusijose dalyvaudavo visi klausytojai; dauguma jų spontaniškai pasiryžo pristatyti, kuo domisi, ir pasidalyti su kitais savo žiniomis ir pomėgiais, taip užimdami garbingą grupės lyderių poziciją. Tie pristatymai skyrėsi temų ir formos požiūriu – nuo neformalių pašnekėsių apie aplankytas Lietuvos istorines vietas ir ankstesnių teatro kursų nuotraukų žiūrėjimo iki nedidelių parodėlių, poezijos skaitymo ir gyvų diskusijų apie Klimto ir Van Gogh'o tapybą.

Esu tikra, kad visi dalyviai patobulino socialines ir kultūrinės savo kompetencijas, o svarbiausia – išmoko, kaip mokytis. Asmeninis jų tobulėjimas ypač išryškėjo jų pačių parengtuose teatro pasirodymuose. Dalyviai nusprendė sukurti spektaklį apie Lietuvą, nes jos istorija ir kultūra Pietų Lenkijoje ma-

žai žinomos. Grupė norėjo ne tik išmokti nauja, bet ir supažindinti žiūrovus su mūsų šalies kaimynės ir projekto partnerės legendomis. Spektaklio „Legenda apie Didįjį kunigaikštį Gediminą“ premjera įvyko per metinį mūsų festivalį „Maži ir Dideli“ 2008 m. gegužę centrinėje Bielsko Bialos turgaus aikštėje: festivalio dalyviai ir žiūrovai labai palankiai ją sutiko. Spektaklyje aktoriai panaudojo kostiumus ir dekoracijas, tarp jų taurą (viduramžių laukinį jautį), kuriems sukurti jiems prireikė beveik mėnesio! Grupę taip paskatino jų pasisekimas, kad į antrąjį pasirodymą jie nusprendė įtraukti papildomų scenų. Šis spektaklis įvyko 2008 m. birželio 28 d. per Miesto tarybos surengtas iškilmes. Kai kurie nariai, nedalyvavę premjeroje, išdrįso pirmą kartą gyvenime pasirodyti viešai. Grupė taip pat dalyvavo iškilmingo Tarptautinio lėlių teatrų festivalio atidarymo eisenoje 2008 m. gegužės 24 d., vilkėdami sceniniais kostiumais, nešdami savo sukurtus gyvūnus (milžinišką taurą ir geležinį vilką). Gaila, kad ten nebuvote ir viso to nematėte! Man tai padarė didžiulį įspūdį.

Labai džiaugiuosi, kad kai kuriems šių CVE dirbtuvių dalyviams atsirado proga aplankyti Lietuvą. Mums pasisekė gauti lėšų nusivežti penkis grupės narius į tarptautinę CVE konferenciją, vykusią Vilniuje 2008 m. lapkritį. Jie ne tik dalyvavo ir talkino andragogų dirbtuvėse, bet ir suvaidino konferencijos auditorijai savo spektaklį apie paukščius. O apsilankymas Trakuose, senojoje Lietuvos sostinėje, apie kurią jie mokėsi mūsų dirbtuvėse, buvo geriausias „žinių įsisavinimas“, kokį tik galima įsivaizduoti!

Dirbtuvių dalyvių įspūdžiai:

Dirbtuvės buvo įvairios: žinios ir teatras. Sutelkėme dėmesį į Lietuvą ir sukūrėme spektaklį. Viskas vyko paprastai, linksmai. Kiekvienas turėjo teisę pasakyti, ką galvoja ar jaučia. Man tai buvo atsivėrimas, pasikeitimas per bendradarbiavimo procesą.

Alina

Čia daug gali išmokti. Aplinka maloni. Džiaugiuosi, kad galiu šį tą parašyti.

Piotras

Pokalbis su Janu Chmieliu, Bielsko meno draugijos Teatr Grodzki pirmininku ir teatro instruktoriumi

Pakalbėkime apie dirbtuvių pradžią. Kaip tau pavyko suburti į bendrą visumą tokią skirtingą grupę?

Janas. Grupės integraciją pasiekėme per įvairius teatro užsiėmimus, kuriuos vedu jau daugelį metų. Vieni jų pasirodė daugiau, kiti mažiau veiksmingi. Grupė taip suartėjo, kad pasibaigus kursui tebenori drauge darbuotis ir kurti spektaklį! Į projekto pabaigą išsijudino ir tie, kurie į visa tai žiūrėjo nepatikliai. Kai kurie jų nustebino mus savo žvitrumu, pavyzdžiui, Eugeniuszas. Kitas dalyvis, kurio požiūris į meną buvo labai individualus ir kuris vis stengdavosi primesti kitiems savo nuomonę, taip pat pasikeitė ir iš valdingo individo virto lygiateisiu grupės nariu. Visi dalyviai labai patobulėjo.

Ar yra kokių nors grupės integravimo pratimų, kuriuos galėtum rekomenduoti kitiems instruktoriams?

Janas. Nenorėčiau skelbti kažin kokių panacėjų ir pateikti sąrašą pratimų, kurie būtų veiksmingi su bet kuria grupe. Viskas priklauso nuo aplinkybių ir akimirkos, kada pratimas pritaikytinas – pradžioje ar po mėnesio darbo... Grupės suartėjimas turi baigtis tuo, kad visi jos nariai gerai jaustųsi drauge ir nepastebėtų skirtumų tarp, pavyzdžiui, sveiko ir neįgalaus asmens.

Nuo ko pradėjai? Prisimenu, norėjai ištraukti grupę iš už stalų, pakelti nuo kėdžių.

Janas. Keliaudamas po Lenkiją su teatro dirbtuve, dažnai susiduriu su stereotipiniu teatro supratimu. Teatro dirbtuvė siejama su išdalytu tekstu, jo mokymusi ir situacijos atkūrimu scenoje – tuo veikla ir baigiasi. Aš pirmiausia pasistengiau pažinti grupės narius ir individualų jų gebėjimą suvokti savo galimybes. Tokio pobūdžio pratimai leidžia pažvelgti į teatrą kitu žvilgsniu ir susitelkti ties kiekviename žmoguje snūduriuojančiais gabumais. Stengiausi neiti prieš žmogaus prigimtį. Pavyzdžiui, grupėje gali pasitaikyti labai protingas ir kultūringas žmogus, kuris blogai jaustųsi, atlikdamas niekšo vaidmenį. *Primum non nocere* – visų pirma, nekenk!

Kuo dalyvavimas teatre gali būti naudingas kasdieniniame gyvenime?

Janas. Teatras gali padėti sudėtingose situacijose, pavyzdžiui, įstaigose, parduotuvėse ar bendraujant su kaimynais. Žmonės įgauna daugiau pasitikėjimo savimi ir išmoksta save pateikti: pabrėžti privalumus, save „parduoti“. Daugelis mūsų nesugeba gerai apie save kalbėti, tarsi tai prieštarautų mūsų prigimčiai. Dėl to aš įtraukiu darbą poromis, kai dalyviai turi kalbėti apie kitą asmenį taip, lyg patys būtų jis ar ji. Šis pratimas puikiai pavyko, mes kartojome jį įvairiais atvejais per visą dirbtuvės kursą.

Kaip judu su Piotru – mokomojo užsiėmimo instruktoriumi – bendradarbiauote, siedami savo veiklas pagal temą?

Janas. Pirmojoje studijoje mudu ieškojome bendro kelio. Keitėmės informacija, ką veikėme per savo užsiėmimus. Lemiamas momentas buvo sprendimas sukurti spektaklį apie Lietuvą ir sukaupti apie šią šalį daugiau žinių. Tada abi dirbtuvės pajudėjo „ranka rankon“, viena kitą papildydamos. Dalyviai pradėjo kurti spektaklio scenarijaus apybrėžas, veikiami edukacinės Piotro dirbtuvės ir žinių, kurias ten įgijo.

Tavo dirbtuvėje mokymasis ir teatras neatsiejami. Dalyviai mokėsi daikto animacijos, scenografijos ir rekvizitų gamybos, pavyzdžiui, gamindami didžiulį taurą. Susipažino su teatro istorijos žodynu. Čia nuolat buvo kartojamas kitų dirbtuvių kursas...

Janas. Iš pradžių, kai paklausdavau, ką jie prieš tai veikė dirbtuvėje su Piotru, jie norėdavo, kad aš „atsikabinčiau“. „Skaitėme apie Lietuvą.“ Klausinėdavau toliau: „O ką jūs skaitėte?“ Jie atsakydavo: „Legendas apie kunigaikštį Gediminą.“ Tada paprašiau papasakoti man tas legendas. Turėjau pešte pešti iš jų informaciją. Jie norėjo kuo greičiau baigti su tuo klausimu ir pradėti ką nors nauja. Stengiausi įdiegti tokį kartojimo metodą, kuris priverstų juos rišliais sakiniais papasakoti apie ankstesnius užsiėmimus – kas nutiko pradžioje, viduryje ir pabaigoje – apčiuopti viską, kas įvyko. Žinoma, tai priklausė nuo dalyvių galimybių. Kai kurie jų atsakinėdavo poromis, papildydami vienas kitą. Mūsų spektaklio scenarijus išsirutuliojo kaip tik iš pasakojimo – aš pasiūlydavau, kas galėtų įvykti atskirose scenose, o pasakotojas išversdavo tai į savo kalbą, kurdamas pasakojimą. Kai kurias scenas jis papildydavo, Buvo labai įdomu, nes aktorius, ne visada sutikdavo su režisieriumi. Tai buvo kūrybinė, o ne atkuriamoji veikla. Pasakotojo vaidmuo

buvo labai sunkus – jį sudarė improvizacija. Neturėdamas parengto teksto, ne vienas profesionalus aktorius nuleistų nosį. Visa tai, ką darėme savo dirbtuvėse, net daiktų animacija, teikė dalyviams saugumo jausmą teatro kontekste, vedė juos į saviraišką ir meninį, kūrybinį pasitenkinimą. Žmonės turi daugybę neatskleistų gabumų.

Taigi tai, ką aktoriai veikė scenoje, buvo tiesiog improvizacija?

Janas. Taip, tačiau teminė, valdoma improvizacija. Be to, scenarijuje stengiausi panaudoti humorą, kadangi juokas – mokymo, reabilitacijos ir integracijos priemonė. Jis suvienija grupę, tačiau tai nereiškia, kad juo galima piktnaudžiauti. Jei to reikalauja situacija, reikia būti rimtiems. Vien rimti užsiėmimai gali vykti, pavyzdžiui, teatro mokykloje, kurioje studentai siekia tapti profesionaliais aktoriais. Mes siekiame savo tikslo per pramogą. Grupė kūrė spektaklį nuotaikingai, žaismingoje aplinkoje. Kartais turėdavau juos drausminti! Buvo matyti, kad jie puikiai jaučiasi drauge: susipažino tarpusavyje, šnekučiuodavosi po užsiėmimų.

Kas tau yra teatras?

Janas. Dar ir šiandien prisimenu vieno mano Olšuvkos grupės iš Psichinės sveikatos ambulatorinių ligonių klinikos aktoriaus žodžius. Jis man papasakojo, kad nuo pat vaikystės svajoto išėiti į sceną ir vaidinti. Teatras – magija. Netikėtai į grupę susiburia dešimt įvairaus amžiaus žmonių, turinčių įvairiausių sveikatos ir gyvenimo problemų, ir nori veikti. Jeigu taip užkalbintum ką nors gatvėje ir paprašytum suvaidinti spektaklyje, jis tau atšautų: „Atstok!“ O čia – grupėje, scenoje – vyksta nepaprastas procesas: veiksmo vienybė.

Ir vis dėlto neapsieita be įtempto darbo, pavyzdžiui, dekoracijų ir rekvizito kūrimo. Prisimenu, prie vieno objekto – didžiojo tauro – grupė triūsė keturis užsiėmimus. Sakei, jog jie turi išmokti kažką padaryti nuo pradžios iki galo.

Janas. Mes pradėjome nuo projekto kūrimo. Kai kurie dalyviai piešė patys, kitiems, kad suvoktų, kaip toks laukinis jautis atrodė, reikėjo kažkokio atvaizdo, pavyzdžiui, paveikslėlio enciklopedijoje. Daugelis užsiėmimų buvo vertingi edukaciniu požiūriu – pavyzdžiui, paaiškėjo, kad kai kurie dalyviai nesugeba naudotis liniuote: atmatuoti 10 centimetrų jiems jau buvo iššūkis. Man tai buvo staigmena. Dažnai sveikas žmogus nepastebi, kad kažkas kažkam yra problema. Jei nebūtume konstravę tauro, niekada nebūčiau to suvokęs.

Per šiuos užsiėmimus pasitaikė ir krizių. Kai kurie dalyviai trynė savo tauro piešinius, tvirtindami nesugebą...

Janas. Tada tolydžio jiems kartojau, kad kiekvienas iš mūsų turi savo asmeninį taurą. Į kitą užsiėmimą jie atsinešė jau atliktus darbelius, kuriuos buvo nupiešę namuose. Galbūt tu ir nepieši kaip Leonardas da Vincis, bet juk viską reikia išbandyti. Dirbtuvės tikslas buvo atskleisti įvairius dalykus, pažinti teatro „virtuvę“: dekoracijų ir rekvizito projektavimą ir gamybą, techninius ir logistinius dalykus, ką jau kalbėti apie teorinį aspektą. Pavyzdžiui, grupė mokėsi su teatro žodynu susijusių žodžių – nuo suflerio būdelės iki scenos ir kuo skiriasi scenografas nuo scenaristo. To žodyno mokėmės žaidimo forma. Kūrėme vieną begalinį sakinį, ir kiekvienas prie jo ką nors pridurdavo: „Į teatrą atėjo režisierius...“

Po keturių integravimo veiklos mėnesių grupė pradėjo kurti spektaklį apie Lietuvą. Kodėl jau buvo galima pradėti kurti spektaklį?

Janas. Taigi, spektaklio kūrimas buvo įtemptas. Norėjome įtraukti elementus, susijusius su čekų ir vokiečių literatūra, bet mums pristigo laiko. Sutelkėme dėmesį į Lietuvą, nes Lenkijos pietuose legenda apie Gediminą visiškai nežinoma. Labai palankus čia buvo meno ir švietimo derinimo poveikis. Dėl jo grupė įgijo teorinių žinių apie Lietuvos istoriją, kultūrą ir meną, o vaidinama legenda apie Gediminą jas įtvirtino. Jei po penkerių metų jų kas paklaus, kaip buvo įkurtas Vilnius, jie žinos, ką atsakyti. Po vien šviečiamųjų, teorinių užsiėmimų tokios žinios išgaruoja.

Ką reikia prisiminti, dirbant su teatro grupe?

Janas. Negalima labai aukštai iškelti kartelės. Žmonės turi dalyvauti užsiėmimuose laisva valia, nestumiami. Ir vis dėlto teatrinis darbas su grupe turėtų baigtis spektakliu. Užsiėmimuose iškyla poreikis parodyti savo darbą kitiems, o ne slėpti scenarijų stalčiuje. Tai, kad CVE grupė tapo žinoma vietinėje bendruomenėje ir vaidino per tokį reikšmingą miesto renginį, kaip Lapkričio 11-osios festivalis, jiems reiškė svarbų laimėjimą ir suteikė pasitenkinimą. Jie vaidino savo miestui.

Noriu pasveikinti visą grupę ir palinkėti jiems aktorinių ir asmeninių pasiekimų.

2008 m. liepa

Pokalbis su Piotru Kostuchowskiu, Bielsko meno draugijos Teatr Grodzki edukacinės dirbtuvės instruktoriumi

Prašom papasakoti, kaip prasidėjo tavo darbas su grupe.

Piotras. Iš tiesų pradžia nebuvo sunki, bet atmosfera – šiek tiek įtempta. Korektiška laikysena, kai nežinai, kas už jos slypi: palankumas ar tiesiog formalumas... Darbas užsiėmimuose reikalavo aktyvumo, o savanorių pareikšti savo mintis nebuvo per daug. Tik tada, kai grupė „susilydė“ ir virto malonių, vienas kitam draugiškų žmonių rateliu, užsiėmimai įgavo varomąją jėgą, o visi dalyviai, daugiau ar mažiau, – energijos. Paskutinės dirbtuvės pralėkė taip greitai, kad dalyviai nerimavo: o kas toliau, ką darysime paskui? Tačiau pasiruošimai spektakliui „Legenda apie didįjį kunigaikštį Gediminą“ taip įtraukė dalyvius, kad liūdnoms nuojautoms laiko liko nedaug.

Kaip per užsiėmimus pasikeitė dalyviai?

Piotras. Jie pajuto įgimtas savo galimybes, tapo kūrybiškesni, drąsesni ir atviresni naujoms patirtims. Vis dėlto svarbiausia buvo tai, kad jie prabudino ar dar labiau sužadino savo smalsumą pasauliui ir, vadinasi, norą jį pažinti, t.y. – mokytis. Daugumas, pasirinkę šias dirbtuves, iš pradžių buvo meno priėmėjai, o pabaigoje tapo žmonėmis, norinčiais kurti ir kuriančiais meną. Todėl, pavyzdžiui, ir buvo veiksmingi mokymosi užsiėmimai, susiję su Lietuvos kultūra – juk dalyvių tikslas buvo sukaupti medžiagą, leisiančią jiems sukurti istorinį spektaklį apie Vilniaus įkūrimą. Noras pastatyti tą spektaklį, t.y. sukurti meno kūrinį, buvo varomoji jėga.

Ką tau reiškia naujoji CVE kultūrinių priemonių taikymo švietime metodika?

Piotras. Optimizmo kupiną suaugusiųjų mokymo priemonę! Išplėtoto CVE metodo esmę aš matau kaip spiralę, kurios vienas kitą keičiantys elementai yra: estetiškas objektas, žinios, kurių reikia norint sukurti asmeninį meno kūrinį, naujas estetiškas objektas... Mes pradėdame nuo meno priėmėjo; reikia, kad jis taptų kūrėju ir meną priimtų išmaniai. Tai savo ruožtu suteikia jėgų naujam ryšiui su savimi ir su aukštesnio lygio meno suvokimo pasauliu. Tokia padėtis gali būti ir buvo panaudota kaip varomoji tolesnių veiksmų jėga. Viso to nepadarysi be žinių ir informacijos apie tai, ką norime pavaizduoti.

Šiuos komponentus reikia pažinti ir perprasti. Tai edukacinis momentas. Kad parengtum spektaklį apie Gediminą, turi išmanyti, kokius drabužius vilkėjo viduramžių lietuviai, kuo jie tikėjo, kaip gyveno ir – kas sunkiausia – kaip mąstė. Turi išmokti judesio scenoje ar plenere principų. Tokios žinios įgalina sukurti meno kūrinį.

Kokie konkretūs metodai pasirodė veiksmingi?

Piotras. Veiksmingi buvo aktyvumą sužadinantys metodai. Dažniausiai naudoju šiuos: diskusiją, pavyzdžių studijavimą, kolektyvinį naujų idėjų svarstymą, klasikinį metodą spręsti problemas, vaidybą, dramą ir minčių žemėlapius. Paprastai užsiėmime vyraudavo vienas šių metodų; tačiau jie susipindavo ir susiliedavo tarpusavyje. Taip pat buvo naudojami paskaitos metodai: pokalbis, pristatymas, grupinis darbas ar darbas poromis. Užsiėmimų veiklos veiksmingumas dideliu mastu priklausė nuo dalyvių patirties panaudojimo, jų emocijų sužadavimo ir, kas svarbiausia, mokymosi pastangų tikslingumo. Neišvengiamas buvo pragmatinis aspektas: „Mokausi, kad parengčiau medžiagą veiklai“. Mokomajame užsiėmime tai dažnai baigdavosi meno objekto mini versijos sukūrimu – kūrybišku pasakojimu, dainavimu, dramos scenomis, menišku teksto skaitymu.

Ar kūrybiniai elementai labiau įtraukdavo dalyvius į veiklą?

Piotras. Taip. Po vieno užsiėmimo pakeliui į namus jie diskutavo, kaip sukurti dramos sceną. Kas įvyks? Kokie bus šios scenos personažai? Dalyviai dažnai aptardavo užsiėmimus. Ateidami į dirbtuvę ne kartą atsinešdavo suformuluotus klausimus ar sprendimus problemų, svarstytų per ankstesnį užsiėmimą.

Kas tau buvo iššūkis?

Piotras. Didžiausias iššūkis buvo sudominti mokymusi tokią įvairią ir skirtingą savo problemomis ir negaliomis žmonių grupę. Pažangi projekto idėja atvėrė galimybes naujoms darbo formoms, jas stengiausi panaudoti ir tobulinti; tačiau įvertinti galėjau tik į darbo pabaigą. Šis laikas buvo rimtas išbandymas intuityviam mano tikėjimui pasirinkto kelio teisingumu ir taikomų priemonių veiksmingumu.

O gražiausios akimirkos?

Piotras. Jų buvo daug. Ne kartą dirbtuvės dalyviai reiškė man draugiškumą ir pasitikėjimą. Per pirmąjį po Naujųjų metų susitikimą grupė sakėsi be mūsų susitikimų nuobodžiavusi ir džiaugėsi vėl susirinkusi į būrį. Susitikimui baigiantis paklausiau: „Ar verta buvo taip sunkiai dirbti?“, o jie vienu balsu atsakė: „Taip, verta. Kada susitiksime, kai šis projektas pasibaigs?“

2008 m. gruodis

Keletas dirbtuvių veiklos pasiūlymų

Viduramžių Lietuva – darbas, kuriant spektaklį

Mūsų dirbtuvėse Lietuvos ciklas truko keturis mėnesius. Mokymosi užsiėmimų metu grupė nuodugniai studijavo Lietuvos istoriją ir kultūrą, o teatro dirbtuvėse „vaidino“ savo žinias. Šioje knygoje pateikiami labiausiai pavykę užsiėmimai.

Ciklo tema	Rengiamas spektaklis apie viduramžių Lietuvą
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	I Bendravimas gimtąja kalba V Mokymasis mokytis VIII Kultūrinis sąmoningumas ir raiška
Praktiniai įgūdžiai	I 2. Dalyvavimas diskusijoje I 6. Literatūrinė kūryba (grupinė veikla) V 5. Kritinis mąstymas – informacijos iš įvairių šaltinių palyginimas V 7. Gebėjimas apibendrinti informaciją VIII 5. Kūrybiniai sugebėjimai

Metodai	Grupinis darbas su medžiaga, ieškant tinkamos informacijos- Redagavimas, kūrybinė užduotis – sukurti teatro scenarijų, paremtą legenda, fechtavimosi pagrindai ir praktika, kolektyvinis naujų idėjų svarstymas, informacijos apibendrinimas, teatriniai pratimai
Mokymo medžiaga	Tekstai – lietuvių legendos, ypač apie Vilniaus miesto įkūrimą (pvz. „Apie geležinį vilką“), lenta, Lietuvos viduramžių istorijos medžiaga, iliustracijos, informacija apie taurą (laukinį jautį), žaisliniai kardai, lėlės, medžiagos scenos rekvizitams ir kostiumams
Trukmė	5 dienos/sesijos

Užsiėmimų aprašymas

1 diena

1. Neformalūs pokalbiai su grupe. Klausimas: ko jie tikisi iš dirbtuvių?
2. Būsimo spektaklio apie Lietuvą aptarimas. Ką mes žinome apie šią šalį? Kolektyvinis naujų idėjų aptarimas, užrašant informaciją. Instruktorius pabrėžia, kaip svarbu kaupti žinias, reikalingas parengti spektakliui apie Lietuvą.
3. Žinomos ir nežinomos lietuvių legendos. Dalyviai suskirstomi į dvi grupes. Kiekviena grupė gauna po keletą lietuviškų legendų ir tekstų apie Lietuvą ir Vilnių. Jie turi pasidalyti tą medžiagą tarpusavyje, peržvelgti ją ir pateikti informaciją kitiems.
4. Grupė dalijasi savo atradimais. Smulkiai nagrinėjamos dvi legendos („Apie geležinį vilką“, „Apie Lizdeiką“). Lizdeika buvo vyriausiasis žynys, padėjęs kunigaikščiui Gediminui išsiaiškinti jo sapną apie geležinį vilką – tai buvęs ženklas, jog čia reikia įkurti miestą (Vilnių, tapusį Lietuvos sostine). Kunigaikštis Gediminas buvo tikras narsuolis – jis laimėjo grumtynes su pakelės plėšikais ir su laukiniu jaučiu – tauru. Dalyviai skaito legendas.
5. Dalijamasi gauta informacija.
6. Kuriamas dramos apie Vilniaus įkūrimą scenarijus (10-20 minučių sce-

- nelės). Remdamasi sukaupta informacija grupė drauge su instruktoriumi kuria dramos scenas ir rutuliodama legendą prideda savo pačių sukurtus epizodus. Tekstas gali būti sukurtas visas arba tiesiog apmestas, paliekant erdvės improvizacijai. Jei dalyviai jaudinasi, ar pavyks įsiminti tekstą, galima pasitelkti pasakotoją (konferansjė), pristatysiantį veikėjus ir pranešinėsią žiūrovams, kas bus toliau. Aktoriai gali vaidinti be žodžių.
7. Vaidmenų paskirstymas. Instruktorius drauge su grupe nusprendžia, kas atliks pagrindinius vaidmenis. Nelabai nusiteikę vaidinti ar drovūs dalyviai gali imtis nedidelių vaidmenų, pavyzdžiui, pakelės plėšikų, kurie užpuola Gediminą, ar dvariškių, lydinčių kunigaikštį.

2 diena

1. Apšilimo pratimas — fechtavimasis. Instruktorius parodo keturias pagrindines puolimo ir gynybos pozicijas. Kiekvienas dalyvis pakviečiamas fechtuotis su instruktoriumi. Grupė plojimais palydi pasirodymą. Jeigu grupėje yra narių, kurių rega bloga, instruktorius aiškina kardo padėtis, lygindamas jas su laikrodžio rodykle. Aidint plojimams, pasirodymas baigiasi instruktoriaus ir mikliausio iš klausytojų dvikova. Fechtavimosi scenas galima panaudoti spektaklyje — Gedimino kautynėse su plėšikais.
2. Kas buvo Gediminas ir Lizdeika? Instruktorius išklauso grupės atsiliepimų apie paskutinį edukacinį užsiėmimą (lietuviškos legendos): informacija ir nuomonė apie ją. Kas buvo įdomu, kas sunku?
3. Skaitomas sukurtas spektaklio scenarijus. Parenkamas epizodas improvizacijai, pavyzdžiui, žynio Lizdeikos ir gražuolės mergelės meilės scena.
4. Vaidinamos scenos su „lėlėmis“. Grupės vadovas parodo, kaip animuoti tokias „lėles“. Šis žaismingas pratimas padeda grupei pasirengti vaidinti padavimo apie Vilniaus įkūrimą scenas. Dalyviai gali laisvai pasirinkti, ar naudoti lėles, ar vaidinti patiems, savo kūnu.
5. Vaidinamos meilės scenos. Pora dalyvių pakviečiami improvizuoti vyriausiojo žynio Lizdeikos ir jo pamiltos mergelės susitikimo sceną. Pasakui šią sceną suvaidina kita pora. Kiti grupės nariai — žiūrovai; jie ploja improvizuojantiems. Instruktorius pagiria aktorius, jų kūrybiškumą, nevaržomą, laisvą laikyseną ir savitumą. Aptariami kai kurie darbo su vaidmenimis ypatumai — kaip pasirinkti tinkamą vaidmenį, kaip panaudoti individualius aktorinius gabumus ir įgūdžius, kaip pasitelkti kūno kalbą, žvilgsnį, pauzes ir nutylėjimus. Instruktorius praneša grupei, kad per kitą teatro užsiėmimą improvizuos kiti dalyviai.

3 diena

1. Aptariamas paskutinis susitikimas. Kas klausytojams labiausiai patiko? Kas buvo sunku?
2. Trumpas instruktoriaus pranešimas; istorinė informacija apie įvairias epochas: gyvenimo sąlygos, kasdienis gyvenimas, papročiai, drabužiai. Svarbiausia istorikams — atkurti žmonių mąstyseną. Trumpa diskusija su grupe šia tema. Kokie buvo viduramžių Vidurio Europos gyventojai?
3. Viduramžių Lietuva. Instruktorius rodo grupei iliustracijas apie gyvenimą viduramžių Lietuvoje (valdovai, liaudis, gamta), aptariami tų laikų drabužiai ir ginklai. Ką galima panaudoti spektakliui? Kolektyvinis naujų idėjų aptarimas. Instruktorius ragina kiekvieną dalyvį apgalvoti savo kostiumą.
4. Ką galėtų vaizduoti geležinis vilkas ir tauras? Ar jie turėtų būti simboliškai, ar tikroviškai? Koks gyvūnas buvo tauras (laukinis jautis)? Kaip jis atrodė? Instruktorius prašo dalyvių namų darbams pabandyti parinkti informacijos apie tą gyvūną (internete ar enciklopedijoje).
5. Aptariamas pasirodymo planas. Kaip bus išnaudota erdvė? Koks bus spektaklis (istorinis realistinis, faktinis, humoristinis, abstrakčiai simbolinis, meninė akcija)? Kaip bus pateiktas Vilniaus įkūrimas (kaip kelrodis su pavadinimu, kaip paveikslas, žodžiais)?
6. Vaidinamos pasirinktos scenos iš spektaklio. Instruktorius pagiria dalyvius, pabrėždamas kiekvieno įgūdžius ir gabumus. Drauge su grupe aptariamos galimos scenų pataisos, kartais, atsižvelgiant į improvizuojamą epizodą, pasiūlomi kitokie vaidybos būdai.
7. Nusprendžiama, kokių medžiagų atsinešti į kitą užsiėmimą sceniniams rekvizitams ir kostiumams gaminti.

4 diena

1. Apšilimo pratimas su degtukų dėžute. Ant vienos dėžutės pusės nupiešiamas veidas (akys, nosis, burna) — Ponas Degtukas. Dėžutė guli ant stalo, ir kiekvienas iš eilės ją animuoja — pažadina ir verčia „vaikštinėti“ po kambarį, užmegzdamas ryšį su žiūrovais. Animatoriui nereikia kalbėti, jis gali apsiriboti įvairiais skleidžiamais garsais. Nereikia per daug vaidinti savo veidu, kitaip jis konkuruos su Ponu Degtuku, ir tai išblaškys žiūrovų dėmesį.
2. Vaidinamos scenos iš spektaklio. Improvizuojama bandant, kaip geriausia pateikti pasakojimą.

3. Repetuojamas visas spektaklis.
4. Gaminamos dekoracijos, scenos rekvizitai ir kostiumai. Persirengiama antrai repeticijai.
5. Vaidinamas visas spektaklis. Aptariama, kas pasisekė, o ką galima patobulinti.
6. Pasidalijama jausmais ir mintimis prieš rytdieną, kai dalyviai pasirodys žiūrovams.

5 diena

1. Apšilimo pratimas: įsivaizduoti, kas bus spektakliui pasibaigus. Dalyviai užsimerkia ir įsivaizduoja tą sceną, kai žiūrovai pradeda ploti. Kaip aš jaučiuosi? Koks jausmas, kai žiūrovai ploja? Ką reiškia būti grupės nariu po pasirodymo? Grupė dalijasi jausmais ir mintimis.
2. Generalinė repeticija.
3. Žiūrovai kviečiami į spektaklį, apsilankoma pasirodymo vietoje.
4. Dienos aptarimas su instruktoriumi. Neformalus pokalbiai.

Kai jautiesi saugus ir įvertintas

Kurdama spektaklio apie Gediminą ir Lizdeiką scenarijų grupė tapo labai aktyvi ir motyvuota, tad įgytas žinias galėjo panaudoti kūrybiškai ir praktiškai — jie rimtai apsisprendė suvaidinti spektaklį apie Lietuvą. Ši užduotis dalyviams buvo ir maloni, ir įkvepianti ir neabejotinai sustiprino jų savivertės pojūtį.

Užduotis probėgšmais peržvelgti didelį pluoštą tekstų klausytojams pasirodė per sunki — jie viską skaitė labai nuodugniai ir neįstengė išskirti svarbiausios informacijos. Sprendimas išnagrinėti dvi legendas susistemino jų darbą; tada užduotis buvo lengvai įveikta.

Dalyviai pakiliai ir atvirai reagavo į visus grupės vadovo pasiūlymus ir nurodymus. Pratimai sustiprino jų aktyvumą ir pasitikėjimą savimi. Kai kurie apie planuojamą viešą pasirodymą klausinėjo susidomėję, kiti reiškė bėgštamumus. Dirbtuvėse jie buvo kūrybingi ir spontaniški, bet prieš pasirodymą „svetimiems“ truputį jaudinosi. Instruktorius su grupe aptarė jų jausmus ir pavidalą, kurį turėtų įgauti pasirodymas, kad visiems būtų „saugus“. Grupė suvaidino savo spektaklį gegužės mėnesį per metinį festivalį „Maži ir Dideli“ ir patyrė tokią sėkmę, jog nusprendė dar kartą pasirodyti birželį Miesto tarybos organizuojamame renginyje.

Romų istorija ir kultūra

Šių dirbtuvių pasiūlymas paremtas dviem lenkų CVE grupės susitikimais, kurie buvo apibendrinti ir sutrumpinti.

Ciklo tema	Iš kur atkeliavo romai, kur jie keliauja, ką mums davė
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	I Bendravimas gimtąja kalba V Mokymasis mokytis VIII Kultūrinis sąmoningumas ir raiška
Praktiniai įgūdžiai	I6. Literatūrinė kūryba: proza ir drama (grupinis darbas) V7. Gebėjimas apibendrinti informaciją VIII6. Gebėjimas išvelgti Europos tautų kultūrų tarpusavio įtaką
Pedagoginiai tikslai	Vystyti atvirumą ir kūrybiškumą Ryšiai tarp tautų – gerovės/turto šaltinis
Metodai	Tekstų skaitymas, grupinis darbas, teatro scenarijaus kūrimas
Mokymo medžiaga	Informacija apie romų kilmę ir kalbą, geografiniai Azijos ir Europos žemėlapiai, tekstas sanskrito kalba, romų pasaka, skrybėlės, apyrankės, karoliai, skaros, sijonai ir kiti drabužiai, skirti persirengti klajojančiais romais
Trukmė	4 val. (4x45 min.)

Užsiėmimų aprašymas

1. Pagrindinė tema – romai ir jų kultūra. Dalyviams išdalijami lapai su informacija apie romus; jie prašomi įdėmiai ją perskaityti. Diskusija apie romų kilmę ir kalbą. Peržvelgiamas sanskrito kalba parašytas tekstas.
2. Užsiėmimo vadovas išdalija Azijos ir Europos žemėlapius ir duoda

- užduotį nužymėti romų kelią į Lenkiją, ragindamas pasinaudoti perskaitytų tekstų duomenimis. Jis paaiškina, kaip naudotis geografiniais žemėlapiais: išdėsto, kas yra mastelis ir kaip nustatyti atstumą, pavyzdžiui, kaip palyginti romų įveikto kelio ilgį ir Lenkijos ilgį.
3. Romų pasakos. Instruktorius išdalija čigonų pasakos tekstą ir prašo tytomis jį persiskaityti. Antrą kartą skaitoma balsu – tekstą skaito visi iš eilės. Užsiėmimo vadovas pabrėžia balso moduliavimo ir svarbesnių žodžių išryškinimo svarbą.
 4. Pasakos nagrinėjimas – grupė aptaria pasakojimą ir palygina jį su gerai žinomomis Hanso Kristiano Anderseno ir Brolių Grimų pasakomis. Ieško panašumų ir skirtumų, pavyzdžiui, gyvatė romų pasakoje – teigiamas veikėjas, priešingai, negu danų, vokiečių ar lenkų pasakose.
 5. Veiksmo vietos pakeitimas: teatro pratimas. Užsiėmimo vadovas pasiūlo grupei pakeliauti čigonų vežimais. Pirmiausia jie persirengia čigoniškais drabužiais – spalvingais sijonais, skaromis ir t.t. Kėdės sustatomos taip, kad sukurtų vežimų vilkstinę. Kai visi susėda, kelionė prasideda: dalyviai pasakoja, ką mato pakeliui, koks kraštovaizdis bėga pro šalį. Kelionės epizodus turėtų kurti visa grupė; gali atsirasti daug įdomių minčių, pavyzdžiui: „Staiga į kelią išbėga vaikas, motina bėga jam įkandin“; „Matau pievą, kurioje galėtume įsirengti stovyklą“. Pasakojimas savaimingai baigiasi, kai dalyviai nusprendžia sustabdyti vežimus. Jie „įkuria stovyklos laužą“ ir susėdę aplink jį traukia tradicines čigonų dainas.
 6. Čigonų pasakos – tęsinys. Visi sugrįžta į vietas ir drauge kuria čigonų pasaką, naudodamiesi romų kultūros raktažodžiais, pavyzdžiui, „smuikas“, „laisvė“, „erelis“.
 7. Instruktorius paseka kitą romų pasaką, tarkim, istoriją, kaip gimė muzika (kaip smuikas pakeitė miško ošimą).
 8. Apibendrinimas – grupė, padedama instruktoriaus, atgamina dirbtuvėje sukauptas žinias: iš kur romai atkeliavo, kada jie atklydo į Europą, koks yra jų kultūrinis palikimas (muzika, šokiai, pasakos, laisvė – didžiausia jų meilė).
 9. Darbo dirbtuvėje aptarimas. Kas jiems patiko? Ką dar jie norėtų sužinoti apie romus?

Pagrindinė tema (romų istorija ir kultūra) pateikta platesniame kontekste atitinkamai CVE projekto nuostatoms:

- tarpkultūrinės problemos;
- pakantumas ir atvirumas „kitiems“;

- įvairialypės žinios: istorijos, geografijos, literatūros kritikos, pasakojimo elementai;
- meniniai elementai ir kūrybiškumas kaip motyvuojantis mechanizmas.

Į kelią!

Mokomieji ir meniniai elementai harmoningai vienas kitą papildė, tad susitikimai vyko labai dinamiškai ir patraukliai. Pirmoji dalis būdavo griežtai edukacinė – dalyviai turėjo studijuoti tekstą, nagrinėti jį ir sukauptą informaciją panaudoti praktiškai. (Romų kelio žymėjimas, diskusijos.) Reikšmingas pirmojo ciklo elementas buvo informacijos mainai tarp dalyvių. Kai kurie jų šią žinojo apie romus ir pasidalijo žiniomis su kitais, taip įtvirtindami ir praturtindami savo žinias. Vadovo idėja – didaktinis manevras paspęsti tekste „spąstus“ (vienas teksto lapas buvo nukopijuotas du kartus) pavyko puikiai. Tie, kurie įdėmiai skaitė pasakojimą, pastebėjo, kad lapai sumaišyti; ta proga instruktorius pabrėžė, kaip svarbu būti budriam ir dėmesingai skaityti.

Kita gera mintis buvo pertvarkyti dirbtuvės erdvę ir "persikelti" į čigonų taborą. Buvo pasitelkta teatro forma. Naujoje aplinkoje pasidarė lengviau ir įdomiau pasitelkti vaizduotę ir kurti pasaką. Dar viena smagi pramoga dalyviams buvo persirenginėjimas. Teatr Grodzki sandėlyje radome tinkamų apdarų; aš paskolinau moterims savo skarą, karolius ir apyrankes.

Dalyvių atsiliepimai:

Man labai patinka teatro dirbtuvė, tačiau stengiuosi išnaudoti ir edukacinius užsiėmimus, nors mano atmintis ne tokia jau gera. Medžiagą parsinešu namo ir studijuoju toliau.

Padedami dirbtuvių savo galvose viską surikiuojame.

Didieji Atradimai ir navigacijos istorija

Šis dirbtuvių planas paremtas lenkų grupės edukaciniu ciklu ir tolesniais užsiėmimais (angl. follow-up activities).

Ciklo tema	Didžiųjų atradimų istorija, <i>navigare necesse est</i>
Kompetencijos (svarbiausios Lisabonos kompetencijos)	III Matematinė kompetencija, pagrindinės mokslo ir technikos kompetencijos
Praktiniai įgūdžiai	III 3 Požiūris į mokslą kaip į technikos pagrindą V 2 Domėjimosi pasauliu vystymas VIII 7 Gebėjimas pastebėti kitas tautas ir kultūras
Pedagoginiai tikslai	Integruoti grupę, sustiprinti klausytojų motyvaciją, mokytis ir tobulėti, įgyti specifinių žinių
Metodai	Darbas su jūriniu žemėlapiu, darbas su tekstu, pratimai, kaip spręsti problemas, vaidyba, dainavimas
Mokymo medžiaga	Informacija apie didžiuosius atradimus, dabartiniai ir istoriniai jūrų žemėlapiai, buriniai laivai ir jų keliai, informacija apie piratus, drabužiai ir medžiagos piratų kostiumams, jūreivių dainų tekstai
Trukmė	8 val. (8x45 min.) Dvi sesijos

Užsiėmimų aprašymas

1. Didieji Atradimai ir navigacijos istorija. Instruktorius pateikia grupei pagrindinę informaciją apie atradimus ir atradėjus (jūrininkus). Aptaria „naujai atrastas“ žemes ir kraštus (kultūrą, kalbą, kada buvo europiečių atrasti). Drauge su dalyviais patikrina, susistemina grupės žinias ir išdėsto papildomą medžiagą.

2. Kaip žmonės plaukiojo buriniais laivais praeityje? Kaip buriuojama šiandien? Grupės vadovas išdėsto burlaivių valdymo principus ir nurodo, kuo skiriasi buriavimas jūroje, ežere ir upėje. Pabrėžia komandinio darbo svarbą: „laivo likimas -- įgulos rankose“. Paaiškina pagrindinius terminus, pavyzdžiui, kompas kursas, jūrų mylia, ilgumos ir platumos laipsniai.
3. Darbas poromis. Dalyviams išdalijami pietinės Baltijos žemėlapių kopijos, liniuotės ir matlankiai. Užduotis: nubrėžti trasą tarp Lebos Lenkijos ir Kalmaro Skandinavijos pakrantėse. Instruktorius pateikia papildomą informaciją ir talkina tiems, kuriems užduotis sekasi sunkiai.
4. Vėjai ir plaukiojimo kursai. Instruktorius piešia ir aptaria įvairias vėjų rūšis: nepastovų, šoninį, palankų ir priešinį vėjus. Kuris nors dalyvis paprašomas apibendrinti informaciją, kad grupei būtų lengviau suprasti.
5. Burlaivių paveikslai. Grupė žiūri iliustracijas, pateikiančias istorinių burlaivių įvairovę. Vadovas atkreipia dėmesį į būdingus kiekvieno jų bruožus.

2 diena

1. Kartojamos žinios, įgytos pirmąją dieną – viktorina. Instruktorius suskirsto grupę į dvi komandas. Kiekviena jų gauna po lapą su klausimais apie didžiuosius atradimus ir navigacijos istoriją. Dalyviai perskaito savo atsakymus.
2. Piratai. Instruktorius išdalija informaciją – žymių piratų biografijas. Dalyviai paeiliui balsu skaito medžiagą, taip pratindamiesi viešai skaityti.
3. Persirengimas piratais. Instruktorius ir dalyviai persirengia drabužiais ar naudodami medžiagas, tinkamas piratų kostiumams.
4. Jūrinis scenarijus. Grupė iš kėdžių stato laivą ir rengiasi dainuoti tradicines jūreivių dainas.
5. Instruktorius išdalija dainų tekstus. Grupė dainuoja iš tekstų, paskui be jų.

Kur kreipiame bures?

XVI a. žemėlapiai padėjo grupei suvokti, kiek daug reikėjo atrasti. Kai jiems reikėjo nubraižyti savo plaukiojimo kursą jūroje, grupę pagavo panika. Tačiau dirbdami poromis, vadovaujami instruktoriaus, kiekvienas jų nubraižė savo kursą, ir į darbo pabaigą nuotaika buvo pakili. Ši nelengva užduotis turėjo tam tikrą simbolinę prasmę – navigacija ir didieji atradimai siejosi su grupės dalyvių savęs atradimu ir padėtomis pastangomis.

Įvairūs meniniai elementai (laivų paveikslai, teatrinis persirenginėjimas, dainavimas) labai pagyvino ciklą. Dalyviai ne tik sužinojo istorinių faktų (di-

dieji atradimai, jūrininkų ir piratų biografijos), bet ir galėjo juos išgyventi, patirti, žymėdami jūrlapyje savo pačių „kelionę“ per Baltijos jūrą ir vaidindami piratus. Edukatorius Piotras Kostuchowski, pats kvalifikuotas buriavimo instruktorius, pasakojo apie jūrą iš tiesų aistringai, įpindamas daugybę komiškų nutikimų. Dalyviai klausinėjo jį apie buriavimo galimybes jų regione ir pareiškė norą išmėginti jėgas visa grupe.

Teatr Grodzki draugija, Lenkija

Bielsko Meno draugijos Teatr Grodzki (Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne Teatr Grodzki) įkurtas 1999 m. Bielsko Bialos mieste (pietinėje Lenkijos dalyje, 100 km nuo Krokuvos, 60 km nuo Katovicų, 30 km nuo Čekijos sienos).

Nuo 1999 m. kuria ir vykdo edukacines ir menines programas pažeidžiamoms visuomenės grupėms: neįgaliesiems, vaikams ir jaunimui, gyvenantiems sunkiomis sąlygomis, vyresnio amžiaus žmonėms, alkoholio ir narkotikų priklausomybės aukoms, plėsdamas edukacines ir profesines jų galimybes. Per paskutinius septynerius metus suorganizavo kursus maždaug 1000 mokytojų ir andragogų, išleido aštuonias mokomąsias knygas, sukūrė septynis filmus, išplatino keturiolika edukacinio savo žurnalo numerių.

Per paskutinius penkerius metus Teatr Grodzki parengė ir įgyvendino 10 projektų, finansuojamų Europos bendrijos programų. Du iš jų – „Teatrinis Europos žemėlapis“ ir „Animuota diskusija“ buvo novatoriška iniciatyva, kuriant naują mokymosi aplinką pažeidžiamoms visuomenės grupėms, aukštai įvertinta Europos Sąjungos ekspertų. Teatr Grodzki drauge su Miesto taryba organizuoja metinį regioninį NGO forumą, kurį globoja Silezijos regiono valdžia. Gavęs daugelį stipendijų ir apdovanojimų (tarp jų Europos Sąjungos programų, Soroso fondo, Kultūros fondo ir Pro Publico Bono fondo), jis užsitikrino savo projektų tęstinumą, ilgalaikę strategiją ir deramą praktikos sklaidą.

2004 m. gruodį Teatr Grodzki draugijai Bielsko Bialos meras perdavė pramoninio paveldo pastatą miesto centre (keturi aukštai, 2000 kvadratinų metrų). Atlikusi generalinį dviejų aukštų remontą, draugija įsteigė Profesinės

reabilitacijos skyrių: spaustuve ir knygrišyklą, kurioje įdarbinta 40 neįgalių asmenų. Atidaryta ir Profesinės terapijos dirbtuvė, priimanti 30 neįgalių asmenų per dieną.

Planų ateičiai mums netrūksta! Žvilgtelėkite į www.teatrgrodzki.pl

Parašykite mums. Mes visada atviri naujiems ryšiams, įkvėpimui ir paramai.

Teatr Grodzki draugijos vaidmuo CVE projekte

- Administravimo ir valdymo koordinacinė organizacija, besiremianti septynerių metų Europos finansuojamų projektų kūrimo ir valdymo patirtimi;
- Parengti leidiniai, paremti edukacinės medžiagos leidybos patirtimi (knygos ir kompaktinės plokštelės lenkų bei anglų kalbomis);
- Praktinis CVE rezultatų panaudojimas, sėkmingai pritaikant naujas Europos Sąjungos (tarp jų ir Europos Visuomenės fondo) programas Lenkijoje;
- Projekto tinklalapis: www.cve.com.pl

Šaltiniai ir medžiaga

Dauguma panaudotų aprašymų paimta iš bandomosios programos dirbtuvių dokumentacijos, kurią parengė Renata Morawska, CVE ekspertė stebėtoja, dalyvavusi visose lenkų dirbtuvėse.

Dirbtuvių pasiūlymai paremti Jano Chmielio vadovaujamo teatro ir edukacinės Piotro Kostuchowskio dirbtuvės patirtimi.

PAPILDOMA MEDŽIAGA

Jaunimo centras Babilonas, Vilnius, Lietuva
Eksperimentinės dirbtuvės 2008 vasaris—2008 liepa

Kurso programa

EUROPIETIŠKA ir BENDRAŽMOGIŠKA: PRASMĖ ir IŠRAIŠKA

1. Lytėjimas, kūno kalba įvairiose kultūrose. Prasmė, tradicijos, išankstinės nuostatos, pokyčiai.
 - Skirtingų išraiškos būdų įvairiose kultūrose aptarimas.
 - Pasirinktos filmo ištraukos žiūrėjimas be garso. Mėginimas atspėti dialogo turinį.
 - Įvairių šalių šokių mokymasis ir atlikimas. Lyčių santykių, atspindinčių liaudies šokiuose, pobūdžio aptarimas.
2. Papuošalai, kaukės, karnavalai. Lietuviškasis paveldas. Europos tradicijos ir pasaulio renginiai.
 - Informacija apie besikartojančius puošybinius simbolius skirtingose kultūrose ir jos aptarimas. Ornamentai: kompozicijos, ritmikos ir spalvų ypatumai. Prasmų iškodavimas.
 - Informacija apie karnavalo tradicijas ir jos aptarimas.
 - Kaukių papjė-mašė ir kitomis technikomis gamyba.
3. Velykų laikotarpis, jo prasmė praeityje ir dabar.
 - Lietuviškų tradicijų palyginimas su kitomis Europos kultūromis.
 - Efektyvaus mokymosi strategijos. Minties žemėlapių metodika, skirta ištirti Velykų šventimo faktus, papročius bei ypatumus Lietuvoje ir kitose šalyse.
 - Vilniaus verbos. Prarastos popierinių verbų tradicijos atgaivinimas, kuriant savus verbų pavyzdžius.
 - Biblinės Verbų sekmadienio prasmės suvokimas (bibliodramos metodas).
4. Vizualieji menai Europoje. Vizualaus mąstymo strategijos. Grupės diskusijos su vadovu, pasitelkus rūpestingai atrinktus meno pavyzdžius.

5. Socialinė reklama
 - Garsiausių pasaulyje socialinės reklamos pavyzdžių peržiūra ir aptarimas.
 - Ženklų ir jų prasmės daromo poveikio identifikavimas.
 - Socialinės aplinkos ir asmens aktyvumo santykio aptarimas.
6. Kultūra kaip ledkalnis. Menas kaip įvairių kultūrų bendradarbiavimo ir sąveikos perspektyva
 - Socialinė įvairovės nauda tarpkultūriniam bendravimui ir supratimui.
 - Istorijų pasakojimas tarpkultūriniame dialoge.
 - Kultūrų sąveikos ir skirtingumų tyrimas, pasitelkus filosofinį, kritinį ir kūrybinį mąstymą bei vadinamąjį moralinės vaizduotės metodą.
 - Tarpkultūrinis mokymasis. Skirtumų išryškėjimas ir aptarimas.
 - Pažintis su jaunimo subkultūromis. Grafičių technikos, „roboto“ šokių išmėginimas.
7. Moterys Europos istorijoje.
 - Informacija apie Žaną Arkietę, Boboliną, Emiliją Pliaterytę ir istorines jų gyvenimo aplinkybes, diskusija.
 - Mokomoji ekskursija į Kapčiamiestį, siekiant geriau susipažinti su Emilijos Pliaterytės — 1830-1831 metų sukilimo didvyrės — gyvenimo istorija.
 - Scenų, pagrįstų knygomis, eilėraščiais ir pjesėmis apie Emiliją Pliaterytę, vaidinimas.
 - Diskusija apie moteriškumą ir didvyriškumą skirtingose kultūrose ir skirtingais laikais.
8. NAMŲ samprata skirtingose kultūrose. Asmenybės atspindys jos sukurtuose interjeruose.
 - Pažintis su tradiciniais įvairių žemynų gyventojų namų interjerais.
 - Apmąstymai apie racionalumo ir kūrybiškumo sąveiką, formuojant gyvenamąją erdvę.
 - Praktiniai dekoravimo užsiėmimai jaunimo centro Babilonas interjere, keleto pavyzdžių sukūrimas ant centro sienų.
9. Gamta ir ekologija.
 - Informacija apie britišką paukščių stebėjimo tradiciją, išplitusią ir kitose šalyse kaip hobį bei poilsio veiklą.
 - Paukščių įvaizdžio mene, simbolinės jo prasmės išryškėjimas ir aptarimas (vizualieji menai, choreografija). Filmo „Migruojantys paukščiai“ peržiūra ir aptarimas.

- Išgalvoto paukščio vaizdinio sukūrimas kaip savo asmenybės išraiška.
 - Individualūs kūrybiškumo lavinimo pratimai — meno kūriniai iš atliekų.
 - Žodinė ekologijos suvokimo išraiška Vakarų Europos kultūroje.
10. Knyga kaip dvasinės ir techninės išraiškos šaltinis. Ekslibrisai kaip mažosios miniatiūros. Rašymo ranka prasmė ir svarba.
- Informacija apie knygos istoriją. Japoniško stiliaus knygelių gamyba.
 - Hieroglifų rašymas. Ranka rašytų kompozicijų kūrimas.
 - Informacija apie ekslibriso prasmę. Ekslibrisų kūrimas.

„Gyvenimas kartu“ (Vzajemne soužití), Ostrava, Čekija Eksperimentinės dirbtuvės 2008 sausis — 2008 rugsėjis

Kurso programa

Pirmoji grupė

Įvadas į CVE projektą
Pažintis su grupės vadovu — menininku
Komandos stiprinimas, pasitelkus meno metodikas

Antroji grupė

Įvadas į CVE projektą

1. Romų kultūros pristatymas
Pasakojamoji romų kūryba

2. Darbas su pjese — romų merginos ir vietinio vaikinio meilės istorija
Menų blokas — scenarijaus kūrimas
Choreografija ir muzika
Repeticijos, kartojant sceną po scenos
Gestų, veido ir žodinės išraiškos tobulinimas
Repeticijos
Vieši vaidinimai

3. Dainavimas

Individualios dainavimo pamokos

Grupinės dainavimo pamokos

4. Amatai

Teatro dekoracijų ir rekvizito spektakliui gaminimas

Puošyba gėlėmis

5. Romų kulinarijos knygos sudarymas

Romų patiekalai — įvairūs valgių receptai ir jų užrašymas

Mokėjimas naudotis šaltiniais — knygomis, internetu

Tekstų surinkimas kompiuteriu — pažintis su programa Word

Knygos pristatymas projektoriuje ir jos aptarimas

Knygos išspausdinimas visiems grupės dalyviams

6. Šokis kaip komandos sutelkimo priemonė

Vokiečių liaudies šokiai — informacijos rinkimas iš įvairių šaltinių ir šokio judesių mokymasis

Lietuvių liaudies šokiai — informacijos rinkimas (knygose ir internete), praktinis mokymasis

7. Vieši pasirodymai, atliekant muziką ir šokius

Kelionė į Bielsko Bialą Lenkijoje — pasirodymas Beskidų festivalyje „Mažas ir Didelis“.

Kurso programa

1 dirbtuvė

- „Kas aš esu — kaip vokiečių(-ė), turkas(-ė), lenkas(-ė), gyvenantis Vokietijoje, Berlyne?“
- Apie savęs išsivaizdavimą, individualų suvokimą, savęs pateikimą ir kitų žmonių pristatymą.

Tikslas: Susipažinti su kitais žmonėmis ir labiau jais pasitikėti. Tolerancijos svarba bendraujant su kitų kultūrų atstovais, su kitais asmenimis kasdieniame gyvenime, pavyzdžiui, šioje grupėje — išsiugdyti pirmuosius, pamatinius pozityvaus grįžtamojo ryšio įgūdžius.

2 dirbtuvė

- „Apie mūsų kaip motinos/tėvo tapatybės ryšį su mūsų pačių vaikystės išgyvenimais ir su išgyvenimais vaikų darželiuose bei dienos centruose“.

Tikslas: Lavinti savęs suvokimą, gerinti bendravimo įgūdžius — atsižvelgti į kiekvieno poreikius ir asmens erdvės ribas, skatinti domėjimąsi neįprastais metodais ir jų naudojimą.

3 dirbtuvė

- „Apie pyktį, piktus vaikus ir pyktį savyje“. Ši tema skirta pykčiui kaip svarbiai emocijai, parodytai ir aprašytai daugelyje garsių eilėraščių ir poemų.
- Konfliktų, kylančių tarp dalyvių, tarp dalyvių ir jų vaikų bei tarp vaikų, esančių vaikų darželiuose bei dienos centruose, valdymas.

Tikslas: Gebėjimas įžvelgti ir analizuoti potencialius konfliktus darbo ir šeimos kontekste, pasinaudojant kūrybiškais sprendimų ieškojimo metodais.

4 dirbtuvė

- „Apie emocijų ir intelekto tarpusavio sąsają“. Emocijos greitesnės už mintis — ką tai reiškia kasdieniame gyvenime? Emocinis intelektas apibūdina žmogaus gebėjimą, mokėjimą ar įgūdį suvokti, vertinti ir val-

dyti savo, kitų žmonių bei žmonių grupių emocijas.
Tikslas: Savo emocijų valdymo svarbos perpratimas.

5 dirbtuvė

- „Mokymasis suprasti vaikų auklėjimo teikiamas galimybes ir ribas“. Kas yra tėvai? Savigarba ir santykiai su kitais. Prisitaikymas prie permainų, vykstančių savo vaikuose.

Tikslas: Įgyti daugiau atvirumo ir supratimo apie kasdienį gyvenimą, skaitant ir aptariant poeziją, garsius literatūros tekstus bei dainas šia tema.

6 dirbtuvė

- „Bendravimo problemų sprendimas panaudojant ironiją, komišką ir absurdišką elgesį“ — ekskursija į vokiečių poetui, muzikui, aktoriui ir kino režisieriui Karlui Valentinui (1882—1948) skirtą parodą Martino Gropiuso muziejuje.

Tikslas: Egzistuoja daug įvairių saviraiškos galimybių, tad ir komiškų metodų naudojimas gali tapti priemone, padedančia spręsti asmeninių ir visuomeninių santykių problemas.

7 dirbtuvė

- „Sakytinė kūryba ir istorijų pasakojimas: nuo pasakų iki repo“.
- Darbas su biografija, istorijų perpasakojimas ir plėtotė, naudojant kūrybiškus metodus joms pateikti (papildoma vaizdo medžiaga).

Tikslas: Savivokos ir savigarbos skatinimas, identifikuojantis su pasakojimo veikėjais, pasakojimo metodikų mokymasis.

8 dirbtuvė

- Pirma teatro dirbtuvė: Dirbant komandomis, atskirų scenų sukūrimas, repeticijos, vaidinant įvairius vaidmenis, jų atlikimas popamokiniame dienos centre Hort ir suaugusių žiūrovų auditorijai.

Tikslas: Išmokti „žaisti vaidmenimis“, išsaugoti atstumą socialiniuose vaidmenyse, išmokti elgtis su kaukėmis (maskuotėmis), įgyti žinių apie teatro metodus, skatinti kūrybiškumą, pasitikėjimą savimi ir tobulinti savęs pristatymą.

9 dirbtuvė

- „Drausmės priemonė ar geranoriška parama? — Kaip vaikai mokosi?“ Kokie yra pamatiniai vaiko ugdymo akmenys? Kokie principai ir taisyklės galioja, auklėjant vaikus? Cituojama Maria Montessori, Jakobas Moreno,

Johannas Amosas Comenius, Johannas Heinrichas Pestalozzis, Jeannas Piaget.

Tikslas: Suvokti, kas yra pagarbi sąveika su vaikais ir suaugusiais žmonėmis. Komandoje išmokti skaityti tekstus, pasimokyti siekti savo bei vaikų mokymosi tikslų, tikslingai planuoti mokymosi procesą.

10 dirbtuvė

- „Vaikai ir religija – kokie yra sėkmingo tarpkultūrinio bendravimo elementai?“
- Kas yra religija? Įsitikinimų rinkinys ar religiniai jausmai? Kaip elgtis su žmonėmis, priklausančiais kitokioms religinėms ir kultūrinėms aplinkoms, pavyzdžiui, su vaikais, sutinkamais dienos centruose, vaikų darželiuose bei kasdieniame gyvenime?

Tikslas: Dalyviai susipažįsta su įvairiais bendravimo būdais, pamato konkrečių tarpkultūrinio bendravimo sunkumų (kuriuos sukelia priklausymas skirtingoms religijoms) ir ugdomi pagarbų elgesį kitaminčiams. Taip pat išmokstamos pamatinės konsultavimo taisyklės.

11 dirbtuvė

- Antroji teatro dirbtuvė: „Konfliktai tarp vaikų, kylantys dėl priklausymo skirtingoms kultūrinėms/ religinėms aplinkoms“.
- Grupinis naujų idėjų apsvaistymas, susijęs su konfliktais tarp asmenų, kai to priežastis – kultūrų skirtumai. Scenelių iš kasdienio gyvenimo (šėimos, mokyklos, darbo ir t.t.) kūrimas, pasiskirsčius į dvi komandas, kuriant įvairius veikėjus ir vaidmenis, pasitelkus įvairius vaidybos metodus (etiudus, „gyvuosius paveikslus“, pjeses). Abi komandos atlieka vaidinimą dienos centro Hort vaikams ir grupei suaugusių žiūrovų.

Tikslas: Skatinti aiškiau suvokti kultūrų įvairovę ir konfliktus. Mokymasis perkelti savo sukauptą šios srities patirtį į teatro scenas, „žaisti su vaidmenimis“, išlaikyti atstumą atliekant socialinius vaidmenis, mokėti elgtis su kaukėmis (maskuotėmis), įgyti žinių apie įvairius teatro vaidybos metodus, skatinti kūrybiškumą, vaizduotę, verbalinius ir komunikacijos sugebėjimus, pasitikėjimą savimi ir tobulinti savęs pristatymą. Išmokstama strategijų, leidžiančių geriau spręsti konfliktus.

12 dirbtuvė

- „Mokymasis kritikuoti konstruktyviai ir pozityviai“.
- Aiškesnis streso veiksnių suvokimas, mokymasis efektyviau juos suvaldyti. Pasitelkiamas žaidimo vaidmenimis metodas.

Tikslas: Savęs suvokimas ir savęs valdymas, siekiant pagerinti socialinę sąveiką su vaikais ir suaugusiaisiais.

13 dirbtuvė

- „Bendravimas su elgesio sunkumų turinčiais vaikais“.
- Probleminio elgesio priežastys ir jų priklausymas nuo socialinių, kultūrinių bei šeimos aplinkybių. Šių problemų analizavimo strategijos. Institucijos, į kurias galima kreiptis patarimo ir pagalbos.

Tikslas: Aiškesnis suvokimas, kad kaltas ne vaikas, o visuomenė, kurioje jis gyvena. Kelių individualių atvejų nagrinėjimas ir strategijų, padedančių spręsti problemas, kūrimas.

14 dirbtuvė

- „Tapyba ir skulptūra kaip ugdymo įrankiai. Kaip tapo vaikai — tapymas su vaikais“.
- Kas yra kūrybiškumas ir kokie jo skatinimo metodai? Tapyba, piešimas arba skulptūra (naudojant molį) kaip išraiškos būdas. Įvairūs piešimo ir tapybos stiliai įvairiais vaiko raidos etapais. Skirtingi paveikslo suvokimo būdai. Skirtumas tarp tapybos kaip kūrybos ir kaip saviraiškos skatinimo būdo, kaip terapijos ir kaip meno kūrimo.

Tikslas: Dalyviai susipažįsta su tapyba, skulptūra kaip su individo saviraiškos priemone. Jie išmoksta suvokti meną kaip kūrybos sritį, suprasti meno kūrinius.

Baigiamasis renginys

- Kolektyvinis ir individualus dirbtuvių dalyvių pažangos įvertinimas, tolesnio gyvenimo perspektyvų numatymas, kitų žingsnių formulavimas.
- Atsisveikinimo vakarėlis su vakariene (įvairių kultūrų patiekalai, kuriuos pagamino patys dalyviai).

Meno draugijos Teatr Grodzki, Bielsko-Biała, Lenkija Eksperimentinės dirbtuvės 2007 lapkritis–2008 birželis

Kurso programa

Menai

- Europos klasikos veikalų skaitymas, aptarimas ir vaidinimas: Europos tautų mitai (graikų, romėnų, germanų mitai), Biblija, Bruno Schultzo „Sanatorija po Smėlio laikrodžiu“ (Sanatorium pod Klepsydrą), romėnų pasakos, Brolių Grimmų pasakos.
- Europietiškos muzikos klausymasis: ES himnas – Beethoveno „Odė džiaugsmui“ (teksto deklamavimas lenkiškai, naujų „Odės“ versijų kūrimas, King Crimson – simfoninis rokas (emocijų, kurias sukėlė muzika, piešimas).
- Susipažinimas su Europos architektūros stiliais (apžiūrinėjant Europos architektūros statinių paveikslus ir piešinius), projekto logo piešimas atsižvelgiant į Europos paveldą.
- Teatro įgūdžiai ir išraiška, susipažinimas su vaidybos tradicijomis ir Europos lėlių teatrais, asmeniniai vaidinimai.
- Vieši vaidinimai ir repeticijos su žiūrovais – 2007 12 12, 2008 05 15, 2008 05 19, 2008 05 24, 2008 05 26, 2008 06 26 ir 2008 06 28.

Mokslas ir filosofija

- Svarbiausios žinios apie Europos geografiją (kas yra Europa?) ir šalis (etiudai apie įvairias tautas).
- Pamatinių sąvokų (laikas, erdvė, kalba, begalybė) pristatymas ir aptarimas, diskusija apie pagrindines pasaulio sukūrimo teorijas (didžiojo sprogimo, evoliucijos).
- Mokslo tiesos aptarimas (istorinės tiesos sąvokos aptarimas, kuriant vaidinimą apie Lietuvą).
- Informacijos nagrinėjimas ir diskusijos apie reikšmingus istorijos įvykius (10 parų, kurios pakeitė pasaulį), didžiuosius atradimus.
- Lietuva – pažinkime savo kaimynę. Žinomos ir nežinomos lietuvių legendos. Kaip gyveno žmonės viduramžių Lietuvoje? Viduramžių Lietuvos

muzika ir menas. Lenkijos–Lietuvos istorija Gedimino laikais. Lietuvos dvarininkų ir kaimiečių drabužiai. Lietuvių mitologija. Jadvygos istorija (Lenkijos karalaitė, ištekėjusi už Lietuvos kunigaikščio Vladislovo Jogailos). Lietuvos aristokratų šeimos ir jų herbai. Vaidinimo apie viduramžių Lietuvą parengimas. Kostiumų ir dekoracijų spektakliui kūrimas.

- Vietos istorijos užrašai (Bielsko Bialos paveldas).
- Filosofija (kas yra filosofija, garsiausi mąstytojai, filosofijos disciplinos, kritinis mąstymas).

Moralė ir tradicijos

- Lenkų tradicijų ir švenčių apžvalga (Kalėdos, Velykos, Šv. Andriejaus šventė, Šv. Kotrynos šventė), Šv. Andriejaus ir šv. Kotrynos gyvenimas (Europos istorijos kontekste).
- Etiudų/scenų, pagrįstų vietos tradicijomis, vaidinimas.

Religija

- Religijos reiškinių aptarimas (Dievo ieškojimas).
- Religinis menas – europietišku Kalėdų giesmių klausymasis ir giedojimas, Kalėdų renginio organizavimas su tradiciniais valgiais, Biblijoje aprašytų Kalėdų scenų vaidinimas.

Medžiagos peržiūra – 2008 06 19, 2008 06 23.

Svarbiausios kompetencijos CVE bandomosioms dirbtuvėms, siūlomos koordinatoriaus – Meno draugijos Teatr Grodzki, Lenkija

Lisabonos kompetencijos numeris	Svarbiausios kompetencijos, išplėtos eksperimentinėse dirbtuvėse	Praktiniai ugdytinių įgūdžiai, įgyti eksperimentinėse dirbtuvėse
1.	Bendravimas gimtąja kalba, tai yra gebėjimas išreikšti ir interpretuoti sakytiniu bei rašytiniu pavidalu tam tikras sąvokas, mintis, jausmus, faktus, nuomones (klausymasis, kalbėjimas, skaitymas ir rašymas), ir, pasitelkus kalbą, adekvačiai, kūrybiškai sąveikauti kalbos pagalba įvairiuose visuomeniniuose ir kultūriniuose kontekstuose	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pokalbiai su literatūros herojais ar istoriniais asmenimis. 2. Dalyvavimas diskusijoje, jos taisyklių žinojimas, savo įsitikinimų pateikimas ir gynimas, polemizavimas. 3. Viešas pasirodymas. 4. Užrašų ir veiksmo planų sudarymas. 5. Stebėjimo rezultatų ir jausmų užsirašymas (dienoraštis). 6. Literatūros kūrinių kūrimas: proza, drama (dirbant grupėje). 7. Scenarijaus, paremto realiais ar išgalvotais savo gyvenimo įvykiais, sukūrimas (dirbant grupėje). 8. Geresnis įvairių tekstų supratimas (literatūrinių, žurnalistinių, mokslinių, oficialių dokumentų). 9. Informacijos ieškojimas, rinkimas, apdorojimas
3.	Matematikos išmanymas ir pamatinė orientacija moksle bei technologijose. Ši kompetencija – tai gebėjimas išsiugdyti ir pritaikyti matematinį mąstymą sprendžiant įvairius kasdienio gyvenimo klausimus, ypač pabrėžiant procesą, aktyvumą ir žinias. Pamatinė orientacija moksle ir technologijose reiškia išmanymą, naudojimą ir taikymą metodologijų, kurios paaiškina gamtos pasaulį	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gebėjimas įžvelgti mokslo pažangos privalumus ir pavojus. 2. Gebėjimas įžvelgti pozityvią ir negatyvią ekologinę veiklą. 3. Mokslo kaip technologijų pagrindo suvokimas. 4. Pagrindinių mokslo sąvokų supratimas

	Joms priklauso ir gebėjimas suprasti žmogaus veiklos sukeltus pokyčius, ir kiekvieno žmogaus kaip piliečio atsakomybę	
4.	Skaitmeninės kompetencijos susijusios su tvirtu ir kritišku informacinės visuomenės technologijų (IST) naudojimu, taigi ir su pamatiniais informacinių bei komunikacinių technologijų (ICT) įgūdžiais	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sugebėti naudotis kompiuteriu (bazinė informacija). 2. Naudojimas internetu: informacijos ieškojimas, atsisiųsdinimas, naudingos medžiagos atrinkimas ir sisteminimas. Gebėjimas naudotis interneto 3. diskusijų forumais ir pokalbių svetainėmis. Gebėjimas susirasti patarimų 4. internete. Gebėjimas naudotis bibliotekų 5. katalogais. Gebėjimas redaguoti medžiagą. 6. Gebėjimas naudotis elektroniniu paštu. 7. Edukacinių platformų naudojimas
5.	Mokymasis mokytis yra susijęs su mokymusi, gebėjimu organizuoti savo mokymąsi (individualiai arba grupėje) pagal poreikius, aiškiai įsisažmoninant metodus ir galimybes	<ol style="list-style-type: none"> 1. Pasitikėjimo savimi ir savivertės ugdymas. 2. Smalsumo ir domėjimosi pasauliu skatinimas. 3. Tikslų ir užduočių suvokimas. 4. Gebėjimas jungti seną informaciją su nauja bei su savo patirtimi. 5. Kritinis mąstymas – informacijos, gautos iš įvairių šaltinių, lyginimas. 6. Gebėjimas naudotis bibliotekomis, vadovais, kultūros naujienlaiškiais. 7. Gebėjimas apibendrinti informaciją
6.	Socialinės ir pilietinės kompetencijos. Socialinėmis kompetencijomis vadinami asmeniniai, tarpasmeniniai ir tarpkultūriniai gebėjimai bei visos elgesio formos, kurių dėka individas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gebėjimas derėtis, ieškoti konsensuso suprasti demokratiją. 2. Priklausymas įvairioms grupėms ir įvairių vaidmenų prisiėmimas (vadovo, dalyvio, komandos nario).

	<p>efektyviai ir konstruktyviai dalyvauja visuomenės gyvenime ir darbinėje veikloje. Šios kompetencijos siejamos su asmenine ir visuomenine gerove. Joms būtinas skirtingose aplinkose, kuriose veikia individas, galiojančių elgsenos modelių ir papročių supratimas. Pilietinės kompetencijos, o ypač socialinių ir politinių sąvokų bei struktūrų (demokratijos, teisingumo, lygybės, pilietinių teisių) išmanymas suteikia individui galios aktyviam dalyvavimui demokratijoje</p>	<ol style="list-style-type: none"> 3. Gebėjimas sieti dabarties įvykius su istorija. 4. Gebėjimas atrasti bendrą ES paveldą. 5. Gebėjimas sieti Europos institucijas su jų sprendžiamomis užduotimis. 6. ES kaip galimybės visai Europai vertinimas, galimybė diskutuoti apie ES privalumus ir trūkumus
8.	<p>Kultūrinis sąmoningumas ir raiška, kuriai priklauso kūrybiškos idėjų, išgyvenimų ir emocijų raiškos įvairiose srityse (muzikoje, literatūroje bei vizualiuose menuose) svarbumo įvertinimas</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gebėjimas naudotis kultūros vaisiais. 2. Savo jautrumo, subtilumo ugdymas, civilizuoto pasaulio bendravimo normų supratimas. 3. Gebėjimas parodyti, jog esi perpratęs europietiškos kultūros pamatus. 4. Gebėjimas suprasti ir emociškai reaguoti į europiečių kūrėjų darbus. 5. Kūrybiniai gebėjimai – saviraiška (asmenybės ir gyvenimo patirties raiška). 6. Gebėjimas įžvelgti, kaip Europos šalių kultūros veikia viena kitą. 7. Gebėjimas pastebėti kitas tautas ir kitas kultūras

Pagrįsta 2006/962/EC Europos Parlamento rekomendacija ir 2006 m. gruodžio 18 d. Tarybos rekomendacija dėl svarbiausių visą gyvenimą trunkančio mokymosi kompetencijų.

Visų organizacijų, dalyvaujančių CVE projekte, adresai:

Bielsko meno draugija
Teatr Grodzki, Lenkija
Projekto koordinatorė: Maria Schejbal
el. pašto adresas: maria@teatrgrodzki.pl
Telefono Nr.: +48 33 8162182, +48 33 497 56 55
www.teatrgrodzki.pl

Gyvenimas kartu (Vzajemne Soužití), Čekija
Kontaktinis asmuo: Kumar Vishwanathan
el. pašto adresas: vishwanathan.kumar@gmail.com
Telefono Nr.: +420 777760191
www.vzajemnesouziti.cz

Die Wille gGmbH, Vokietija
Kontaktinis asmuo: Elisabeth Schneider
el. pašto adresas: elisabeth.schneider@diewille.de
Telefono Nr.: +49 (0)30-264 762-0
www.diewille.de

Jaunimo centras Babilonas, Lietuva
Kontaktinis asmuo: Rolanda Šliažienė
el. pašto adresas: babilonas@delfi.lt
Telefono: +3705219666
Mob. +37065069372
www.babilonas.ws

EST Edukacijos centras, Lenkija
Kontaktinis asmuo: Aleksander Schejbal
el. pašto adresas: est@est.iq.pl
Telefono Nr.: +48 33 873 9874
www.est.iq.pl

TURINYS

Įvadas	5
CVE metodikos pristatymas	9
Lietuva	17
Čekija	39
Vokietija	61
Lenkija	97
Papildoma medžiaga	126

Knygoje spausdinamos nuotraukos iš CVE dirbtuvių Lietuvoje, Čekijos Respublikoje, Vokietijoje ir Lenkijoje. Nuotraukų autoriai: Jonas Gvildys, Arūnė Taunytė, Domas Staniulis, Hanna Bloesser, Zbigniew Asiesiukiewicz, Maciej Kwaśny und Wojciech Moruń

Viršelio nuotraukų autoriai:
Zbigniew Asiesiukiewicz, Magda Bątkiewicz, Hanna Bloesser and Arūnė Taunytė

Dirbtuvėse "Gamta ir ekologija" darbelius iš atliekų Vilniuje kūrė Gražina, Nina, Rima, Viktorija, Aleksandra, Saulius, Jūratė, Tomas, Ingrida, Liuda, Vida, Laima. Šiuos sutvėrimus jie pavadino "robošiukšliais".